

ÚJ

KÖZNEVELÉS

ÉRTÉKTEREMTŐ OKTATÁSI TÁJÉKOZTATÓ HAVILAP

72. ÉVFOLYAM / 2. SZÁM | 2016. FEBRUÁR

KÉZÍRÁS

INGER MIRA: VERSENY GYÖNGYBETŰKKEL

KÉZÍRÁS ÉS FOLYÓÍRÁS • KÉZÍRÁSTANÍTÁS HELYESEN •
SZEMÉLYISÉG ÉS ÍRÁSKÉP • MÚZEUMPEDAGÓGIA •
KÉZÍRÁSOS FORRÁSOK • KALLIGRÁFIA • POSTCROSSING

"Öszikék."

(Ez új gyűjtemény saundikkós címe)

Olvass, ha fenn akadsz, hogy
könyvem címe "Öszikék":
Tudd meg: e néven virágok
Vannak öszök, és - csibék.

Ha virágok: a Jézus fű
Hajrá! szépen kímérik;
Ha csibék: ez is megjárja, -
Ri olyanra éhezik.

A virágok min is itarya,
Ha megfegyverezte, nére;
A csibék háza, nére -
A Ronyhában többet ér.
(1877. aug. 13.)

Kedves barátom,

A mellékelt verseket
verszők juttatták el
hogyaim, azzal a
lévél, hogy töltsen
el a Nyugat nál.

Szeretettel:

Kosztolányi Dezső

Tekintetes Gyargató-Tanács!

A polgári tanítóképző-intézet nyelvi és történelmi-
Andamányi szakcsoportjára sivekedjenek engem,
átulinnak, fölvenni.

a/ alatt mellékelt tanítói önéletem alapján, azt
hiszem van annyi képességgem, a mennyit a Tekintetes
Gyargató-Tanács a fölvevélhez megkíván. - b/ c/ d/ f/
bizonyítványaim némettanítói működéseimről valamint
- e/ alatt ép tevékenységemről nyújtott bizonyítványok, és
vegyre g/ alatt kérelmet és bizonyítványomat mellékel-
tem.

Az 1885-öt év október hónapjától a mai napig
irodalmi munkálkodással voltam elfoglalva, a miről
ha szerkesztés, utólagosan nyújtom be igazolványaimat.

Az intézet, jövedelményei körül csupán azt az
egyed kérem, hogy nezem az intézet igen kisített
kandaráinak kitűnő előadásait hallgatni megengedjék,
és engem rendszer névenként felinteni sivekedjenek.
A miért előre is hatás közönetemmel nyújtvánitva
vagyok

a Tekintetes Gyargató-Tanácsnak
Budapest (I. Lovas-utca) 1886 aug. 21-én

öskinte tisztelője:

Liegler Géza

Csal e nagy sor legyen rajta:

Jézus tanítványa voltam,
Gyermekkorom lehozottam.

A sivekhez fölémellen:
Kerente is neveltem.

1929. III. 25. Benedek Elek.

Lóci óriás best

Ita: habi Lóci

Vestereitem a kisfiammal,
mint körpével egy óriás:
- Lóci, ne kalapálj a bitort!
Lóci, hova mély, mit ainalst?
Jött le vízton a gáztresorot?
De az olló! nem szabot!
Kettenet, megint ledobtat
az vildyót a mossarat! -

Itába hittem, fenyegtettem,
... kitesített redni;

Kedves Anikó!

Köszönöm néper a Titkos Kert című sánczó-
könyvet, amit kaptam tőled. Gyönyörűek a
bennre lévő rajzok, már alig várom, hogy,
kiszínezhessenek őket! Még is vettem hozzá a
filctollakat.

Képzeld, elkészült a következő leppánunk!
Itt bűdöm neked, hogy Te is olvashasd.
Olyanokkal foglalkozunk benne, mint hogy
miért fontos az agyunk számára a
kezírás, de külsően a folyóírás. És hogy
miért? Mert egyrészt fejlesztjük a finom
mozdulatainkat, hiszen tartjuk az agyunk
azon részét, amely az olvasást, tanulást,
kreativitást felel, másrészt, mert
- miközben lassabban írunk - átgondol-
tabban is fogalmazzunk. Jobban figyelünk az
elhangzó dolgokra, hogy ki tudjuk mérni a
valóban fontosat, a leírandó lényegét, ha
pedig egyszer "átfolyt" a kerünkön a név,
arra már emlékezni fogunk.

De körbejárjuk a témát a biológia,
a pedagógia, a pszichológia, a grafológia,
a történelem és a művészet oldaláról is.
Bevittem nagyon érdekessé lett!

És nézd meg azt az oldalt is, ami a
kalligráfus munkáit mutatja be.

Hamarosan találkozunk. Addig is
szeretettel várok bédre.

Kiropa

Budapest, 2016. 02. 05.

BEKÖSZÖNTŐ

- 1 Balatoni Kinga Cecília: Kedves István!

AKTUÁLIS**HELYESÍRÁS**

- 3 A magyar helyesírás szabályai / 12. kiadás
6 Helyesírás-ellenőrző programok

OKTATÁS-NEVELÉS

- 8 Óvodapedagógia: A korai fejlesztésről
10 Február: Farsang

**A HÓNAP TÉMÁJA:
KÉZÍRÁS**

- 12 Biológia: A kézírás személyiségfejlesztő hatása
16 Pedagógia: Kézírástanítás helyesen
20 Grafológia: Miről vallanak a betűk?
23 Történelem: Kézírásos források
26 Múzeumpedagógia: Kazinczyval leveleznek...
30 Verseny gyöngybetűkkel
32 Kalligráfia: Az írás hatalmas erejű edzés
36 Képeslapírás – Postcrossing
38 Hírek, cikkek, videók a kézírásról
42 Aczél Petra: A „szükséges nehézség”
43 Balázs Géza: Búcsú a kézírástól
44 Gyerekek a kézírásról

A MI VILÁGUNK

- 45 Évfordulók
46 Iránytű
48 Programajánló

A korai fejlesztésről

8

16

38

IMPRESSZUM

Felelős szerkesztő: Pálfi Erika • **Főszerkesztő:** Balatoni Kinga Cecília • **Szerkesztőbizottsági tagok:** Aczél Petra elnök, Balatoni Monika, Glocviczki Zoltán, Horváth Vanda, Indri Gyula, Ötvös Zoltán • **Tanácsadó testület:** Bagdy Emőke, Gáspár Mihály, Lányi András, Lévai Balázs • **Szerkesztő:** Indri Dániel • **Layout-tervek:** Salt Communications Kft. • **Tördelés:** Pattantyus Gergely • **Olvasószerkesztő:** Földes Zsuzsanna • **Megrendelés/hirdetés:** Hirmondó Ágnes, Telefon: [(06-1) 235-7212], E-mail: kiado@ofi.hu • **Felelős kiadó:** Kaposi József

Szerkesztőség: 1143 Budapest, Szobránc utca 6–8., Telefon: [(06-1) 235-7276], E-mail: koznevelas@ofi.hu, Honlap: folyoiratok.ofi.hu
Kiadja: Oktatókutató és Fejlesztő Intézet • **Nyomda:** Komáromi Nyomda és Kiadó Kft. (2900 Komárom, Igmándi u. 1.) • **Terjesztés:** Magyar Posta Zrt. • **Előfizetés** az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet címén. Az Új Köznevelés lapszámait minden iskola egy példányban ingyenesen megkapja. • **További példányszámok rendelése,** illetve egyéb megrendelések esetén egy lapszám ára 600 Ft. • **Címdalton:** Inger Mira (Fotó: Nagy Gábor) • **Fotók:** Europress Fotóügynökség
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Meg nem rendelt cikkekért nem áll módunkban honoráriumot fizetni.

Terjedelem: 3 ív • **Készült:** 4700 példányban • **ISSN 2064-0625**

A kitaposott út lekövezése

Megjelent a helyesírási szabályzat 12. kiadása

Szöveg: **Dömötör Andrea** | Fotó: Terjéki Tamás, anyanyelvapolo.hu
(Az interjú az anyanyelvapolo.hu oldalon található cikk átdolgozott változata.)

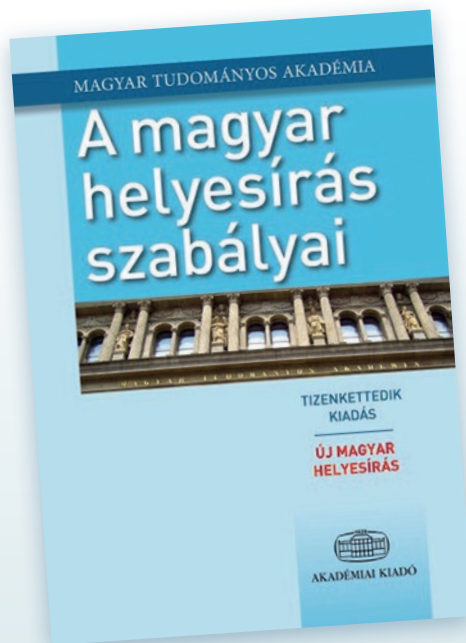
Nagy várakozás előzte meg a helyesírási szabályzat 12. kiadásának megjelenését. A szabályzatot utoljára 1984-ben módosították. Mi változott helyesírási rendszerünkben az elmúlt harminc év során? Az új helyesírási szabályzat elveiről és céljairól **Prószéky Gáborral**, az MTA doktorával, az MTA Magyar Nyelvi Osztályközi Állandó Bizottságának elnökével beszélgettünk.

– Fokozott érdeklődés és számos kritika is kísérte a 12. kiadás megjelenését. Mi indokolta, hogy új szabályzat készüljön?

– Mindenekelőtt tisztázni kell, hogy a szabályzat Magyarországon egy akadémiai ajánlás. Nincs törvényben, mint néhol a világban, hanem azért készül, hogy segítse azokat, akik – bár talán kézzel már kevésbé, de – írnak. Azaz szinte mindenkit. A változásnak nem az a célja, hogy az embereket frusztrálja, vagy hogy a gyerekeknek megnehezítse a magyar nyelvtan helyesírásrészének a megértését és megtanulását. Sokkal inkább az, hogy rögzítse, amit az emberek már eddig is használtak.

Ha élhetek ezzel az analógiával: a mostani változásoknak hasonló a céljuk, mint az új utaknak a parkokban. Ha a sétáló emberek az utakon mennek, annak nagyon örülünk, de néhol kis ösvényeket vágnak a füves részeken, és kitapossák a fűvet. Ekkor büntetés vagy dorgálás helyett le is kövezhetjük a kitaposott ösvényeket, és attól kezdve azon az úton járnak az emberek, ahol amúgy is járnának, de legalább nem sárosan. Viszont az is igaz, hogy néha hiába lenne úgy rövidebb, az egész parkot nem lehet összekuszálni. Tehát a cél az volt, hogy minél inkább rögzítsük a meglevő szokásokat. Ezért nincsenek is óriási változások, mert vagy tudatosan, vagy tudat alatt már valahogy használtuk az adott helyesírási rendszert, és ezt rögzítettük most formába.

– Ha maradunk a parkos hasonlatnál, akkor melyek azok az utak, amelyeket rendre „sárosan járunk”?

– Aki szeret kicsit figyelni a helyesírásra, láthatja, hogy az emberek félnek az egybeírástól. Lehet érezni, hogy bizonyos fogalmak már egy egységet alkotnak, a tagjaik nem külön-külön hordozzák a jelentést, hanem együtt valami mást hordoznak, jóllehet nyilvánvalóan van köze a különírt formának az egybeírthoz. Ilyen például a *meztelencsiga*. Persze hogy nem nagyon láttunk még ruhába öltözött csigát, amihez képest a *meztelen csiga* két szóba lenne írható, de a *meztelencsiga* egy fajtája a csigáknak. Tehát ha valaki

érzi, hogy az nem egy pucér csiga, hanem a *meztelencsiga* fogalom, akkor egybe is írja. És még sok ilyen példát lehetne hozni.

– Az új szabályzat egyszerűbb az előzőnél?

– Arra törekedtünk, hogy könnyebb legyen megérteni, mert valóban vannak nagyon speciális kitételek. A nehézségek abból adódnak, hogy amikor a szószerkezetet nézzük, nem feltétlen látszanak a rendszerszerű elvek, mert a szavak nem a szabályzatban levő pontok, hanem az ábécé szerint vannak felsorolva. Ha valaki kiragad egyet, és nem látja a rokonait, akkor nehéz analógiákat gyártania, mert nem tudja pontosan, hogy mi alapján kellene.

Az igazán nagy gondot a szaknyelvi kifejezések okozzák. Itt van például a rigók esete: léteznek ugyanis rigók, és léteznek sárgarigók. Rendszertanilag ez utóbbiak nem rigók, hanem csak rokonai a rigóknak. Másik magyar elnevezésük, az *aranymálínkó* nem is utal e rokonságra. A fekete rigó ezzel szemben a rigófélék családjába tartozó egyik faj. Nyilván az emberek elsősorban azt látják, hogy a *sárga* meg a *fekete* egyaránt szín, tehát abszurdnak tűnik, hogy a *sárgarigó* miért íratik egybe, míg a *fekete rigó* külön. Az, hogy biológiai magyarázatot adjunk, nyilván nem jellemző a helyesírási szabályzatra. Olykor azonban ki kell lépni a betűk világából, és értelmezni kell a körülöttünk levő világot. Azt természetesen nem lehet elvárni az emberektől, hogy minden szakmának szakemberei legyenek, de az indoklást meg lehet érteni.

Talán azt is lehetne mondani, hogy a teljes szabályzat az összes részletével elsősorban a lektorok, szerkesztők és korrektorok szabályzata. Van egy olyan elvi része, amelyet mindenkinek ismernie kell, de teljesen természetes, ha valaki egy ritkábban előforduló esetben a szabályzathoz vagy egy helyesírási tanácsadóhoz fordul.

– A változások főleg egyedi eseteket érintenek, vagy történt általánosabb újítás is?

– Van egy-két olyan elvi megoldás, ami részben eddig is létezett, de most kiterjesztettük a hatáskörét. Például a két azonos mássalhangzóra végződő neveknel korábban különbséget tettünk a keresztnév meg a vezetéknev között; tehát azt, hogy *Bükk-kel*, kötőjellel kellett írni, de a *Bernadettől* alakot nem. Ezentúl minden esetben kötőjelet használunk. Vagy például vannak azok az igék, amelyeknek igekötőszerű előtagjuk van. Ezeket általában külön írjuk, de az *-ás/-és* képzős származékaikat korábban lehetett egybeírni. Például a *fejben tart* alakot különírtuk, de a *fej**ben**artást* egybe. Ez zavart okozott, ezért például a *fejben* előtagot most már semmilyen esetben sem kell egybeírni az igével.

– Az előző szabályzatban és az említett példák között is több olyan szabály van, amelyek megértéséhez és helyes használatához mintha kicsit nyelvésznek kellene lenni...

– Sőt, mint az előbb mondtam, néha biológusnak is, de igazából nem csak erről van szó. A *Gellért+hegy* írásmódja például attól függ, hogy a 11. kerületi városrészről, a *Gellérthegy*ről beszélek-e (ekkor egybeírandó), vagy pedig a *Gellért-hegy*ről mint földrajzi képződményről, ami kötőjeles, mert a hegyneveket kötőjellel írjuk. Tehát kell egyfajta háttértudás is a helyes írásforma használatához.

A legtöbb elv akkor kezd nehezen kezelhetővé válni, amikor a jelentés is beleszól a dologba. Egészen más az, amikor azt mondom, hogy *riasztóberendezés*, mint amikor azt, hogy *riasztó berendezés van ebben a lakásban*, azaz: nagyon csúnya. Érezni kell, hogy az egyik egy fogalom, ami egybetartozik, a másik meg egy jelzős szerkezet, ami meg nem. Ha az ember nem érzi az anyanyelvét, akkor nehezebben ír. Tehát én azt gondolom, hogy elsősorban nem nyelvésznek kell lenni, hanem a nyelvi érzékünket kell finomítani.

– Ha a helyesíráshoz emberi nyelvérték kell, akkor mi a helyzet a helyesírást támogató gépi eszközökkel?

– Vannak olyan szabályok, amelyek mechanikusan kiszámíthatóak. Nem változott például az ún. 6:3-as szabály, tehát amikor a 3 vagy több összetétele tagból álló összetettel 6 vagy több szótag esetén kötőjellel íródik. Ez lehet, hogy furcsa, mert ugyanannak a szónak nagyon hasonló, de egy szótaggal rövidebb alakjának így más lesz a helyesírása: *számítógépkábel*, de *számítógép-kezelő*. Kétségtelen, ez olykor meglepő, ám az jó, hogy 6-ig, illetve 3-ig bárki el tud számolni, és az ilyen mechanikus szabályt könnyen le lehet írni egy gépi eszköz számára is. Bár a helyesírási programoknak valóban nincs emberi nyelvértékük, azért okos dolog bekapcsolva hagyni őket, hogy figyelmeztessenek – a döntés úgyszólván az enyém.

– Volt szó az egybe-külön írásról és a hosszú mássalhangzókról. Hol várható még jelentősebb változás?

– Az alapvető elvek nem változtak, hanem ahogy mondtam, rögzültek olyan formák, amelyeket a gyakorlatban már használunk. Például valamilyen elfeledett okból az *árboc* még mindig rövid *o*-val szerepelt a helyesírási szótárban, holott „árbóc”-nak ejtjük, és szinte nincs ember, aki ne így írná. Inkább egy-egy jelenség alproblémái találhatók meg a változások között. Benne van, hogy jogi szövegekben a közneveket bizonyos hely-

- A helyesírási szabályzat 31 éve változott utoljára.
- A 12. kiadás célja, hogy a normát közelítse a gyakorlathoz.
- Megalkotói arra törekedtek, hogy az új szabályzat „felhasználóbarát” legyen.
- Az újítások nagy része nem általános elveket, hanem egyedi eseteket érint.

zetekben lehet nagybetűvel írni, például *Alperes, Felperes, Vevő, Eladó, Szerző* és hasonló. Aztán ott van még a *-fajta, -féle, -nemű, -szerű* utótagok kérdése. A *-szerű* végződést az új szabályzat önálló utótagnak tekinti, nem pedig toldaléknak, éppen ezért nem hasonló, tehát a 12. kiadás szerint már az *ézszerű* a helyes alak.

– Sokan abban is bizonytalanok, hogy mikortól van hivatalosan érvényben az új szabályzat.

– Hivatalosan a 2016/2017-es tanév tavaszi vizsgaidőszakáig a 11. és a 12. kiadás szerinti írásmódot is el kell fogadni az érettségi dolgozatokban. A pedagógusoktól addig is azt kérjük, hogy a számonkérésnek az új szabályzat ne legyen azonnali eszköze, azaz az átmeneti időszakban az évtizedek óta rögzült formát semmiképp se büntessék. Eleve a helyesírási szabályzat nem azért van, hogy ritka példáit iskolai büntetésre használja bárki is. Sokszor halljuk a minket megállító rendőrtől, hogy nem emlékezetből kell vezetni, és bár csak egy napja rakták ki az új táblát, mégis megbüntet. Az jogos, hogy nem emlékezetből kell vezetni, de a beidegződést nem lehet önmagában büntetni. Tehát azt mondom: tessék figyelni, hogy egy-két helyen mostantól új „helyesírási tábla” van kitéve, amit nem ok nélkül raktak ki, hiszen az ottani „forgalom”, a kialakult nyelvi helyzet ezt kívánta meg. A pedagógus pedig azért áll ott, hogy segítse azokat, akik ezt még nem vették észre, nem pedig azért, hogy büntessen.

– Melyek azok az általános elvek, amelyekre leginkább érdemes felhívni az emberek figyelmét?

– Sok olyan szerencsétlen írásmóddal találkozni, ahol nem újraszabályozásra van szükség, csak alkalmazni kellene azt, ami eddig is benne volt a szabályzatban. Például az, hogy a magyarban a könyvcímeknek csak a kezdőbetűjük nagybetű, benne van a szabályzatban, de az emberek angolszász mintára szinte minden címbéli szót nagybetűvel írnak.

Vagy felhozhatnám példának a számokat, a betűvel vagy szimbólummal jelzett szavakat is. Ezek esetében a toldalékok hasonulása a kimondott alak utolsó betűjéhez igazodik. Például: *5-tel* és nem **5-el*. Ez nem olyan kérdés, amit bárhogy befolyásolna is a most megjelenő szabályzat, az emberek mégis gyakran hibásan írják ezeket az alakokat. Vagy itt vannak a hónapnevek: ezek valamilyen nagyon absztrakt szinten tulajdonnevek, de kisbetűsen írjuk őket. A gyakorlatban nyilván nem azért írják őket nagybetűvel az emberek, mert azt gondolják, hogy tulajdonnevek, hanem azért, mert a szövegszerkesztőjük úgy van beállítva, hogy az évszám utáni pont miatt új mondat kezdetét sejtji: **2015. Május*. Olyan sok helyen jelent meg a hónapok neve így, hogy ma már sokaknak alig tűnik fel, hogy a magyar hagyományban sehol nincs nagybetűs *március* meg *december*.

Én azt gondolom, hogy az igazi eltérések a helyesírási szabályzattól nem abból adódnak, hogy új írásmódot vezetünk be, hanem sokkal inkább abból, hogy az emberekben él egy-két beidegződés a technikai eszközök rossz használata vagy az angolszász formák megjelenése miatt. Lehet, hogy a jövőben tudomásul kell majd venni, hogy az válik sztenderddé, ahogy az emberek írnak, és nem az, amit a helyesírással foglalkozó szakemberek ajánlanak. Egyelőre még nincs így, de kétségkívül a folyamat kezdetét jelzi, hogy a 12. szabályzat megalkotásakor a bizottság tagjai igyekeztek figyelni az aktuálisan terjedő írásváltozatokra is.

Helyesírás-ellenőrző programok versenye

Szöveg: **Dömötör Andrea**

(Jelen írás az anyanyelvapolo.hu oldalon található cikk átdolgozott változata.)

Ön mikor fogott utoljára tollat a kezébe? Digitalizált világunkban kétségtelenül jóval többet írunk számítógépes szövegszerkesztővel, mint papírra. E programoknak köszönhetően azonban nem csak abban kényelmesedtünk el, hogy immár nem kell ügyelnünk írásunk külalakjára – a szövegszerkesztőkbe beépített helyesírás-ellenőrző programok könnyen keltik azt az illúziót, hogy a helyesírásunkra sem kell többé figyelni, a „gép” majd megteszi ezt helyettünk. Az Anyanyelvapolók Szövetségének fiatal tagjai egy rövid „helyesírási versennyel” megvizsgálták, milyen eredménnyel.

Mit várhatunk el?

Mielőtt eredményt hirdetnénk (és ítéletet mondanánk), nem árt végiggondolni, mire lehet képes egy gépi helyesírás-ellenőrző, illetve hogy mire szeretnénk valójában használni. **Az biztos, hogy a számítógépnek nem lehet úgy megtanítani a helyesírási szabályzatot, ahogy azt egy ember ismeri és használja**, hiszen az írásmód sokszor kiejtés- vagy jelentésfüggő, amivel a számítógép nem tud mit kezdeni, hiszen számára egy begépelte szó nem jelent többet egy számsornál. Az elütéseket és az egyszerű hibákat a szótár alapján szűrik a rendszerek, és matematikai módszerekkel keresnek a leírt alakhoz közeli, a szótárban megtalálható javaslatot. A szó szintjén nem felismerhető hibákat viszont, mint például az egyeztetés vagy az összetett szavak helyesírása, nagyon nehéz gépi eszközökkel kezelni. Ilyen esetekben már a nyelvi elemző erősségén múlik a hibajavítás sikeressége.

A verseny

A versenyben két szövegszerkesztő, egy internetes helyesírási szótár és egy helyesírási tanácsadó portál vett részt. A népszerű Microsoft Word helyesírás-ellenőrzőjének alapja a Morphologic által fejlesztett **Helyesek** elnevezésű programcsomag. Vetélytársa a többek között a Google Chrome, a Firefox és a LibreOffice által is használt **Hunspell** nevű szabad szoftver.

Emellett versenyeztettük még az MTA néhány éve működő weboldalát, a **helyesiras.mta.hu**-t és a legnagyobb magyarországi helyesírási adatbázist, a **magyarhelyesiras.hu**-t, bár ez utóbbi nincs egészen azonos súlycsoportban a többivel, hiszen csak szótár, nincs morfológiai elemző rendszere.

A teszt négy feladattípusból állt, ebből három kifejezetten nehéznek mondható. Az ellenőrzőknek dönteniük kellett összetett szavak kötőjeles vagy egybeírásáról, javítaniuk kellett földrajzi neveket és *-i* képzős származékaikat, alkalmazniuk kellett toldalékolási és mássalhangzó-egyszerűsítési szabályokat, illetve hosszú és

rövid magánhangzók közül kellett választaniuk. A felismert hibás és javított szavakért 1 pontot kaptak, ha jól javítottak rosszra, *-1*-et, ha figyelmen kívül hagytak egy hibás alakot, *0*-t, ha pedig felismerték, hogy az alak hibás, de nem adtak javítási javaslatot, akkor fél pontot.

Az összetett szavak

Az összetett szavak gépi ellenőrzésénél leginkább az okoz gondot, hogy a rendszer nem tudja eldönteni, hány szóval van dolga. Ha az összetett szavakat egybeírjuk, javíthatjuk a program esélyeit. További probléma ennél a feladatnál, hogy az összetételek tagjai közötti viszony elemzése nagyon nehéz a jelentést nem ismerő gép számára. Ezek után nem nagy meglepetés, hogy a teszt első részével mindkét szövegszerkesztőnek meggyűlt a baja.

- A **Hunspell** minden harmadik szót talált meg a szótárában, az ismeretlen szavakat pedig nem tudta kezelni.
- A **Word** helyesírás-ellenőrzője ebben a feladatban negatív eredményt ért el, azaz úgy tűnik, többet árt, mint használ.
- A **magyarhelyesiras.hu** összetett szó-adatbázisa nagyobbak és hatékonyabbnak bizonyult a Hunspellénél: 64%-ban kiadta a helyes alakokat.
- A **helyesiras.mta.hu** külön modulrt szán az egybe- vagy különírás kérdésének. A teszt szavainál nemcsak a helyes alakot adta meg, hanem a különböző jelentésekből adódó összes lehetséges helyes változatot. Minden javaslatához részletes magyarázat is tartozik, így a felhasználó kiválaszthatja a közlési szándékának megfelelő írásformát.

1. helyesiras.mta.hu	100%
2. magyarhelyesiras.hu	64%
3. Hunspell	32%
4. Helyesek	-36%

A földrajzi nevek

A földrajzi nevek helyesírására vonatkozó rész még kevésbé volt sikeres. Ha a vonatkozó szabályokra gondolunk, kiderül, hogy a helyesíráshoz sok esetben világismeretre is szükség van. Ám egy gépi ellenőrzőnek már az sem egyszerű feladat, hogy rájöjjön, hogy a szó földrajzi név, arról már nem is beszélve, hogy természet vagy ember alkotta-e, vagy hogy mi az alaptag: köznévi, tulajdonnévi vagy *-i* képzős alak. A szövegszerkesztők a különírt vagy kötőjeles, illetve a kis és nagy kezdőbetűs verziók között alig tudtak különbséget tenni.

- A **Hunspell** a megadott 17 földrajzi névből csupán egyet javított jóra, és kettőt ismert fel hibásként, de nem adott javaslatot a javításra. A többinél semmilyen szabálytalanságot nem jelzett.
- Hasonló eredményt kaptunk a **Word** ellenőrzőjével is, amely csak két hibás alakot ismert fel és javított, ráadásul egy jót is kijavított rosszra.
- A **magyarhelyesiras.hu** ebben a körben jól teljesített, a beírt nevek felét ismertte.
- Az **MTA névkereső modulja** 59%-ban adott jó választ.

1. helyesiras.mta.hu	<div style="width: 59%;"></div>	59%
2. magyarhelyesiras.hu	<div style="width: 47%;"></div>	47%
3. Hunspell	<div style="width: 12%;"></div>	12%
4. Helyesek	<div style="width: 6%;"></div>	6%

Toldalékolás és mássalhangzó-egyszerűsítés

A nevek toldalékolása és a mássalhangzó-egyszerűsítés kérdése sem bizonyult könnyű feladatnak. Ehhez sokszor a kiejtés ismeretére van szükség, ami szintén nehezen várható el egy számítógéptől.

- A **Word** ellenőrzője alig ismertte fel a hibákat, de néha a helyesen leírt szavakat sem tudta értelmezni, és ebben a részben is szerzett mínuszpontot. Az összteljesítménye 9% volt.
- A **Hunspell** ennél jóval eredményesebb volt, 59%-ban jó javaslatokat adott.
- A **magyarhelyesiras.hu** alig tudja kezelni a toldalékolt alakokat, ami nem meglepő, hiszen – mint említettük – vetélytársaival ellentétben nincs morfológiai elemző rendszere. Adatbázisa viszonylag nagy, ennek köszönhetően a keresett szavak harmada megtalálható benne, ugyanakkor nehezen kereshető.
- A **helyesiras.mta.hu** ebben a blokkban is győzött, 5%-kal volt eredményesebb a Hunspellnél.

1. helyesiras.mta.hu	<div style="width: 64%;"></div>	64%
2. Hunspell	<div style="width: 59%;"></div>	59%
3. magyarhelyesiras.hu	<div style="width: 32%;"></div>	32%
4. Helyesek	<div style="width: 9%;"></div>	9%

A hosszú és rövid magánhangzók

A hosszú és rövid magánhangzós szavak felismerését mindegyik ellenőrző jól végezte, csupán 2-3 hibát vétettek, ezenkívül minden esetben a jó alakot javasolták.

- A **Hunspell** és a **Word** ellenőrzőjének becsületét ez a feladat mentette meg, ebben mindkettő csak két szónál (*megszüntet, anaforikus*) hibázott.
- A **magyarhelyesiras.hu** a 24 keresett szóból hármat nem ismert (*anonim, úti, anaforikus*).
- A **helyesiras.mta.hu**-n pedig csak az *anaforikus* szó fogott ki.

1. helyesiras.mta.hu	<div style="width: 96%;"></div>	96%
2. Hunspell	<div style="width: 92%;"></div>	92%
2. Helyesek	<div style="width: 92%;"></div>	92%
4. magyarhelyesiras.hu	<div style="width: 86%;"></div>	86%

Végeredmény

Az összesítésben jól láthatjuk, hogyan végeztek versenyünkben a helyesírás-ellenőrzők. Emellett – bár a vizsgált kifejezéseket nem érintik a helyesírás változásai – „versenyen kívül” az új szabályzat ismeretét is kipróbáltuk a rendszereken. Úgy tűnik, eddig csak az MTA online helyesírási tanácsadója adaptálta a 12. kiadást.

A verseny a teljesség igénye nélkül készült, és inkább játék, mint reprezentatív teszt, de a legfontosabb tanulság így is jól látható: egyik rendszer sem gondolkodik helyettünk (eleget). Bár az egyszerű és tipikus hibákat mindegyik program jól kezeli, a bonyolultabb problémákat már nem bízhatjuk egészen a gépre. A piros aláhúzás jelzés: nézzük meg még egyszer, mit írtunk, gondoljuk át, helyes-e úgy, és ha kell, nézzünk utána. Üssük fel például *A magyar helyesírás szabályait*.

1. helyesiras.mta.hu	<div style="width: 82%;"></div>	82%
2. magyarhelyesiras.hu	<div style="width: 63%;"></div>	63%
3. Hunspell	<div style="width: 53%;"></div>	53%
4. Helyesek	<div style="width: 36%;"></div>	36%

Szöveg:
Szódy Judit

A korai fejlesztésről

A mai gyerekek egy része úgy nő, mint a vadvirág, szabadjára. Másokat viszont már magzatkoruktól tudatos fejlesztésben részesítenek. Biztos, hogy az jár jól, akinek a kezdet kezdetétől árgus szemekkel figyelik a fejlődését, és amikor csak lehet, rá is segítenek?

Benjámint hét hónaposan fordul meg, másfél évesen jár, közel két éves, mire beszél, az oviban nem szeret rajzolni, ám már iskolakezdés előtt magától megtanul olvasni. Andris alig múlt négy hónapos, amikor először megfordul, egy éves korában jár, másfél évesen mondatokban beszél, az oviban ő sem szeret rajzolni, mert nem tud megülni a fenekén, az iskolában lassan megy az írás, olvasás elsajátítása. Érettségi után mindketten arra az egyetemre nyerne felvételt, ahova vágytak. Most örömeiket lelik a tanulásban.

Béni és Andris fejlődése kiskorukban meglehetősen különbözött. Egy picit mindig eltértek az átlagtól, hol előrébb tartottak, hol lemaradtak, de a normalitás határain belül. Egyikük sem járt semmiféle külön foglalkozásra, nem ültek le velük a szülei direkt fejlesztő játékot játszani, nem vitték őket nevelési tanácsadóba, sem gyógypedagógushoz. **Egy dolog nagyon hasonló volt az életükben: sem a család, sem az óvoda, sem az iskola nem vette el a kedvüket attól, hogy lelkesen kutassák a világot maguk körül, viszont megteremtették a lehetőséget a fejlődésre.** Ez pontosan elég volt mindkét alapvetően egészséges, átlagos képességű fiúnak ahhoz, hogy elérje a célját: örömmel készülhet vágyott hivatására. De vajon mi történik, ha a szülők vagy pedagógusok úgy gondolják, hogy csak tudatos fejlesztéssel, tanítással, ösztökéléssel lehet a gyerekből a legjobbat kihozni?

A babazenétől a feladatlapokig

Mégis, mit árthat az a gyerekeknek, ha totyogókorától fejlesztő játékokat játszunk vele? Miért baj, ha az ovist fejlesztő foglalkozásokra hordjuk? Hogy fog bekerülni a legjobb iskolába, ha nem készítjük fel? Sok szülő visszatérő kérdései. A legtöbb pszichológusnak sokrétű tapasztalatai vannak a témáról. **Ugyanis – jó esetben – pszichológushoz kerülnek a szorongó, iskolafóbiás, magatartás-zavaros, alvászavarban vagy más tünetektől szenvedő gyerekek, akik nem tudnak megfelelni a szülők által támasztott, illetve a saját magukkal szembeni magas elvárásoknak.** Ez persze már a folyamat kicsúcsosodása. De hogyan kezdődik? Nézzük egy képzeletbeli kislány, Zorka történetét.

Már a várandósság alatt szólt a babazene, hogy jobban fejlődjön a magzat idegrendszere. Amikor a kislány megszületett, kontrasztos ábrákat függesztettek az ágya rácsára a látás fejlesztésére. Tagoltan, érthetően beszéltek hozzá pelenkázás, fürdetés közben. Babaúszásra, babatornára és babaangolra jártak. Még nem volt egy éves, már kapott színegyeztetőt, formaperselyt, Montessori-tornyot és kirakókat. Minden délután legalább egy órát játszottak ezekkel. Aztán bekapcsolták a babák fejlesztésére szakosodott tévéadót. Egy speciális játszóházban felmérték a képességeit, és heti rendszerességgel jártak fejlesztésre, hogy minden készséget egy szintre hozzanak. Így jutottak el az óvodáskorba. Lassan előkerültek a betűk és a számok is iskola-előkészítő feladatlapokkal.

Zorka szülei nagyon büszkék voltak a kislányra, hogy ennyire okos. Nem sejtették, hogy szinte ugyanitt vagy talán előrébb tartana, ha nem öltek volna ennyi időt és pénzt a kislány fejlesztésébe.

Dr. Vajda Zsuzsanna ezt írja *Siettetett gyerekek* című tanulmányában: „Mivel a fejlődést az első hónapokban években alapvetően belső érési folyamatok vezérik, amelyek az éppen aktuális tapasztalat spontán megszerzésére készítik a gyereket, kifejezetten kártékony a korai fejlődésbe való beavatkozás. A kisgyermek életének túlszervezése, a külső sémák és normák erőltetése hátráltatja a fejlődést. A korai fejlesztés azoknak a gyerekeknek az esetében indokolt, ahol valamilyen súlyosabb idegrendszeri sérülés, komoly, éves lemaradás tapasztalható. [...] 6-7 év között jön létre az a fordulat a gyerekek értelmi képességeiben, amely alkalmassá teszi őket a szándékos és szervezett tanulásra.”

A kíváncsiság hatalma

Régóta tudjuk, hogy **a motiváltság az egyik legfontosabb tényező a tanulásban. Mi a legjobb motiváció? A kíváncsiság.** Sugata Mitra, a Newcastle University munkatársa érdekes kísérlettel bizonyította ezt a tézist. Eldugott indiai falvakban beépített egy-egy számítógépet egy köztérre található falba, elektromos áramot biztosított hozzá és széles sávú internetet. A környéken élő gyerekek pár hét alatt rájöttek, hogyan működik a számítógép, hogyan lehet programokat letölteni, és ezek használatához képesek voltak megtanulni alapszinten angolul. Sugata Mitra következő lépése az volt, hogy feltett a gyerekeknek egy érdekes kérdést, és megkérte őket, hogy mire legközelebb találkoznak, keressék meg rá a választ. És megtalálták, pedig nem volt segítségük, nem állt mögöttük felnőtt, aki nógatta volna őket, és nem volt kitűzve semmiféle jutalom. **A kulcs a bátorítás, az együttműködés és jelen esetben a széles sáv. Egy egészséges gyerek szinte mindent meg tud így tanulni.** Az élet első tíz évében a széles sáv helyett természetesen az érdekes, változatos környezet a fontos, emellett a bátorítás és a közösség.

Mesterséges élet

Egy olyan gyerek, mint Zorka, a sokféle fejlesztésnek „köszönhetően” ugyan hamar megtanulja a színeket, a kisebb-nagyobb viszonyát, megtanul választékosan beszélni, és iskoláskorára a számokkal, betűkkel is megismerkedik. De vajon hogyan alakul így a szülő-gyerek kapcsolat?

Ebben a helyzetben a szülő szinte folyamatosan tudatos, a magára mért feladatot teljesíti. Alig van helye a spontán együttlétnek, a hancúrozásnak, a lazításnak, a világra való közös rácsodálkozásnak. **Alapvetően természetellenes helyzetek jönnek létre a szülő és a gyerek kapcsolatában:** a felnőttek szigorúan megfontolják, hogy mit hogyan mondanak, csinálnak, amit kevéssé befolyásol a gyerek igénye, szükséglete, állapota. Háttérbe kerül az őszinteség, a hitelesség. Ami talán még lényegesebb: ahelyett, hogy belefeledkezne a világ felfedezésébe, a babának az első perctől kezdve

különböző elvárásoknak kell megfelelnie. De mi lesz, ha nem sikerül? Ha a sok törődés és áldozat ellenére nem lesz olyan okos, intelligens, tehetséges, amilyennek megálmodták? **A szülők csalódottak lesznek, a gyerek pedig érzi, hogy nem ugrotta át a léceket, ami önértékelési zavarhoz vezet.** Kiskamaszkorára vagy elmegy a kedve az egésztől, hiszen soha nem elég jó, vagy nagyon behúzó, maximalista lesz, szorongással, pszichoszomatikus tünetekkel. Nem bíztak benne, így hát ő sem bízik magában.

Hogyan segítsünk a gyerekeknek az óvodában?

- Igyekezzünk megismerni minden gyereket, kit milyen terület érdekel, mit szeret csinálni! Ha van rá lehetőségünk, teremtsük meg számára a megfelelő inspiráló környezetet!
- Amikor a „világ működéséről” beszélgetünk, tartsuk kompetensnek, legyünk kíváncsiak a véleményére: „Szerinted?”; „Te hogy gondold?” Soha ne nevezzük ki, ha „butaságot” mond!
- Tanulási helyzetben ne ajánljunk fel jutalmat, és ne fenyegezzünk büntetéssel!
- Ha kérdez, úgy válaszoljunk, hogy biztosan megértse! Ha nem tudjuk a választ, ismerjük be, és nyomozzunk együtt!
- Az óvónőnek is kell spiritusz! Töltődjön föl olyan tevékenység során, ami érdekli, amit szenvedélyesen szeret!

Hogyan segítsünk a szülőknek?

- Osszuk meg velük a fenti tanácsokat!
- Beszélgessünk velük a gyerekükről: szerinte mi az, ami a kicsit lázba hozza?
- Ha azt látjuk, hogy a gyerek lemaradt valamiben, segítsünk független fejlesztő szakembert keresni!
- Ha azt látjuk, hogy a szülő görcsösen ragaszkodik a sokféle különórához és fejlesztéshez, beszélgessünk el vele az elvárásairól! Mi a célja? Mit gondol, ezt hogyan lehet elérni? Csak egy úton? Mit gondol, mitől lesz boldog a gyereke? A gyerek boldogsága a cél?
- Ha a gyereket szorongónak látjuk, ha regulációs zavarokat tapasztalunk (evés, alvás, ürités zavarai), jelezzük a szülőnek, vonjuk be az óvodapszichológust vagy a nevelési tanácsadó szakembereit!

Szakirodalom:

Vajda Zsuzsanna: *Siettetett gyerekek*. mapszie.hu/velemenynk-szerint/11-siettetett-gyerekek

Vekerdy Tamás: *Gyerekek, óvodák, iskolák*. Budapest: Saxum, 2001.

Ranschburg Jenő: *Szülők lettünk. Az élet első hat éve*. Budapest: Saxum, 2003.

Laing, Ronald David: *Beszélgetések gyerekekkel*. Budapest: Könyvfakasztó, 2007.

Gyerekeket kérdeztünk... ...a farsangról

Szöveg: Rimányi Zita

Sokan nem tudják pontosan, mikor is van farsang, és mit is ünneplünk ilyenkor, de azért nagyon szeretik a iskolai jelmezbálokat, legyen szó kicsikről vagy nagyokról.

Mikor is van farsang?

Javában tart a farsang, sorra szerveződnek az iskolai bálok, bulik. De vajon tudják-e a gyerekek, mettől meddig is tart a farsangi időszak, és minek az ünnepe? A Győri Műszaki Szakképzési Centrum Jedlik Ányos Gépipari és Informatikai Középiskolájának tizenharmadikos osztályában készítettünk nem reprezentatív felmérést.

Azt, hogy a farsang vízkeresztkor, azaz január 6-án kezdődik, és hogy hamvazószerdáig tart, ami idén február 10-re esik, alig páran tudták csak meghatározni. Többségük a februárt vagy a január végét teszi meg farsangi időszaknak, esetleg úgy fogalmaz: tél vége, tavasz eleje. És hogy minek az időszaka ez szerintük? Milyen gondolatokat, szokásokat társítanak hozzá? A jelmezbe öltözést, a maszkbálokat, az álarcokat minden megkérdezett diák megemlítette, akár csak a táncot, a mulatozást, a tombolát és a fánkot. A busójárásról, a tél temetéséről, illetve arról, hogy a gonosz szellemek, a rosszkedv elűzése miatt kell jelmezekbe, ijesztő figuráknak beöltözni, körülbelül a harmaduk tett említést. A telet jelképező szalmabáb elégetését viszont már csak egyvalaki említette.

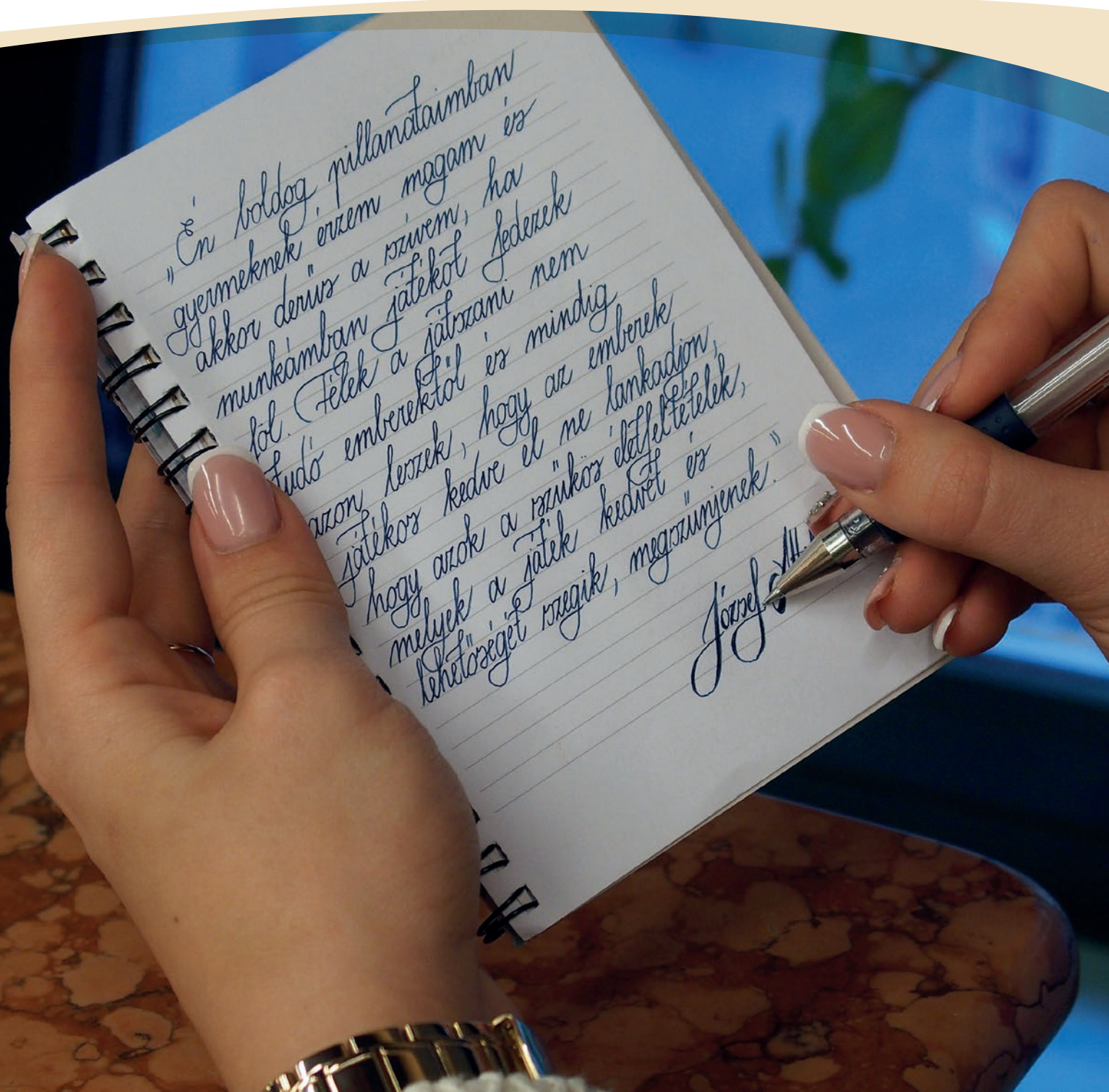
Ciki-e a beöltözés?

Kiss Gergely az ikrényi iskola harmadik osztályába jár, *Majsa Klaudia* ugyanott negyedikes. Ők még izgalmasnak tartják a beöltözést, évről évre várják az iskolai farsangi programokat. Klaudia volt már macska, holló és pomponlány, idén countryzenésznek öltözik. „Amikor a madárjelmezem készült, a szárnyat és a csórt én vágтам ki papírból” – meséli büszkén. Gergely korábban tini nindzsa teknőc és indián volt, most pedig Indiana Jones lesz, amihez kölcsönzőből szerzik a jelmezt. „Láttam a filmet, nagyon tetszett a főszereplő bátorsága, meg is figyeltem a mozgását. Lesz pisztolyom, kalapom meg ostorom” – sorolta lelkesen. Klaudia a jelmezes felvonulást várja inkább, Gergely viszont az olyan játékokat, mint amikor például egyre kisebb papíron kell táncolniuk a pároknak. „De azért arra is kíváncsiak vagyunk, hogy a tanárok minek öltöznek be” – mondják.

Werbinszky Diána és *Gitt Márió* iskolájában minden osztály vidám műsort ad elő a farsangi bálon, és annak alapján öltönek jelmezt. „Egyáltalán nem ciki jelmezbe öltözni, persze azt már kinőttük, hogy hercegkisasszonyok meg pókemberek legyünk” – mondja a két nyolcadikos. Az abdai iskola diákjai ilyenkor végre kiélhetik kreativitásukat, megmutathatják, mire képesek közösen. Márió osztálya korábban például olyan cowboytáncot járt el, amivel a falvak közti Ki mit tud?-on is sikerrel mutatkozott be, és most is táncolni fognak, csak épp népviseletben lesznek. Diána pedig elárulja, idén a veresegyházi asszonykórust jelenítik meg, de bárminek öltözzenek is, a legfontosabb, hogy minden ilyen közös készülődés jobban összekovácsoolja az osztályt.

Kézírás

„En boldog pillanataimban
gyermeknek érzem magam és
akkor derül a szívem, ha
munkámban játékok fedezek
fel. Félek a játékos nem
tudó emberektől és mindig
azon leszek, hogy az emberek
játékos kedve el ne lankadjon,
hogy azok a játékos életfeltételek,
melik a játékos kedvet és
lehetőségét szegik, megszüntenek.”
József Attila.

A kézírás személyiségfejlesztő hatása

Beszélgetés Hámori József agykutató professzorral

Szöveg: Sallai Éva | Fotó: Nagy Gábor

Sokfajta érv szól a kézírás tanításának megőrzése mellett, többek között az is, hogy a kézírás egészen másként aktiválja az agyunkat, mint ha géppel írunk. A kérdés részleteibe, az agyműködés és a kézírás kapcsolatának kutatási eredményeibe avat be **Hámori József** Széchenyi-díjas neurobiológus, akadémikus, aki beszélgetésünkben olyan érdekességekre is kitér, mint hogy miért adjunk kisgyermekünk kezébe legót vagy más építőjátékot, miért ne akarjuk átszoktatni a balkezeseket, és miért hasznos a naplóírás.

– **Professzor úr több írásában és előadásában is kifejtette a magyar nyelv szerepét a tudományos kutatómunka sikerében. Hivatkozott többek között Teller Edére, aki leírta, hogy felfedezéseit Ady Endre költészetének köszönheti, és Balázs Nándor fizikusra, Einstein munkatársára, aki szerint a magyar tudósok kreativitásához hozzájárul magyar anyanyelvük, vagyis a képi módon való gondolkodás.**

– Ezúttal Kosztolányi Dezsőt, a kiváló irodalmárt, költőt, író, műfordítót említeném, aki gyönyörűen megfogalmazta, miért fontos számára az anyanyelv. Azért, mert mindennap azzal ébred, hogy magyar anyanyelvű, és ennek a gyönyörű nyelvnek a birtokában sok mindenre képes. Valóban csodálatos nyelvről van szó, ami magyarságunk, gondolkodásunk, azonosságtudatunk legfőbb alapja. A magyar nyelv asszimilációs képessége rendkívüli, ezért sok kifejezést tudott átvenni más népektől. A népvándorlás idején a török, később a szláv nyelvek, a kereszténység felvétele után a latin, majd a német nyelv sok kifejezése is gazdagította a nyelvünket. Ez az asszimilációs képesség a magyar nyelv óriási előnye, ráadásul úgy tud asszimilálni más nyelveket, hogy közben nem veszíti el egyedi sajátosságait. A magyar nyelv jelentős a tekintetben is – ezt főként a költészetünk tükrözi –, hogy képi gondolkodású. Az indoeurópai nyelvek költészetében is megjelenik néha

a képi gondolkodás, de ott nem domináns. A magyarban igen. Tehát ha bármely időszakból bármelyik költőnk versét megnézzük, az tele van képekkel. A képi gondolkodás ősi jellegzetessége a magyar nyelvnek, és máig megmaradt. Gyakran fejezzük ki magunkat képekben, a képi gondolkodás pedig rendkívül fontos a tudományos gondolkodásban. Ez is az oka, hogy a magyar anyanyelv hozzájárult a tudományos felfedezésekhez.

– **Vajon a magyar nyelvű kézírás vagy általában a kézírás elősegíti a tudományos felfedezéseket, illetve a kreativitás fejlesztését?**

– Az agykutatók a kézírás számos fejlesztő hatását felismerték. Amikor kézzel írunk, akkor az agyunk Broca-mezőnek nevezett része – ami valójában a nyelvi mozgató mező – nagyon aktív lesz. A Broca-központ, amelyet Paul Broca, 19. századi francia neurobiológusról neveztek el, a mozgatókéreg közelében, a frontális lebenyben helyezkedik el, és az ajkak, az állkapocs, a nyelv, a lágy szájpad és a hangszálak mozgását irányítja. Ha megsérül, a beszédképzés súlyos károkat szenved, mert a Broca-mező utasítja az ehhez szükséges izmokat, hogy legyenek szívések dolgozni. Amikor tehát kézzel írunk, a Broca-mező nagyon aktív lesz. Ha viszont géppírással, meg se rezdül. Ez sok mindent megmagyaráz.

A másik fontos érv a kézírás mellett, hogy serkenti a kommunikációs készség kialakulását, hiszen amikor beszélgetünk egymással, a Broca-mező állandó aktivitásban van. A kézírás tehát a beszédet és a kommunikációt is fejleszti, ezáltal pedig a kreativitást és a térérzékelést. A térérzékelés és az ezzel kapcsolatos arcfelismerés nagyon fontos része az emberi személyiségnek, és érdekes módon a kézírás ezek fejlődését is elősegíti. Nem beszélve arról, hogy a finommozgások kialakulása vagy fejlesztése ugyancsak kapcsolatban van a kézírással. Azt is kimutatták, hogy a finommozgások révén a precizitás – ami nem minden emberre jellemző – is tovább finomodik.

- Az a finommotorikus mozgás, amit a kézírás jelent, helyettesíthető más apró mozdulatokkal, például gyöngyfűzéssel, legózással?

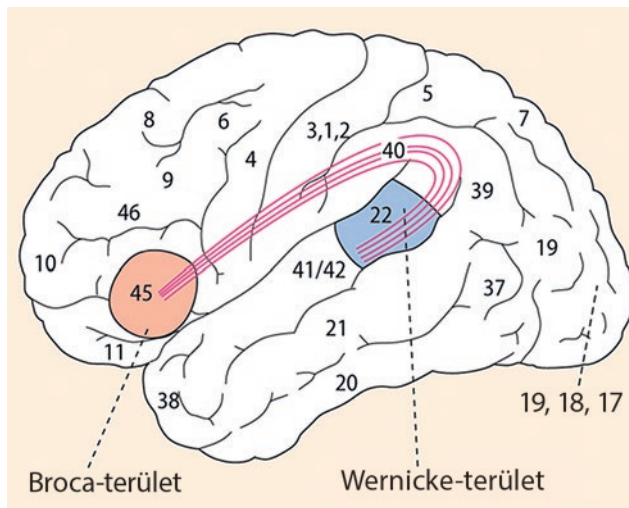
- Nem helyettesíthető, inkább kiegészíthető. A legózás fantasztikusan jó dolog, én már korán rászoktatnám a gyerekeket. Nemcsak azért, mert fejleszti a formakészségüket és a térérzékelésüket, hanem mert annak köszönhetően, hogy bizonyos képességeknek már a birtokában vannak, sokkal könnyebben tanulnak majd meg írni. Egy gyermek három-négy éves korában már képes fölépíteni legóból egy kis házat. Az építés közben egyrészt finomodik a keze, mert másképp nem tudja összerakni, amit épít, másrészt fejlődik a térérzékelése, hiszen anélkül nem tudja elképzelni, összeállítani. A legózást én egy nagyon fontos iskola előtti fejlesztő lehetőségnek gondolom, amit aztán az iskola alatt, sőt az iskola után is lehet folytatni. Van egy hatéves unokám, nagy legórajongó – egészen bonyolult dolgokat állít össze, mert szereti a komplex feladatokat.

- Miként segíti a hatékonyabb tanulást a kézírás?

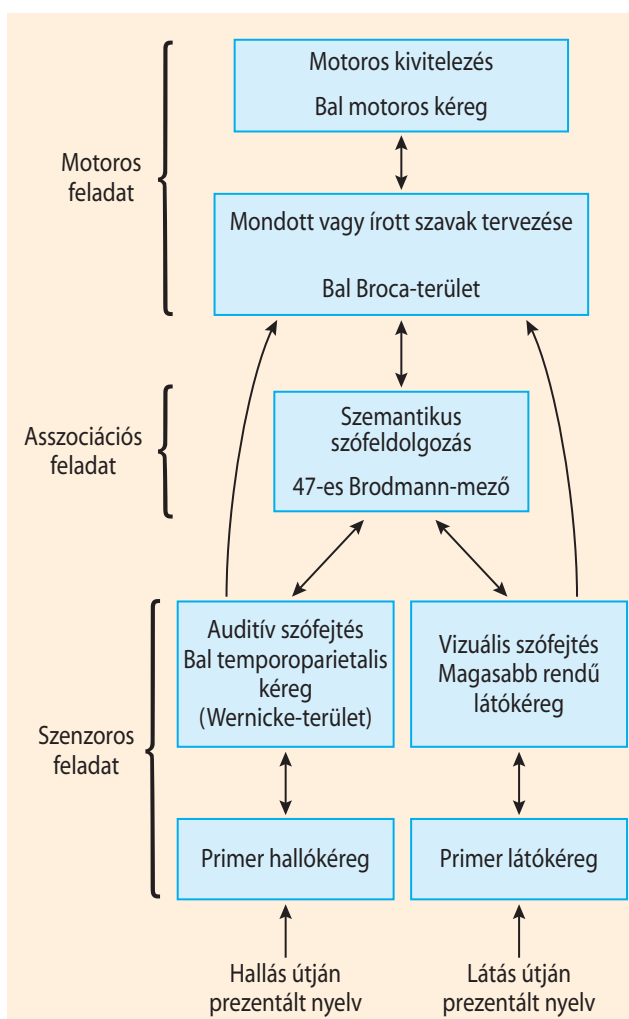
- Az imént már beszéltünk arról, miként segíti a kézírás a Broca-mezőt, de a látással kapcsolatosan a jobb féltekés központokat is segíti. És nemcsak a látás, hanem az emocionális rész is fejlődik, amikor kézzel írunk, mert nemcsak egyszerűen leírunk valamit, hanem alkotunk is. Gondoljunk arra, hogy ha leírunk egy történetet, akkor megpróbáljuk formálni, megállunk kicsit, helyesbítünk, úgy haladunk tovább. Tehát működik egy állandó korrekciós mechanizmus, ami nagyon fontos része a bal és a jobb féltekének is. A jobb féltekében alakulnak ki azok a formai megoldások (például a térérzékelés), amelyek lehetővé teszik az írás közben az állandó korrekciót. Gépírás során, ha helyesbítünk, akkor utólag nézzük át, mit írtunk, és töröljük, ami felesleges, vagyis az agyműködés szempontjából egészen más jellege van, mint ha írás közben próbálunk korrigálni. És amit kézzel írunk, az jobban rögzül az agyban.

- Ezek szerint, ha valaki egy előadáson géppel jegyzetel, akkor kevésbé jegyzi meg a hallottakat, mint ha kézzel írja. Ha pedig valamit megtanulunk, írjunk róla vázlatot?

- Igen, az volna a jó tanulási módszer! Nagyon jó, ha a tanultakat egy kézzel írt vázlatban összefoglaljuk. Szerintem azonban nemcsak a tanulás után kell összefoglalni a dolgokat, hanem egy-egy napunk után is. Nagyon

A beszédben szereplő kérgi területek lokalizációja (bal oldali laterális nézet). Geschwind, N. (1979): Specialization of the human brain. *Sci. Am.* 241: 180–199. alapján.

A szófeldolgozás neurális szerveződésének vázlata.

Petersen, S. E. et al. (1988): Positron emission tomographic studies of the cortical anatomy of single-word processing. *Nature* 331: 585–589. alapján. A vázlat nem tünteti fel a beszéd megértésében szereplő valamennyi struktúrát.

sokan – legalábbis remélem, hogy sokan – írnak naplót. Ez történhet kézírással vagy gépirással – mindkettő jó. És itt szeretnék valamit megjegyezni. Amikor a kézírás előnyeiről beszélünk, természetesen nem akarjuk tagadni a gépirás előnyeit sem. Mert mind a kettőre szükség van. A gépirást azonban rendszeren meg kellene tanítani. A két ujjal pötyögtetés helyett tíz ujjal, „vakon” kellene írni, tehát úgy, hogy nem nézünk oda, miközben gépelünk. Ezt megfelelő pedagógiai módszerekkel minden diáknak meg kellene tanítani 10–14 éves korában, hiszen óriási előnyt jelent azoknak, akik tudják. Azért ebben az életkorban, mert ekkor a legplasztikusabb az agy arra, hogy megtanulja a tíz ujjal való gépirást. De a kézírás előnyeiről soha ne feledkezzünk meg!

– Napjainkban, a számítógépek korában a kézírás egyre inkább háttérbe szorul. Mi ennek az oka?

– Amerikában az ötven állam közül negyvenkettőben már teljesen eltörölték a folyóírás tanítását, csak a nyomtatott betűket oktatják. Tudni kell, hogy ott a különböző etnikumok, mexikóiak, kubaiak, egészen

másként írnak, így óriásiak a különbségek a kézírásukban. Ezt igyekeznek azzal kiküszöbölni, hogy mindenki géppel ír. De ez nem jelenti azt, hogy a kézírás kiküszöbölendő. Sőt!

– El tudja majd olvasni, aki csak géppel ír, a kézírással írt szövegeket? És milyen jövő vár az irodalomtörténeti, jogi vagy történelmi szempontból jelentős régi kéziratokra?

– Azt hiszem, mindig lesz egy réteg, akit ez érdekelni fog, és megtanulja, mert mindig van olyan módszer, amellyel a régebbi írásokat is meg lehet fejteni. Egy kézírás „megfejtése” kifejezetten izgalmas feladat is lehet, hiszen a kézírás láthatóan kifejezi az egyéniséget. Én például olvastam Vörösmartyt is, Adyt is kéziratban. Nem kell grafológusnak lenni ahhoz, hogy az egyéniségek bizonyos jellemzőit felfedezzük a kézírásokban.

– Kimutatható a változás az agyban is, amikor az írásunk életkorunk előrehaladtával megváltozik?

– Történtek ilyen vizsgálatok, pszichológia szakos egyetemi hallgatókat hipnotizált egy másik pszichológus. A következőt mondta nekik hipnózisban: „Hétéves vagy, most tanultál meg írni, írd le a neved!” És az illető leírta a nevét úgy, ahogy hétéves korában megtanították neki. „Most tízéves vagy!” Ekkor már összekötötte szépen a betűket. „Most pedig húszéves vagy, most is írd le!” Egészen más volt a kísérletben részt vevők különböző életkorokhoz köthető írásképe. Tehát azon túl, hogy az életkorral együtt az írásmód is változik, ez még valamit jelez. Azt, hogy ahogyan hétéves korunkban megtanultunk írni, az rögzül az agyunkban, még akkor is, ha nem használjuk, mert azt használjuk, amit a legkésőbb memorizáltunk, amit húsz-harminc éves korunk után szoktunk meg. Tehát az agyban különböző rétegekben lokalizálhatók az írásmódok, amelyeket életünk során használtunk.

– Mire hívná fel professzor úr olvasóink figyelmét a kézírás tanításával kapcsolatban? Hogyan kapcsolódik össze az agyunkban az olvasás és az írás a tanulás során?

– Nagyon kell ügyelni az alapokra. Az írást elemző módon kell tanítani: célszerű a betűk írásával kezdeni, mert a betűk alakját nagyon fiatalon kell az agyba „beégetni”, és csak ezután következhet annak a tanítása, hogyan lehet a betűket szavakká formálni. Az írás megelőzi az olvasást, az olvasás pedig elősegíti az írás továbbfejlődését. Tehát a kettőt nem lehet elválasztani egymástól, de tudni kell, hogy az írás az elsődleges. Amikor először leírjuk, hogy „alma”, akkor már olvassuk is a szót. Nagyon gyorsan elérkezik az az idő, amikor az olvasás lesz az alapvető, és az írással már nem is foglalkozunk, automatikussá válik. Az olvasás nem lesz automatikus, bár abban is van automatizmus, hiszen össze kell hozni mondatokat, később egész bekezdéseket. Az olvasás sokkal magasabb rendű folyamatnak látszik, de nem az, mert alapját az írás és az írás által közölt információ képezi.

- Melyek a legfontosabb tények a balkezességgel kapcsolatban az agykutatás szempontjából?

- A balkezesség egyáltalában nem hiba, sőt sok esetben előny, pl. a vívásban, teniszben, ahol a térérzékelésnek jelentős szerepe van. A térérzékelést a jobb félteke végzi, a térben való tájékozódást először a jobb félteke dolgozza fel, majd küldi át a bal féltekébe. Ugyanez vonatkozik az írásra is. A bal félteke aztán vagy változtat rajta, vagy nem. A balkezeseknek annyival könnyebb a helyzetük, hogy a jobb félteke, amint észlelte, merre megy a labda, rögtön ki is adja a parancsot, hogy mit kell csinálni. Nem kapcsolja be a bal féltekét. A balkezesek írása nagyon érdekes. Megfigyeltem Clinton elnöknel is, aki abszolút balkezes, hogy felülről fogja a tollat, és felülről próbál írni. Tehát egészen másképp látja a leírt betűket, mint a jobbkezesek. Azt javasolom, hogy aki bal kézzel tanult meg írni, tartsa meg ezt a jó szokását. Nem szabad őt átszoktatni, mert a balkezesség ugyanolyan jó, mint a jobbkezesség. Az írás, az olvasás és a beszéd központja a balkezeseknél nincs szükségszerűen a jobb féltekében, hanem a leggyakrabban ugyanúgy a bal féltekében, mint a jobbkezeseknél. Tehát, ha valakinek baleset miatt vagy más okból át kell szoknia a másik kezére, akkor nem változik meg az agyi aktivitása.

- Felmerül a kérdés: miért nem aknázza ki az agykutatás eredményeit jobban az oktatás? Hazánk oktatásügye a kreativitás, a jobb agyfélteke fejlesztése helyett még mindig túlzottan az ismeretanyag átadására helyezi a hangsúlyt.

- Sajnos ez így van. Pedig tudományosan igazolt tény, mekkora mulasztást követünk el, amikor nem próbáljuk már az iskola előtt, majd az iskolai tanítás során fejleszteni a gyerekek kreativitását – s ezáltal mind a két agyféltekét. A tudományban az alkotóképesség része az új dolgok fölfedezésének képessége. A fölfedezés öröme a jobb félteke öröme. A kreativitás olyasmiről, aminek a lehetősége ott szunnyad minden újszülöttnél, de fejleszteni kell. Például legóval – de számtalan hasonló játék létezik. A játék egyébként is mindennek, minden gondolkodási folyamatnak az alapja. Az írás pedig nem független a gondolkodástól. Sem a kézírás, sem a gépipírás. Amikor leírunk valamit, akkor nem tudjuk magunkat függetleníteni a gondolatoktól, hiszen azt írjuk le, amit kigondoltunk, tehát mindenképpen össze kell kapcsolni a gondolati és a végrehajtó szférát. Ezt az iskolai oktatás során feltétlenül szem előtt kellene tartani.

Hámori József biológus, akadémikus, egyetemi tanár, az idegrendszer és az idegelemek közötti kapcsolatok funkcióinak szerkezetének neves kutatója. Munkássága jelentős az agyi idegek kutatása területén is. Több mint kétszáz tudományos publikáció szerzője vagy társszerzője. Széchenyi-, akadémiai és Grastyán-díjas, a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje kitüntetés birtokosa. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem díszdoktora, a londoni Európai Akadémia, az Európai Tudományos és Művészeti Akadémia tagja. Munkásságában összekapcsolódik a kutatás és az oktatás, a tapasztalatok átadása. Ezt a példát látta mesterétől, Szentágothai Jánostól, és maga is erre törekszik.

- Beszélgetésünk elején Kosztolányira hivatkoztok, aki szintén több művében kiemelte a játék szerepét. Miért fontos ennyire a játék a személyiség, az agyunk különböző területeinek a fejlesztése szempontjából?

- Kosztolányi költővé, íróvá válása, az egész folyamat a játék része volt. Ő – nagyon helyesen – az egész életet egy magasabb rendű játéknak gondolta, és ezért is tudott óriásit alkotni. A játék rendkívül fontos! Grastyán Endre, a világhírű pécsi élettanprofesszor a játékkal foglalkozott, akadémiai székfoglalóját is „a játék neurobiológiájának”, azaz a játék idegrendszeri hátterének témájában tartotta. Az ő véleménye is az volt, hogy a játék mindennek az alapja. Játék nélkül nincs igazán kreativitás sem. Kreativitás nélkül pedig nincs valódi ember. Így mondta Grastyán. És teljesen igaza volt.

- Min dolgozik most, professzor úr?

- Írok. (nevet) Az egyetemi előadásaim előkészítésén dolgozom két témakörben. Az egyik az agykutatás és az agy két féltekéjének a története, a másik a neuroplaszticitás, tehát az idegrendszer plaszticitásának a folyamata. Kézzel írok, mint a mesterem, Szentágothai János. Még akkor is, ha van a közelemben számítógép. És javasolom mindenkinek, hogy ha hosszabb előadást kell tartania, hozzám hasonlóan írjon egy vázlatot – kézzel.

A folyamatos kézirás fejleszti a térérzékelést,
és javítja a kommunikációs képességet.
Hámori József

Kézírástanítás helyesen

Szöveg: **Gósi Lilla** | Fotó: Nagy Gábor

A kézírás elsajátítása elsődleges fontosságú, nem helyettesíthető egyetlen billentyű leütésével sem, hiszen a szem és a kéz, a vizuális és a manuális tevékenység agy általi koordinációját jelenti. **Remeczné Komár Gabriella** tankönyvszerkesztő és gyógypedagógus az írástanítás módszertanáról beszélt.

terelni és pozitív példával rá lehet vezetni őket, hogy az olvasás-írás során majd balról jobbra haladunk. A színezés és a rajzolás is nagyon jól fejleszt, tulajdonképpen ebből a rajzolásból fejlődik ki majd az írás.

– Mikortól taníthatjuk a gyerekeket ténylegesen írni?

– A késleltetett írástanulást ajánljuk, mert az iskolába lépő hat-hét éves gyerek keze még nem „kész” a grafomotorikus mozgások pontos kivitelezésére, a kéztőcsontok fejlődése ekkor még nem fejeződött be. Ez kinél előbb, kinél később, egyéntől függően hét-nyolc éves kor körül történik meg. Habár az írás-előkészítő gyakorlatok első osztályban kezdődnek, már az óvodában szerzett finommotorikai készségekre építünk. A végső cél az, hogy a negyedik osztály végére eljussanak egy olvasható, rendezett, viszonylag gyors tempójú, a helyesírási szabályokat érvényesítő, automatikus írásig, ami már készségi szinten megy. Tehát nem egy, hanem négy év alatt kell megtanulni írni. Ebben a folyamatban kiemelten fontos az alsó tagozat szerepe, mert a további tanulás sikerességét alapozza meg. Ha a gyerekeknek még az írás technikai részével is problémája van, nem fogja tudni teljesíteni a felső tagozatos elvárásokat, a mennyiségileg növekvő feladatokat, és a szaktárgyak új fogalmainak megértésére, rendszerezésére nem marad ideje.

– Milyen írást tanítanak ma a magyar iskolákban?

– Az álló c-s kötéses kézírás az elfogadott. Európában a toll elterjedésével honosodott meg, a könnyű, balról jobbra haladó, legömbölyített stílust hozta létre. Természetesen léteznek dőlt betűs munkafüzetek, de módszertanilag az álló írást helyeseljük, amibe később bele lehet vinni az egyéni jegyeket, a személyiséget. Egy eleve dőlt betűs írásnál kötött a döntés iránya és szöge, míg az állónál mindezt a gyerek választhatja meg.

– Hogyan kezdjük az írástanítást?

– Már az óvodában elő kell készíteni játékokkal és célzott gyakorlatokkal. Fontos, hogy fejlesszük a finommotorikát, és tanítsuk meg a gyerekeknek az írányokat: legózzanak, fűzzenek gyöngyöt, rakosgassanak apró játékokat egyik dobozból a másikba, alakítsanak ritmikus sorokat. Még nem baj, ha játék közben jobbról balra rakják ki a tárgyakat, de egy szelíd kéréssel lehet

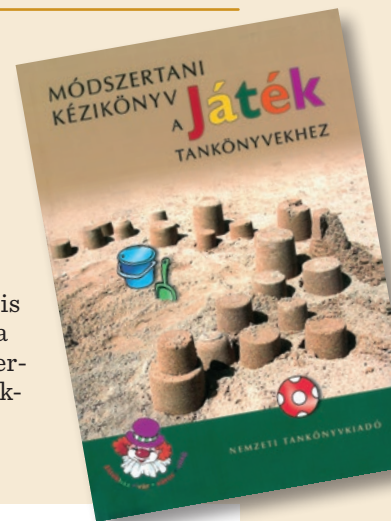
– Mivel lehet meghozni a gyerekek kedvét az írás-hoz?

– Adjunk javítási lehetőséget! Az írás már nem kőbe vésett dolog, mint régen volt. Pedagógiai szempontból is fontos, hogy ne rögzüljön a rossz, ezért kezdetben jó, ha ceruzával írunk, és legyen a tanár zsebében radír, amit használ, ha a gyerek kéri. Így a gyerek egyrészt megnyugszik, hogy nem marad ott a hiba, másrészt a tanár is látja, hogy hol téveszt a gyerek, mit kell még gyakorolnia. Annál nagyobb pedagógiai hibát el sem lehet követni, mint hogy büntetésből íratunk le valamit százszor. A szorongás oldására koncentráljunk, mert akkor tud jól teljesíteni és jókedvvel írni egy kisgyerek, ha kellő megerősítést és pozitív visszajelzést kap. Viszont ajándékok, matricák, pontok osztogatása helyett jobb szóban dicsérni. Ez legalább akkora elismerés, mégsem teremtünk versenyhelyezetet.

Feladatok a „Játék” sorozatból

A *Játékház* tankönyvcsaládot Meixner Ildikó írta. A gyógypedagógiai iskolák számára készített *Játékvár*, *Játékváros*, *Játékvilág* könyvsorozat szerzője Hargitai Katalin, s valamennyit Remeczné Komár Gabriella szerkesztette. A kiadványokat a többségi általános iskoláknak is ajánlják, a különböző nehézségi szintek közül a pedagógus ki tudja választani és személyre tudja szabni a megfelelő feladattípusokat. A készítőik hangsúlyozzák, hogy nagy szükség van a módszertan ismeretére, hiszen ezzel a lemaradóknak a felzárkózásban, míg a normál képességű gyerekeknek ismereteik rendezésében segíthetünk.

Hargitai Katalin: *Módszertani kézikönyv a Játék tankönyvekhez*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2010.

A tájékozódás fejlesztése a síkban (54–55. oldal)

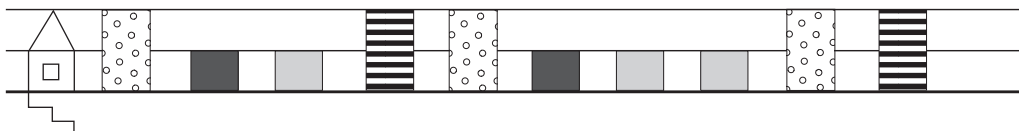
A síkbeli tájékozódás több szempontból lényeges: az olvasás és az írás irányának következetes tartása, az írott betűk elhelyezkedése hármasközben és a könyv, füzet lapjain való eligazodás miatt. Egyes konvenciók, melyek a felnőtteknek természetes, a kisiskolás gyermekek egy részének pedig pontosan annyira „logikus”, mint az ellenkezője. Ilyen például a lap alja helymeghatározás, amely a testünkhöz közelebbi lapszélrt jelenti, de jelenthetné a másikat is. (...) Az írott betűk vonalközben való elhelyezését készítjük elő ezzel a fejlesztőfeladattal:

A kivágott házikós csíkon megmutatjuk, hol van a lakás, a padlás, a pince. Megkeresik a gyerekek is, melyik a lakás utcája, a padlás utcája, a pince utcája. Többször végighúzzák az ujjukat az aktuális vonalközben.

1. lépés. A lakás szintjét gyakoroljuk. A pedagógus utasításának megfelelően különböző színű lapocskákat raknak a lakás által jelölt vonalközbe. (Például: Tegyetek egy zöld lapot a lakás szintjére, ha a lakásban lakik! stb.)

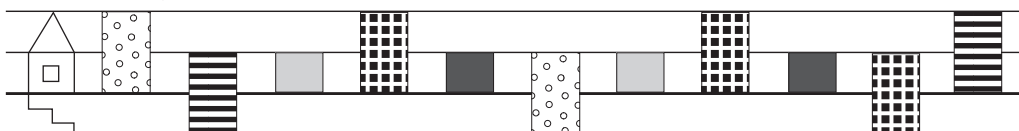
2. lépés. A lakás szintje mellett gyakoroljuk a lakás–padlás szintjét. (Például: a kék lap a lakásban és a padláson is lakik. Tedd a helyére! stb.)

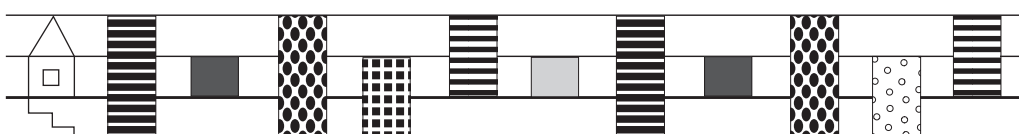
3. lépés. A lakás szintje mellett gyakoroljuk a lakás–pince szintjét.

4. lépés. A már tanult három lehetőséget gyakoroljuk együtt. (Lakik a lakásban, a lakásban–padláson, a lakásban–pincében.)

5. lépés. Az eddigiek mellett teszünk olyan lapokat is a hármasközbe, amelyek a padláson–lakásban–pincében laknak.

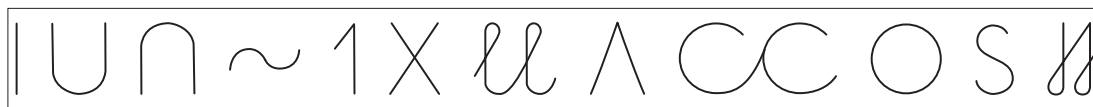

Az írás előkészítése (96., 98. oldal)

Az írási előgyakorlatok céljai, feladatai a következők.

1. A célszerű ceruzafogás automatizálása. A vizsgálatok szerint az úgynevezett tollszárfogás a legpraktikusabb. Ennél az eszközhasználatnál a legkevésbé fárasztó az írás.
2. Az írás helyes kéztartásának kiépítése, automatizálása.
3. Grafomotoros mozgás célirányos ügyesítése.
4. A betűk írásához szükséges mozdulatok kiépítése, gyakorlása.
5. Lendületes írásmozdulat kialakítása. El kell kerülnünk, hogy később a gyorsabb írástempó olvashatatlanra tegye a gyermek írását. A lendületes vonalvezetés kiépítésével az írásra való képesség teremődik meg. „Rajzolt” íráselemekkel használható írásképeség nem alakul ki. Nagyon gyakran tapasztaljuk, hogy az első osztályban szépen „író” gyermeknél második osztályban szétesnek a mozdulatok, íráselemek, betűformák. A „betűrajzolás” ugyanis a gyermek nem tudja megfelelően gyorsítani.
6. Az íráshoz szükséges „csuklócsúszás” automatizálása.
7. Rendezett, kiírt írás előkészítése.
8. Saját írásképp, írástempó előkészítése.
9. Minden gyereknek a saját írásképeének szabad „megalkotásához” álló írást tanít.

Az íráselemek sorrendjét az alábbi ábra tartalmazza.

Írott betűk tanítása

(98–99. oldal)

A betűk írástanításánál is kiemelten figyelünk arra, hogy a gyerek hasonlóság alapján ne tévesszen. A hasonló betűket időben egymástól távol tanítjuk írni. A hasonlóság a vizuális képnél, az akusztikus ingernél, az írásmozdulatnál is előfordulhat. *Meixner Ildikó* nagyon figyelt arra is, hogy a betűk írástanítása ne zavarja, esetleg akadályozza a betűk olvasástanítását. Ugyanis így sem kerülhet egymás mellé két hasonló betű. Például nem taníthatjuk a **b**-t írni, amikor a **d**-t tanítjuk olvasni. (...)

A betűk írásának megtanulásakor ugyancsak a hármasszociáció kiépítése a feladatunk. Az írott betű vizuális képéhez kapcsolni kell a hozzá tartozó akusztikus ingert, a hangot, és ezekhez kötődnie kell annak a grafomotoros mozgássornak, amellyel az írott betűforma létrehozható. Ha a gyermek fel tudja idézni az egyik elemhez a másik kettőt, akkor megtanulta írni az adott betűt.

Írott kis- és nagybetű 1.	Írott kis- és nagybetű 2.	Írott kis- és nagybetű 3.	Írott kis- és nagybetű 4.
i, í	n	ny	ly
a	w	?	℔
m	j	u, ú, z	G, Ö, Ö
e	sz	zo	D
t	á	S, P	Ny
l	g	f	R, Zo
u, ú	r	℔	J, Co
z	ü, ü	ε	x, dz
h	b	B, U	dzo
d	y	ty	Gy
o, ó	gy	N, É	w, W
o	co	!	Ly
p	k	T	Ty
ö, ő	A	A, C	
c	M	L	
é	J, j, O, Ó	F, Ü, Ü	

- Milyen íróeszközöket használjunk?

- A háromszögletű és hatszögletű íróeszközök jobban alátámasztják az ujjakat a nehezebben irányítható hengeres eszközökhöz képest. A vastag ceruza vagy az eszközre tett sokféle kiegészítő egyeseknél beválik, de tapasztalataim szerint nem minden gyerek igényli. Az íróeszköz legyen puha, hagyjon könnyen nyomot, ám ha az előkészítéskor nem tanítottuk meg a nyomatékot, az irányt, a lendületet, akkor puha ceruzával túl vastag lehet a vonal, míg a HB-s kiszakítja a papírt. Olyan eszközt kell a gyerek kezébe adni, amiről feltételezem, hogy már tudja használni. Egyébként a nyomaték megtanításának egyik legjobb módja a festés. Az ecsettel addig próbálkozik a gyerek, amíg rá nem érez, hogy éppen csak oda kell érintenie a papírhoz, hogy nyomot hagyjon. Tehetünk a földre csomagolópapírt, amire ujjal rajzolhatnak nagyobb méretű betűket. Lehet hasalva, törökülésben, különböző helyzetekben gyakorolni, hiszen így megtapasztalják az alkotás örömét, és ezek után attól sem ijednek meg, ha füzetbe kell írni. Jó ötlet zenét hallgatni írás közben, ez megnyugtatja a gyerekeket.

- Mely módszerekkel lehet a legjobban haladni?

- A koncentrikusan bővülő, spirális építkezést ajánlom. Kis lépésekben haladunk. Megtanítunk egy íráselemet, megállunk, és miután rögzült, akkor lépünk tovább. Vesszünk egy új elemet, ugyanakkor gyakoroljuk az előzőt is, és máris bővült a kör. Erre az analógiára hamar ráéreznek a gyerekek, könnyű szisztematikusan haladni, érdeklí ők a következő lépés. Hangsúlyozom, következetesen, egyéni haladási ütemüket, életkori sajátosságait figyelembe véve tanítunk, nem szabad őket sűrgetni. Az a cél, hogy frusztráció nélkül juttassuk a gyerekeket biztos tudáshoz és sikerélményhez.

- Másoltassunk vagy diktáljunk?

- A diktálás az egyik legfejlesztőbb írástanítási eszköz, már két betű ismeretében el lehet kezdeni. Amikor a gyerek hallás után leír valamit, magában kimondja, beazonosítja, közben gondolkodik. Ha előírunk a füzetbe betűket, az ív felvázolásánál ajánlott kerülni a szaggatott vonalat. Vizsgálatok bizonyították, hogy ilyenkor a kis szakaszokat kezdjük összekötni, ami a lendület és a ritmus ellen hat, ezért jobb egy folyamatos szürke vonal. Valamint a homogenitás elkerülése az írás tanításánál is elsődleges szempont. Ha az íráselemek vagy az íráshoz tartozó mozdulatok hasonlóak, már gátolják az előző kissé bizonytalan ismeretet. Nemcsak az írott elemek vizuális hasonlóságát kell kiküszöbölnünk, hanem a képzés módja, helye, ideje szerinti hasonlóságokat is. Például, ha a „b” betű írását vesszük, ne tanítsuk ezzel párhuzamosan a „d” vagy „p” betűt olvasni, mert ezek gyakran keverhetők!

- Hogyan kezeljük a balkezes tanulókat?

- Elsősorban nem a tankönyvön és a különböző eszközökön, hanem a pedagógus szakmai felkészültségén és empátiáján múlik, hogy mennyire képes beleélni magát

egy balkezes gyerek helyzetébe. Normális, ha kicsit elfordítja a lapot, másképp fogja a tollat, mivel balról jobbra haladva eltakarja az írásképét. Az átszoktatás szerencsére már nem „divat”, de meg kell találni a módját, hogyan segítsünk. Agyunk aszimmetrikus, két agyféltekénk másért felel (a bal a beszédért, az írásért, az absztrakt gondolkodásért, míg a jobb a nonverbális funkciókért, a memóriáért, az érzelmekért, a konkrét gondolkodásért). Általában egy jobbkezes embernek a bal agyféltekéje a fejlettebb, a balkezesnek a jobb, így az átszoktatással nemcsak „kezet váltunk”, hanem az agyunkat is egy új feladat elé állítjuk. A többi gyerekkel is el kell fogadtatni, hogy a balkezes máshogy ír. Nem szabad negatívan értékelni, pontot levonni, ha kevésbé szép az írásképe. Az a lényeg, hogy önmagához képest rendezett külalakkal írjon, akkor is, ha kicsit lassabban halad. Apróság, de ültetésnél figyelni kell a világításra. A jobbkezeseknek balról, a balkezeseknek jobbról jöjjön a fény. Segítsünk akkor is, ha a lap helyett a gyerekek testhelyzete mozdul el. Egészségtelen, ha a lábuk nincs a földön, és a gerincük nem egyenes.

- Mit tegyünk, ha valaki lemarad?

- Figyelembe kell venni a fokozatosságot és az általános tanulási törvényszerűségeket. A pedagógus vegye észre, és időben siessen segítségére annak, aki megakad, így nem fog elveszni a gyerek. Például, főleg lányoknál fordul elő, hogy rajzolják, szépitgetik a betűt, amíg tökéletes nem lesz. Pedig ha nincs meg a lendület, a tempó, az ő írásuk második osztályra általában szétesik, viszont ha időben korrigálunk, rögzítjük a mozdulatot, a lendületet, az irányt és a sortartást, nem lesz baj. Elengedhetetlen, hogy a két véglettel, a lemaradókkal és az ügyesebbekkel is foglalkozzunk. Annak tudatában, hogy a régi, osztatlan tanyasi iskolákban egyetlen tanító úr későbbi Nobel-díjasokat nevelt, nekünk is sikerülnie kellene. Ha a tanulás ütemét a gyerekek egyéni sajátosságaihoz igazítjuk, és kiérdemeltük tőlük a tekintélyt, akkor minden reményünk meglehet, hogy biztos alapokat teremtettünk további boldogulásukhoz.

Miről vallanak a betűk?

Szöveg: **Maczák Ibolya**

Egy-egy nehéz helyzetben akár már az is segítségünkre lehet, ha naplónkba temetkezünk, és kézzel leírjuk gondolatainkat. De mit árul el rólunk írásunk külalakja? Okozhatnak-e számunkra meglepetést a betűformáink? Segíthetnek-e a pályaorientációban vagy a számunkra ideális munkahely megtalálásában? Ilyen és hasonló kérdéseket tettünk fel **Urbán Gabriella** grafológusnak.

– Ma már közzismert, hogy a – grafosz és logosz szavak összevonásából származó – grafológia szó íráselemzéssel foglalkozó tudomány, amely a személyiség megnyilvánulását kutatja az írásban. Kevesebben tudják azonban, hogy milyen alapelvek szerint működik.

– A grafológia működésmechanizmusát többféle módon is megközelíthetjük. A két legismertebb ezek közül az úgynevezett motoros és a projekciós elmélet. Előbbi elsősorban az írást létrehozó mozgást vizsgálja. Lényege szerint tevékenységünk során minden általunk létrehozott produktum jellemző ránk, az embert tehát minden esetben jellemzi az a mód, ahogyan tevékenységeit végrehajtja. Az egyes helyzeteknek jól látható fiziológiai jellemzői is vannak: más a testtartásunk, mások a mozdulataink, ha szorongva, és más, ha vidáman, nyugodtan ülünk le valahová. Fokozottabban igaz ez az írásunkra, amely – mikromotoros jellegénél fogva – a fent említetteknél jóval finomabb jelekről, kevésbé feltűnő változásokról is képet ad. Az egyes írásmintákat vizsgálva tehát azt láthatjuk, hogy személyiségünk mely területeit és tulajdonságait helyezük előtérbe, illetve mozgósítjuk egy adott helyzetben. (Ezen alapul az írásterápia is, melynek lényege, hogy az írásképpen kifejeződik az egyén pszichéje, s e kettő kölcsönhatása révén az egyik változtatásával a másik változása is elérhető.) A projekciós elmélet szerint egy-egy szó leírása előtt az agyban mozgásterv készül, és ez határozza meg az írást. E megközelítési módon alapul a szimbólum-elemzés gyakorlata is. Ennek elmélete szerint írás közben ősi szimbólumok (a Jung által részletesen elemzett kollektív tudattalanban őrzött szimbólumtár elemei) jelennek meg betűinkben, s ezeket elemzik a módszer követői.

- Milyen területeken használják a grafológiát?

- Vannak, akik azért veszik igénybe a grafológia eszköztárát, mert szeretnék jobban, kellemesebben, hatékonyabban élni az életünket. Amikor felkeresik a grafológust, gyakran problémákat, konfliktust hordozó helyzeteket említnek, és ezek megoldását keresik: „Miért rossz a kapcsolatom a környezetemmel?”; „Miként kommunikálhatnék hatékonyabban a családtagjaimmal?” stb. Az íráselemző ilyenkor elsősorban az önismeret fejlesztésében tud segítséget nyújtani. A grafológiát a munkaalkalmassági vizsgálatok során is sikerrel alkalmazzák. Ilyen esetekben nyilván nem az illető szakmai tudását ellenőrzik a grafológusok – ez természetesen az adott terület szakértőjének feladata –, hanem az illetőre jellemző megküzdési stratégiákat, illetve azokat a képességeket, amelyek szükségessé teszik a betöltendő munkakörhöz. Ezeket ugyanis mind nagyszerűen tükrözi az írásunk. A grafológiát a pályaeorientáció során is eredményesen alkalmazzák. Ez utóbbi folyamat alapelvei sok tekintetben hasonlóak a munkaalkalmassági grafológiai vizsgálatokhoz, ám azzal éppen ellentétes oldalról közelítik meg a helyzetet.

Míg ugyanis előző esetben azt vizsgálják a szakemberek, hogy egy adott feladatkört milyen személyiségű ember látna el legjobban, a pályaeorientációs grafológiai tanácsadás során azt, hogy egy adott személyiség-szerkezetű fiatal milyen helyzetben érezné jól magát, mely területeken lenne a leghatékonyabb. Ugyanaz a szakmai ismeret kell hozzá, tulajdonképpen ugyanazokat a szempontokat vesszük figyelembe, csak más szemszögből értékeljük az adatokat, ha egy adott személyiségprofil munkaprofillal vagy pályaprofillal vetünk egybe. Utóbbi talán annyiban nehezebb, összetettebb, hogy szélesebb körű ismeretek kellenek hozzá. A munkahelyi felvételi során ugyanis egy konkrét, jól körülhatárolható munkakörrel kapcsolatos tulajdonságokat vizsgálunk. Pályaeorientáció esetén jóval nagyobb a halmaz, számos lehetőség közül kell választanunk. Az egyéni, a pályaeorientációs és a munkaalkalmassági grafológiai tanácsadás három fő iránya mellett a grafológus véleményét számos más esetben is kikérik. Gyakran eszembe jut egy szomorú eset: az egyik grafológiai vizsgálatot rendőrségi megrendelésre készítettem. Egy tizenhét éves fiú halálát követően az idegenkezűség kizárását, illetve az esetleges öngyilkosság okainak megtalálását kellett segítenem.

- Milyen egyéni helyzetekben kéri grafológus segítségét?

- Rendszerint otthoni vagy iskolai, tanulási, illetve viselkedési probléma esetén keresnek fel bennünket. Volt már arra is példa, hogy egy testvérpár idősebbik tagjának akadtak pályaválasztási nehézségei. Mivel a szülők úgy érezték, túl későn kértek segítséget (gyermekük egy számára nem éppen ideális intézmény

hallgatója volt már a grafológiai tanácsadás idején), kisebbik fiuk vizsgálatát már jóval hamarabb, a középiskolai fakultációk kiválasztása idején kezdeményezték – ilyen módon kívánták megelőzni a korábban tapasztalt nehézségeket. A pályaeorientációs kérdések sokszor más problémák kapcsán merülnek fel a grafológusi munka során. Fordult már elő a saját gyakorlatomban is, hogy egy pánikbetegségben szenvedő kislány írását vizsgáltam, s problémája ismeretében kellett pályaválasztási tanácsot adnom. Az ő esetében nem is a szorosabb értelemben vett pályaeorientáció volt az elsődleges. Sokkal inkább arra próbáltunk megoldást találni, hogy egyáltalán ki merjen menni az utcára, csak ezt követhették a pályaválasztás egyéb szempontjai. Az ilyen helyzetekben a szülők részéről – természetesen – az első lépés rendszerint a nevelési tanácsadó felkeresése szokott lenni. Ez érthető is, hiszen a grafológus bevonására akkor van lehetőség, ha szülőknek kellő információjuk van az íráselemzés módszereiről, amelyeket el is fogadnak. Nem utolsósorban pedig energiájuk és lehetőségük is van, hogy éljenek ezzel az eszközrendszerrel.

- Mennyiben hasonlítható össze a grafológia és a pszichológia alkalmazása a kamaszok életében?

- Mind a grafológus, mind pedig a pszichológus emberekkel, az emberi személyiséggel foglalkozik. Vizsgálódási területük és fogalomtáruk tehát szorosan kapcsolódik egymáshoz. A grafológust éppúgy problémahelyzetekben keresik fel, mint a pszichológust vagy a nevelési tanácsadót. „Felhasználói szempontból” tehát sok tekintetben hasonlít a grafológia és a pszichológia eszközrendszere is. Nem

véletlenül, hiszen több esetben – például a már említett tanácsadási, pályaeorientációs és munkaalkalmassági folyamatokban – a grafológus és a pszichológus egyaránt hatékony segítséget adhat. A grafológia sajátossága szakmai szempontból azonban arra is lehetőséget ad a hozzáféréstől, hogy a kliens írásképet vizsgálva folyamatosan visszajelzést adjon annak állapotáról – ráadásul adott esetben az esetleges problémák korai szakaszában. „Felhasználói oldalról” pedig sokan kevésbé érzik megbélyegzőnek a grafológiai (vagy éppenséggel más hasonló segítői, például coachi) szolgáltatások igénybevételét, mint például egy pszichológusét. Sokan úgy érzik, a grafológiai tanácsadás kevésbé kelt bennük betegségtudatot, mint egy pszichológiai tanácsadás.

- Van-e olyan lehetősége a grafológiának, amelyet nem használunk ki eléggé?

- A már említett, tragikus esemény kapcsán gondolkodtam el azon, hogy ha az öngyilkos fiú környezetében élők rendelkeztek volna grafológiai alapismeretekkel, talán jóval hamarabb is észrevehették volna a gyermekben létrejövő változás irányát. Írásképzés ugyanis

folyamatosan változik, s egy tanár a diákok dolgozatai révén rendszeresen képet kaphat kézírásuk változásairól. Megfelelő ismeretek birtokában pedig képes lehet ezek irányát is meghatározni: láthatja, hogy természetes életkori változások vagy éppenséggel beavatkozást, további odafigyelést igénylő folyamatok. Általánosságban tehát elmondhatjuk, hogy egy gyerek írásképének rendszeres vizsgálata során nemcsak egyszeri állapotot, hanem tendenciákat, változásokat is lehetőségük lenne megfigyelni – még akkor is, ha a negatív változásoknak nincs más előjelük. A grafológia segítségével kiszűrhetők lennének az olyan esetek is, amikor a gyerek krízishelyzetben van, de a viselkedése nem jelzi: nem válik agresszívvé, nem változik a tanulmányi eredménye, „nincs vele semmi baj”.

– Hogyan zajlik egy grafológiai vizsgálat?

– A tesztfelvételi helyzet egyszerű. A kliensnek csupán le kell ülnie és kézírással lemásolnia egy megadott szöveget, majd aláírnia. Ezt bizonyos esetekben saját otthonában, nyugodt körülmények között is megteheti (az írásmintát elég ilyenkor postán elküldenie). Vannak azonban olyan helyzetek is (például a munkaalkalmassági vizsgálatok során), amikor kifejezetten az a cél, hogy megvizsgáljuk, hogy számára ismeretlen helyzetben mennyire hatékony a vizsgálható személy. Tudnunk kell, hogy az érvényben lévő szabályok szerint tizennégy éves kor alatt mindenképpen szülői igény, illetve hozzájárulás szükséges egy gyerek írásképének grafológiai vizsgálatához. Tizen-nyolc év felett ki-ki maga kérheti ezt a saját részére.

– Milyen személyiségjegyeket vizsgál a grafológia?

– A grafológiai vizsgálatnál a képességeket nézzük: az értelmi képességeket, a motivációt, az érzelmeket, a vizsgált személy önmagához és másokhoz való viszonyát is. Ez egy olyan általános szempontrendszer, amelynek elemei minden kérdésnél felmerülnek. Ezt követően az adott feladatnak megfelelően jár el a grafológus. A pályaorientációs folyamat során például a fenti szempontokat egybevetjük az illető céljaival, eddigi elképzeléseivel, esetleg (lévén szó kiskorúakról) a család elvárásaival. Megvizsgáljuk, hogy a fentiek tükrében reálisak-e ezek. Természetesen az is előfordulhat egy pályaorientációs vizsgálat esetében, hogy az illetőnek nincs különösebb elképzelése arról, mit is szeretne pontosan. Ilyenkor először körvonalazzuk azokat a pályákat, amelyek illenek a személyiségéhez, majd ezeket szakmánként testközelbe hozva és még sok egyéb szempontot figyelembe véve választjuk ki a neki valót.

– Előfordul ilyen esetekben, hogy a grafológus meglepetést okoz a kérdezőnek? Olyan tulajdonságokra, személyiségjegyekre világít rá, amelyekre a kérdező nem is gondolt?

– Hogyne, nagyon gyakran előfordul ilyen. Ez nem is meglepő, hiszen érett, kiforrott személyiségű felnőttek önismeretébe is gyakran épülnek be szűrők, háritó mechanizmusok. A kamaszok pedig eleve az önismereti út, egyáltalán az identitás kialakulásának elején járnak: így aztán számukra valóban sok újdonságot jelent egy-egy grafológiai elemzés. Jó önismerettel rendelkező felnőttekkel is előfordul, hogy bizonyos tekintetben nem tudatosak. Az sem ritka, hogy egy-egy grafológiai elemzés során a már ismert tények alapján új összefüggések tudatosodnak az illetőben. A tudatosodás folyamata tehát felnőttek és gyerekek

számára egyaránt kínál újdonságot. Aki már hozzám jön, tudja mi az a grafológiai íráselemzés, alapvetően nem lepem meg. Bár az is igaz, többen gondolják még ma is, hogy számít az írásuk tartalma is. A grafológus rendkívül sok írással találkozik tanulmányai és napi gyakorlata során. Általában tizenöt szerkezeti elemet vizsgál sok szempontból: a betűformálástól kezdve egészen addig, hogy az írástömb miként jelenik meg a papíron.

Vizsgáljuk az írás mozgását és számos komplex tulajdonságát is. Ezekből kiindulva tudom megválaszolni a kliensek kérdéseit problémájuk személyiségükben rejlő hátterének feltárásával.

– Érdeemes lenne akár a fiatalokat is grafológiára tanítani (például szakkör keretében önismereti céllal)?

– Nem feltétlenül. A kézírás ugyanis viszonylag könnyen hozzáférhető módon kínál lehetőséget egy személy megismerésére. Ebből azonban csak szakemberek vonhatnak le releváns következtetéseket. Résztint azért, mert a grafológia esetében nagy hiba az egyszerűsítés: téves következtetésekre juthat az írásképből az, aki kevés ismerettel, nem elég árnyaltan vagy kevésbé összetetten nézi az embert. Ráadásul a grafológusnak érett személyiségnek kell lennie: a kamaszok nem feltétlenül mérik fel ésszel-lélekllel, milyen súlya van az ilyen módon alkotott véleménynek. Ugyanakkor tapasztalataim szerint érdemes lenne „felhasználói szinten” minél több fiatal megismertetni a grafológiával. Többször hívtak már ilyen céllal osztályfőnöki órákra, s az ezeken tapasztaltak alapján azt mondhatom, rendkívül érdeklődőek a gyerekek. Elsősorban azért, mert élvezik, hogy a módszer bemutatása kapcsán a lélekről, a személyiségről, annak alakulásáról van szó. Úgy érezhetik a magukat kereső fiatalok, hogy újabb eszközt kaptak önmaguk megismerésére.

A kézírásos források az intuíció forrásai

Szöveg: **Marton Árpád**

Noha az írásbeliség csupán az emberi emlékezet legutóbbi, arányát tekintve rövid szakaszát jellemzi, az írás-olvasás általánossá válása pedig ezen az időszakon belül is kései vívmány, az írásbeliség áttevődése a kézírásról a gépi adathordozókra számos kérdést vet föl a kulturális átörökítés jövőjére vonatkozólag is. Kézírtos kulturális örökségünk ugyanis messze többet nyújt pusztán verbális adathalmaznál. Többek közt erről beszélgettünk **dr. Papp Sándor** professzorral, a Szegedi Tudományegyetem Középkori és Kora Újkori Magyar Történelmi Tanszékének vezetőjével, aki a világ számos levéltárába bejáratos. Kutatásai során a 16–18. századi magyar emlékek mellett német, török és kora újkori angol kézíratos források titkait fürkészte.

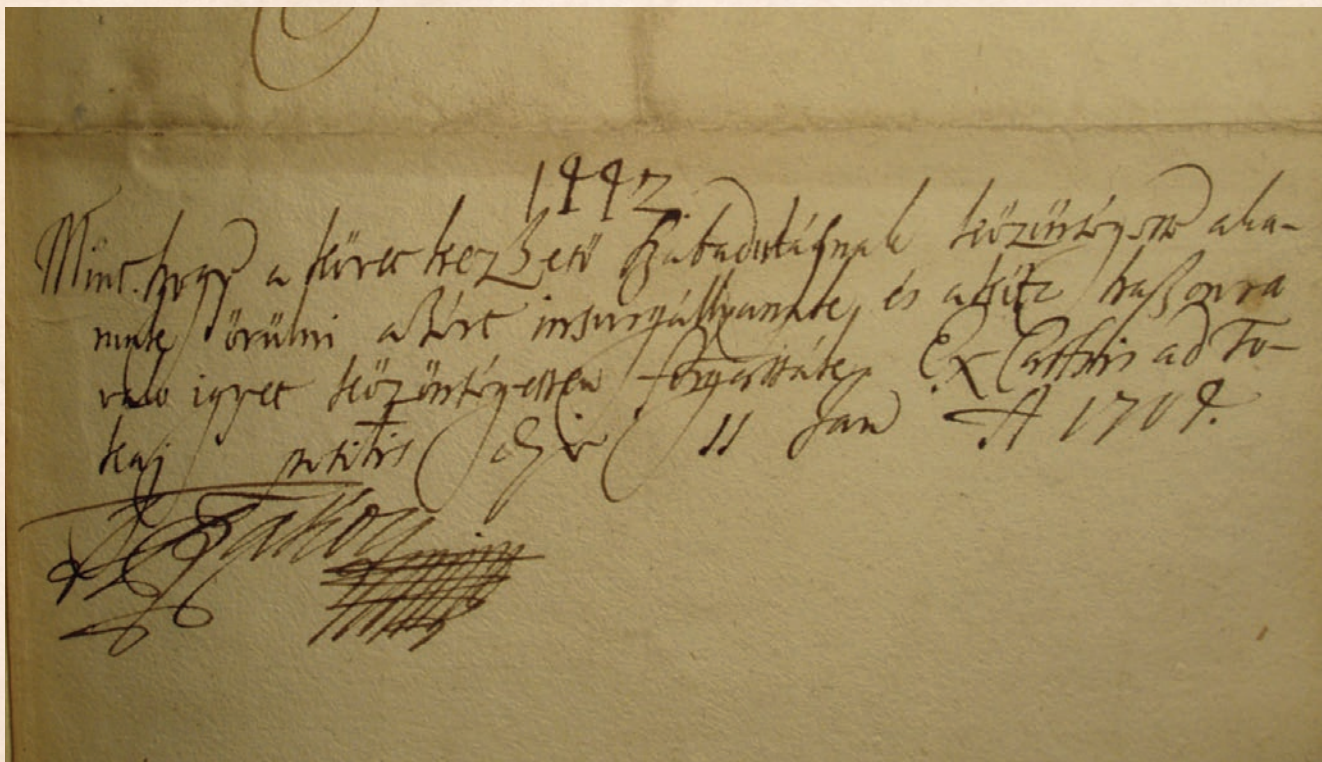
– Milyen érzés keríti hatalmába a történészt, ha nem csupán egy ritka becsű forrás tárul föl előtte, de az illető forrás kézíratos, eredeti és egyedi dokumentum is egyben?

– A kéziratokkal való foglalkozás különféle szinteken valósulhat meg. A primer forrás a korabeli kézíratos szöveg. Ezen belül beszélünk elbeszélő forrásokról, ezek mindig valamilyen felkérésre, adott tematikában születtek. Mellettük léteznek az adminisztráció, a kapcsolattartás során keletkezett dokumentumok. Ezeket is meglehetősen merev, tanult szabályok alakítják egészen a 19. század végéig, de még az első világháborús frontképeslapok világában is meglehetősen egységesen jelen vannak az iskolában elsajátított formák. A hivatalok még többet adtak a külső formalításokra. Ha azonban rápillantunk, mondjuk, egy udvari okiratra, jól elkülöníthetőek az ott foglalkoztatott írnokok, titkárok. Például egy fizetési jegyzék láttán beazonosítható az adott írnok, aki írásba foglalta, a főhivatalnoknak vagy az uralkodónak csak hitelesítésre adta át. A kézirat mindig olyan személyes kapcsolatot hoz létre a múlttal, amihez fogható nyomtatott vagy gépelt szöveg soha nem reprodukálhat. Egy alkalommal ráletem egy kézíraton az írnok ujjlenyomatára. Nem biztos, hogy beazonosítható lenne, mégis, ahogy a lap szélén, a mártós toll nyomán ott maradt az ujjlenyomata több száz év távlatából, abban volt valami személyes.

Sokat foglalkozom mostanában Konstantinápolyból érkezett német követjelentésekkel. Mivel magának a követnek a szövegét majdnem minden esetben titkosírással írták, az, amit mi a kezünkben tartunk, a bécsi hivatalnok által megfejtett és lemásolt szöveg – egész sor írásbeli tevékenység eredménye tehát. Amikor egy kritikai kiadáson dolgozunk, visszatérő kérdés, hogyan adjuk vissza mindezt nyomtatásban. Az eredeti lapszéli megjegyzések vagy kiemelések találhatóak. Megjelölik például, hogy a desifrirozó, a titkosírás feloldója tévedett. Ilyenkor alapos

Fotó: Kovács Ferenc, szegedma.hu

Rákóczi jóváhagyása egy folyamodványon

” A kézirat mindig olyan személyes kapcsolatot hoz létre a múlttal, amihez fogható nyomtatott vagy gépelt szöveg soha nem reprodukálhat. Egy alkalommal ráleltem egy kézíraton az írnok ujjlenyomatára. ”

kutatást igényel az eredeti üzenet pontosítása. Egy idő után bevezették, hogy minden diplomáciai jelentés végére készítettek egy rövid tartalmi kivonatot, összefoglalót, valamint feltüntették, mely hivatalok kapják meg a jelentést intézkedésre. Ha nem a kéziratok lennének a kezünkben, hanem csupán a nyomtatásban lehozott szöveg, ezek a pluszinformációk mind kikerülnének a látókörünkől. Nem lehetne rekonstruálni a döntéshozatal folyamatát. Ha abból indulok ki, hogy a mostani kézírás alapján sem könnyű egy régi kézírás, esetleg arab vagy cirill betűs forrás olvasását megtanulni, kivált, ha egy még régebbi írásmód is fölvetődik az adott nyelven, úgy gondolom, a történelmi kézírások olvasásának elsajátítása lehetetlen volna anélkül, hogy a saját anyanyelvünkön meg ne tanuljuk kézírással papírra vetni a gondolatainkat. Hisz az ember tudása bizonyos elemekből építkezik. Az általános iskolában megtanult anyanyelvi szövegírás és olvasás lehet az a biztos alap, amelyre a régi vagy idegen írásmódok megértése épülhet. Az a kutató például, aki nem tanult meg szövegeket másolni, értetlenül áll azelőtt, amikor egy régi kézírásban szó szerint ismétlődő, majd kihúzott sorokra bukkan. Ami arra vall, hogy az írnok elfáradt, eltévedt a tekintete, és egy-két sorral följebb folytatta a szöveg másolását. Ha az ember saját magán nem tapasztalja meg, milyen könnyen fárad el a figyelem másolás közben, talán sosem jön rá az okára. Mindez a tapasztalat elsikkadna, ha a kézírás tanítása nélkül fordulnánk régi forrásokhoz.

Az a kézírás, amelyet gyermekként elsajátítottunk, egy életen át elkísér. Mind német, mind török nyelvterületen előfordult ábécéreform: áttérés az úgynevezett gót betűről vagy az arabról a latin betűkre. Nemesgyszer került olyan német vagy török szöveg a kezembe, amely a reform után is őrizte a gyerekként megtanult írásmódot. Megtanultak ugyan latin betűvel olvasni, de ha karácsonyi jókívánságot küldtek, azt az 1880-as évek módján írták. A török professzori garnitúra az arab írás eltörlése után haláláig az arab írást használta egymás közti levelezésre, és még magam is láttam a kilencvenes években levéltári jegyzetelésnél arab betűket használó öreg kutatót. Ennek nem volt ideológiai oka, erre állt rá a kezük. Egy muszlim törökből lett katolikus főpap, akit a hatvanas években félholdas zászló alatt temettek el a Vatikánban, haláláig arab írással levelezett vezető török történészekkel. Megváltozhat a környezet, de a gyerekkorban elsajátított örökség elkísér.

– Az írásbeliség története felmutat cezúrákat: kihal az utolsó ember, aki még használt egy írásmódot, és a jövődónek hosszas kódfejtésébe kerül, hogy hozzáférjen a kollektív emlékezet adott szegmenséhez. A hieroglifák megfejtése a legismertebb történet, de például a phaisztoszi korong tudomásom szerint máig sem fedte föl üzenetét. Ha a jelentésátadás folyamata megszakad, elveszítjük a kulcsot írásos források egész köréhez?

– Ahhoz, hogy fel lehessen oldani egy ismeretlen írás jelkészletét, különféle párhuzamosságok kimutatása segíti hozzá a kutatókat. Mondjuk, egy élő nyelv betűkészletének és az adott, kihalt nyelv jelrendszerének párhuzamba állítása. A többnyelvű, párhuzamos források hihetetlenül megkönnyítik az ismeretlen nyelv föltérképezését. Az ótörök rovásírás megfejtése például annak köszönhetően vált lehetségessé, hogy amikor létrejött az első türk kaganátus, és megakarták örökíteni a kánok életét, kínai közreműködéssel fölállítottak a mai Ulánbátorhoz közel néhány hatalmas követ kínai és türk feliratokkal. Így sikerült százszázalékos biztonsággal rekonstruálni egy nagyon ősi, 6. századi türk nyelvállapotot. Ilyen típusú feliratok akár még elő is kerülhetnek, hiszen a kirgizek a Jenyiszej mentén egészen sokáig alkalmazták ezt az írásmódot. Vagy ott van a közép-ázsiai szogdok indoeurópai nyelve. Hosszas munka után sikerült a megfejtése. Azt sem zárom ki, hogy akár egészen ismeretlen nyelvű emlékek is felbukkanhatnak, afelől azonban bizonyos vagyok, hogy a szövegek feloldása még nagyon sok kihívást tartogat a történészek számára.

– Az, hogy egy okirat mögött – hála a kézírásnak – személyiségek körvonalazódnak, segíti vagy inkább akadályozza a történelmet az objektív kép kialakításában?

– Kollégáim közül számosan elzárkóznak attól, hogy eredeti kéziratokkal bajlódjanak, helyette mások által kiadott forrásokkal dolgoznak. A középkor forrásainak tetemes része valóban hozzáférhető kritikai kiadásokban. Egy-egy történész évtizedeket tölthetett egy-egy krónikával, amivel nehéz is lenne fölvenni a versenyt. Ne feledjük azonban, hogy egy kézirat kiadása egyfajta interpretáció. A központozás hiánya például nagyon sok régi szöveg esetében a kiadó kezébe adja az értelmezés felelősségét. A leginkább körültekintő kiadó is belenyúl a szöveg értelmezésébe. Nyomtatásban kiadott forrás esetén arra a szakemberre vagyok utalva, aki – reményeim szerint a legnagyobb alaposággal – közrebocsátotta a szöveget. Ha azonban kézirattal dolgozom, rajtam áll, miként értelmezem az adott forrást. Nem akarom lebecsülni a nyomtatott források jelentőségét. Egyes bizánci szerzőkről például semmit sem tudnánk, ha a műveik nem jelentek volna meg nyomtatásban évszázadokkal később nyugaton. Amin az ember egyszer kézíratos formában átrágja magát, azt a szövegkiadás szabályainak szigorú betartásával nagy pontossággal át tudja adni. A pusztán tartalmi eligazodást hihetetlenül megkönnyítik a kiadások. De ha létkérdés, hogy vajon szerepelt-e benne egy satírozás, egy lábjegyzetes korrekció, akkor a kézirat pótolhatatlan többletinformációkhoz juttatja a kutatót.

– Már-már fennkölt érzés fog el: a kézirat valamilyen módon személyes kapcsolatot teremt a közlő és a forrás évszázadokkal későbbi olvasója között. E tény előre érvénytelenít egyes utópiákat, amelyek szerint egy gigantikus adatbázis és a különféle lejegyzésmódokat konvertáló programok akadálymentessé tehetik a források olvasását.

– Biztos vagyok benne, hogy ilyen programot lehetetlen készíteni. Hogyan táplálhatnánk be egy programba, hogy észrevételezze, amikor az írások elfárad vagy téved? Tudunk egy illetőről, aki az 1550-es években Isztambulban latin szövegeket fordított törökre. Nem iskolában tanulta a török nyelvet, csak a konyhanyelvnek volt birtokában. Az arab szavak kötött formája hibáktól hemzseg a lejegyzésében. A kézírása primitív rekonstrukció. Az emberi agynak kell azt mondania: ezt a szót nem ezzel a betűsorral kell leírni. A hangalak alapján rájöhetek, mit is akart a fordító leírni, és ha a megfejtés beleillik a szövegbe, akkor közelebb kerültem az eredeti közléshez. Nem tudok elképzelni olyan programot, amely képes volna pótolni az ember, a kutató intuícióját.

” Nyomtatásban kiadott forrás esetén arra a szakemberre vagyok utalva, aki – reményeim szerint a legnagyobb alaposággal – közrebocsátotta a szöveget. Ha azonban kézirattal dolgozom, rajtam áll, miként értelmezem az adott forrást. ”

Kazinczyval leveleznek...

Szöveg: **Balázs Géza** | Fotó: Magyar Nyelv Múzeuma

A Petőfi Irodalmi Múzeum tagintézményeként működő Magyar Nyelv Múzeumában (Sátoraljaújhely-Széphalom) évek óta kiemelt program a kézírás. A múzeum munkatársaival, **Leskó Sándorné** múzeumpedagógussal, **Nyiri Péter** fősztályvezetővel, a tagintézmény vezetőjével és **Szathmáry-Király Ágnes** kulturális menedzserrel beszélgettünk.

– Milyen elemekből áll a nyelvmúzeum kézírásprogramja?

Leskó Sándorné: – Kézírás-programunknak négy pillére van. Az **Írj levelet Kazinczy Ferencnek!** című pályázatunk 2015-ben már negyedik alkalommal kínált lehetőséget a diákoknak, hogy tollat ragadva papírra vessék nyelvújítónknak címzett gondolataikat. Valós Kazinczy-levelekre válaszolva kellett leírniuk véleményüket, Széphalomra Kazinczy Ferencnek címezve. 2015-ben először hirdettük meg **Betűvetők** című szépíróversenyünket, mellyel a felső tagozatos és a középiskolás korosztályt céloztuk meg. Szintén új eleme a programnak a **Tollkapocs** kezdeményezés, mely a fiatalok egymás közötti levélváltását szorgalmazza a magyar diaszpórák bevonásával. A **Tollkapocs** egy

adatbázis, melynek segítségével a diákok életkor, lakóhely, érdeklődési kör alapján levelezőpartnert találhatnak. A pályázatok, versenyek mellett a diákoknak a múzeumpedagógiai foglalkozásokon is lehetőségük nyílik, hogy megismerkedjenek a kézzel írás különböző technikáival. A Széphalmi Szó-Kincs-Tár(s)

TÁMOP-pályázattal sikerült megvalósítanunk régi tervünket: a múzeumban kialakítottunk egy **íráspontot**. Az új enteriőrben a látogatók olyan közegbe érkeznek, amely berendezésével, hangulatával betűvetésre csábítja őket. Íráspontunk képeket villant fel a tollforgatás sok évezredes történetéből, miközben lehetőséget kínál arra, hogy látogatóink kipróbálják a különféle írástechnikákat. Installációnk az íróasztalal, az alkotást segítő tárgyakkal azt a környezetet idézi meg, amelyben az írás szertartássá válhat. Az installációhoz szolgáltatás kapcsolódik: a látogatók bélyeggel ellátott képeslapokat vásárolhatnak, melyeket maguk írhatnak meg, majd láthatnak el „Széphalom” feliratú pecséttel. Az elkészült lapokat a múzeum postaládájába dobva feladhatják a címzettnek. 2015-ben a nyelvmúzeum csatlakozott ahhoz a szegedi kezdeményezéshez is, melynek során közel 5000 ember bevonásával kézzel másolták le a Bibliát.

– Honnan jött az ötlet, hogy éppen a kézírást kell a középpontba állítani?

Nyiri Péter: – A levélírásnak, képeslapküldésnek, naplóírásnak régebben komoly hagyománya volt. Egyre ritkábban és egyre kevesebbet írunk kézzel. Elsősorban persze a multimédiás eszközök fokozott használata miatt, ugyanakkor számolnunk kell a tapasztalathiánnyal is. Sokan nem is tudják, hogy milyen nagy élmény egy levél megírása kézzel gyertyafénynél. Vagy mennyire más mozdulatokat, testtartást, hozzáállást kíván meg a mártogatós tollal való írás. A Magyar Nyelv Múzeumában mindezt megmutatjuk, és bízunk benne, hogy ha egyszer kipróbálták ezt az írásmódot, akkor máskor is szívesen vesznek a kezükbe tollat, ceruzát. Az elmúlt években a multimédiás eszközök használata a múzeumi informatikában, a kiállításokon is elterjedt, most azonban fordulat történt. Mivel a mai fiatalok állandóan, naponta igen sokszor órákig használják a számítógépet, okostelefont és más technikai eszközöket, a múzeumi tárlatokon valami mást kell kínálnunk. Éppen az a cél, hogy a jelenkor informatikai eszközein szocializálódott nemzedékeket a hagyományos kommunikációs formák felé tereljük. Egyik küldetésünk a nyelv használata által szerzett öröm hangsúlyozása is. A beszélgetés, olvasás, kézzel írás komoly örömforrás, olyan tevékenység, melynek során elérhető a pszichológiai szakirodalomban *flow*-nak nevezett boldogságérzet, az áramlat, melyben önmagunk lehetünk, kiteljesedhetünk. Széphalom Kazinczy Ferenc munkája nyomán a levélírásnak is az otthona. Kazinczy korának egyik legnagyobb, legaktívabb levélírója volt: immár 25 kötetben olvashatók levelei – szám szerint 6521, amelyeket a nagy nyelvújító küldött és kapott, és amelyek többsége innen, Széphalomról indult útnak, vagy ide érkezett. Amikor tehát a kézzel írást népszerűsítjük, Kazinczyra is emlékezünk, egyúttal egy szép hagyomány folytatására, az igényes önkifejezésre biztatunk.

- De ezzel szembe mennek a mai trenddel...

Nyiri Péter: – Széphalom a reformkor óta a magyar nyelv és kultúra jelképes helye, „szent hely”, miként Petőfi Sándor írja 1847 júliusában. Mi azt állítjuk, hogy a nyelv nemzeti létünk hajléka, kultúránk alappillére. A hely szelleme pedig kötelez. A magyar nyelvvel való tudatos törődés évszázados hagyományait folytatjuk, és ennek az is része, hogy megőrizzük a hagyományos kommunikációs formákat, így a kézzel írást is. Kétségtelen, hogy a mai trendek egészen mások, de mi vállaljuk, hogy a „nyelvében él a nemzet” reformkori gondolata jegyében munkálkodunk. A Magyar Nyelv Múzeumának van egy bástyaszerű része, az Akadémiai Terem. Lehet, hogy Széphalom e gondolatok egyik végvára, de hisszük, hogy e végváron múlik anyanyelvünk sorsa. A régió – Gönc és Vizsoly, a Károli-biblia, Kazinczy és mások munkája révén – irodalmi nyelvünk szülőföldje. Itt mindig is igen erős volt az anyanyelv iránt érzett felelősségtudat. Az, hogy 2008-ban múzeumot emeltünk a magyar nyelvnek – s éppen Széphalmon – komoly kötelességekkel jár.

- Hogyan fogadják a kezdeményezést a múzeumlátogatók?

Leskó Sándorné: – A diákok közül sokan szeretnek írni. Kazinczy Ferenc az első évben, 2012-ben közel kétszáz levelet kapott tőlük, a szépíróversenyünkre tavaly 214 írás érkezett. *Tollkapocs* című programunk adatbázisába kilenc iskolából eddig 171 fiatal regisztrált, nagyrészt a határainkon túlról. A múzeumpedagógiai foglalkozások alkalmával még a nehezen kezelhető gyerekek is elmélyülten dolgoznak, ha íronádat, mártogatós vagy patronos tollat kapnak a kezükbe. Felnőtt látogatóink nosztalgiával gondolnak vissza gyermekkorukra, amikor a régi eszközök kipróbálásával az íráspontban újra átélhetik az iskola hangulatát. Különösen a családok örülnek annak a lehetőségnek, hogy az itt vásárolt képeslapot mártogatós tollal megírhatják, és helyben fel is adhatják. A szolgáltatásnak köszönhetően a múzeum képeslapeladása közel háromszorosára növekedett. A biblíamásolás nemcsak a múzeumi dolgozók számára volt igazi közösségi élmény, de nagy örömmel csatlakoztak a kezdeményezéshez a település lakói, a látogatók, a pedagógusok és a diákok is.

– Mennyire kell noszogatni a pályázókat?

Szathmáry-Király Ágnes: – A pályázatok lényege, hogy közönségük – általában a diákok – örömet leljék bennük. A Magyar Nyelv Múzeuma elsősorban az olvasni vágyó, jó képzelőerejű, kreatív gyerekeket szólítja meg, akik maguk is jeleskednek a történetmesélésben. Az *Írj levelet Kazinczy Ferencnek!* országos pályázat esetében például feltételezünk egyfajta kíváncsiságot is az alkotók részéről. „Bele kell lesniük” Kazinczy és egy – meghatározott – barátja, ismerőse magánlevelezésébe: miről írtak egymásnak, mi volt a véleményük az adott témáról. „Be kell nyitni a házukba”, megismerni családjukat, körülményeiket, anyagi helyzetüket, lehetőségeiket, kapcsolataikat.

Azaz olvasniuk kell különböző történelmi, szépirodalmi forrásokat. A gyerekek először „profiloznak”. Megalkotnak egy Kazinczy-képet, majd ezt a fantáziájukkal kiegészítve megírnak egy 18-19. századi levelet korabeli nyelvezettel. De ha mégsem bújnak a széphalmi mester vagy egyik pályatársa bőrébe, hanem mai gyerekként válaszolnak, akkor is szükségük van a képzelőerejükre és az előzetes nyomozásra. Mindez nem megy noszogatásra. A diákok csak akkor profitálnak a pályázatból, ha az alkotás élményszerzés is egyben. Számos olyan információ birtokába jutnak közben, amelyet a tankönyvekben nem találnak meg. Új versenyünk, a *Betűvetők* a szépen és helyesen író diákokat szólítja meg. Hasonló szépíróversenyek vannak országszerte, de többségüket az általános iskola alsó tagozatosai számára hirdetik meg. Mi a felső tagozatosokra és a középiskolásokra koncentrálunk. Ezen a versenyen azokra a diákokra is ráirányulhat a figyelem, akik kevésbé szorgalmasak, de ügyes kezűek, képesek összpontosítani: vállalják a szöveghű, pontos másolást nyomtatott szövegről ékes kézírással. Noszogatásra itt nincsen szükség, mert a gyerekek örülnek, hogy van egy fórum, ahol ők is helytállhatnak az iskolájuk nevében.

– Hogyan összegeznék a pályázatokkal kapcsolatos tapasztalataikat?

Szathmáry-Király Ágnes: – Akik kipróbálják magukat a pályázatokon, élményként élik meg. Nemcsak alkotni, hanem adni is akarnak. A levélíró pályázat esetében sosem kérjük az igényes külsínt, a kiírás egyértelműen a levél tartalmát helyezi előtérbe. Mégis egyre több pályamű érkezik viaszpecséttel ellátott, merített vagy vízjeles papíron mártogatós tollal írva. Ez azt mutatja, hogy a fiatalok nem összecsapják a leveleket, kötelező jelleggel, hanem elejétől a végéig mindent, tartalmat és látványt egyaránt megterveznek, és megélik az alkotás folyamatát. Tekinthetjük ezt egyfajta tisztelgésnek Kazinczy munkássága előtt. Ahogy nyelvújítóink pályatársai is kellő figyelemmel voltak arra, hogyan és milyen üzenetet juttatnak el koruk – Németh László szavaival élve – „irodalmi telefonközpontjába”, úgy a mai fiatalok is ezt teszik csaknem kétszáz évvel később.

– Akik pályáztak, akik nyertek, vajon valóban fontosnak fogják érezni ezentúl a kézírást?

Szathmáry-Király Ágnes: – Abban csak reménykedni lehet, hogy a részt vevő diákok ezután a személyes levelezésük egy részét is kézzel írják. A figyelmet mindenesetre felhívtuk rá, amit mi sem bizonyít jobban, mint hogy egy pályázó a Kazinczyhoz írt levelében megfogalmazta: ez az első levél, amelyet kézzel ír, és bélyeggel lát el, és ha választ kap, akkor az lesz az első levél, amelyet ilyen formában kap. A várakozásában rejlő izgalom adta az ötletet a *Tollkapocs* adatbázis létrehozásához, amelynek segítségével a diákok levelezőpartnert kereshetnek határon innen és túlról. Tehát mindenképp érdemes lehetőségeket kínálni a diákoknak arra, hogy tollat fogjanak, akár csak egyszerű kedvtelésből. Ahhoz, hogy újra divatja legyen a kézzel írásnak, a fiatalságnak rá kell csodálkoznia arra, hogy ez örömforrás vagy személyiségük kifejezője is lehet.

– Hogy látják: miért fontos, miben gazdagít a kézírás?

Nyiri Péter: – Ha rápillantunk egy Kazinczy-kézíratra, látjuk, hogy az összehasonlíthatatlanul több, gazdagabb, személyesebb, mint egy e-mail. Lélek van benne. Az írás varázslat, a teremtő belefeledkezés forrása. Közismert a kézzel írás sokféle előnye: összetettebb gondolkodásra készíti az agyat, segíti a személyiségfejlődést, az egyéni képességek kibontakoztatását, a kreativitást, támogatja a tanulást, az olvasás hatékony elsajátításának elengedhetetlen eszköze, speciális agyterületeket aktivál, olyanokat, amelyeket a gépirás nem.

Kultúránk, személyiségünk megőrzéséhez a kézzel írás megmaradása és gyakorlása elengedhetetlen. A kézzel írás szertartás, az önkifejezés és az önátadás meghitt pillanatát kínálja, odafigyelést és törődést kíván – olyan készségeket és képességeket fejleszt, amelyek a mai felgyorsult, szellemi késztermékeket kínáló világban tompulnak. Sablonok helyett mozgást, változatosságot követel, gondolkodásra sarkall. Meggyőződésünk, hogy a kézzel írott levélnek ma, az e-mail és az sms korában is van, lehet jelentősége. Egy magánlevélben közvetlenül jelenik meg az ember személyisége, a teleírt levélpapír két ember kapcsolatának, lelkivilágának tükrö; ugyanakkor a műfaj formai-stilisztikai követelményeinek teljesítése odafigyelést, nyelvi tudatosságot kíván. Gondoljunk csak egy szerelmes levélre! Kiválasztjuk a papírt, az íróeszközt, a tinta színét, leülünk egy kényelmes helyre, s fényt gyújtunk. A félhomályos szobában szelíden lobog a gyertya, rejtelmes illata körüllegi az író, akinek a tolla lágyan gördül végig a papíron – egy-egy betű egy-egy szerelmes szívdobbanás. Az üres papír megtelik, az oldalak egymásra simulnak, s a borítékra rákerül a szeretett név. Éjjelente a levél útjáról álmodunk, havas éjszakában robog a vonat, szorgos kezek emelik a zsákokat, majd nekiindul a hírvívő, s mi epedve várjuk, hogy koppanjon a levélláda. A szerelmesek nagy barátja a postás, aki kapunk elé érve táskájához nyúl. S mi rohanunk kifelé, sebesen, izgalommal, vágyakozón, tekintetünk nyomban a boríték bal felső sarkára ugrik, aztán boldogan szaladunk be a szobába, hogy kettesben maradjunk a levéllel és írójával. És e gyakori levélváltások nyomán is, a leírt szavak-sorok tintatestének mélyén születik egy új élet, egy új család, egy új nemzedék. A jövő... Erre is képes a kézírás.

– Az imént végvárnak nevezték Széphalmot. Széphalom Magyarország északkeleti szegélyén van: mivel csalogatják ide az iskolásokat, iskoláscsoportokat?

Szathmáry-Király Ágnes: – A diákcsoportok múzeumpedagógiai foglalkozáson ismerkedhetnek meg az írástörténettel, a tolltechnikákkal. Ebben segíti őket az íráspont. Itt az egyéni látogatók is megírhatják – nád- vagy mártogatós tollal – üzeneteiket, és fel is adhatják őket képeslapon. A szórakozva tanulás másik példája Széphalmon a *Nyelvlesen. Kalandozások a nyelv körül* című, szerepjátékra épülő kiállításunk, amelyen a nyelvi és logikai játékok legalább annyira támogatják a tudásszerzést, mint az információs szövegek. A magyar nyelv múltjának, jelenének és jövőjének nyomába eredhetnek a *Titkok titka* című kiállítás látogatói. A *Kívívánk a szép tusát* a felvilágosodás kori magyar nyelvújítást mutatja be színes képekkel és tartalmas szövegekkel. Végül a *Beszélő helynevek* és a *Szemelvények a nyelvi humorból* könnyed levezetése lehet a múzeumlátogatásnak. Tavasztól ősziig pedig a kertet is a művelődés szolgálatába állítjuk: a *Széphalmi irodalmi herbárium* a természet és az irodalom egymásra hatását mutatja meg. Valóban messze vagyunk, de a múzeumlátogatáshoz lehetőség van vasúti kedvezmény igénybevétele. Honlapunkon minden megtudható az iskolások díjmentes utazási lehetőségéről (<http://nyelvmuzeum.hu/index.php/hu/2012-05-04-07-31-32/> díjmentes-utazás). Bár Széphalom az ország északkeleti részén fekszik, messze a fővárostól és a fejlettebb nyugati országrésztől, mégis szép számmal – évente 25-30 ezren – zarándokolnak el ide. Többségüket – azon túl, hogy tiszteletüket akarják tenni Kazinczy sírjánál és az emléksarnokban – a kíváncsiság is hajtja: hogyan lehet múzeumba tenni azt, ami ma is él, folyamatosan fejlődik. A múzeumok ma már nemcsak múltidézők, hanem a kultúra templomai, a köznevelés kiegészítői, inspirálnak, segítik az ismeretátadást. Ezt az ügyet szolgálja a múzeumpedagógiai nívódíjas Magyar Nyelv Múzeuma anyanyelv-pedagógiai programjával.

Verseny gyöngybetűkkel

Szöveg: **Maczák Ibolya** | Fotó: Nagy Gábor

Ki macskakaparással ír, ki gyöngybetűkkel. Ez utóbbi csoportba tartozók számára a Weiss Manfréd Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégiumban évek óta sikerrel rendezik meg a „Szépírás a kézírás” versenyt. E megmérettetésről és a szépírással kapcsolatos egyéb kérdésekről a korábbi évek egyik győztesével, **Inger Mirával**, a Budapesti Operettszínház dekoratőr gyakornokával beszélgettünk.

Milyen szerepet játszik az írás az életében?

Kiskorom óta szeretek kézzel írni, ez részben családi örökségem is. Nagyon szépek édesanyám betűi, és a dédnagyapámtól is maradtak ránk kézírásos füzetek, amelyeket mindig szívesen nézegettem. Számos fontos családi hatás ért tehát az írás, sőt a szépírás területén. A kézírással kapcsolatban később is sok kellemes élmény ért: előfordult, hogy valaki nyomtatásnak hitte a betűimet, annyira szabályosnak tűntek számára. Más esetben egy ajánlott küldemény átvételekor jelezték nekem a postán, hogy évek óta figyelik a kézírásomat, annyira különleges. Ezt a tudást és az ilyen élményeket senki sem veheti el az embertől.

Honnan jött az ötlet, hogy jelentkezzen a „Szépírás a kézírás” versenyre?

Pár évvel ezelőtt, a József Attila Középiszkolai Kollégium lakójaként került a kezembe a versenyfelhívás, melynek értelmében egy otthon készített pályamunkával kellett neveznünk. Ennek beküldését követően, egy hónap múlva értesítettek, hogy bejutottam a döntőbe. Tudtommal ez volt a második ilyen megmérettetés. Nyolcadik helyezést értem el. Akkor még nem vettem komolyan a versenyzést – nem véletlen, hogy számtalan kisebb szerencsétlenség ért: otthon hagytam a megszokott írószerem, majd a verseny közben kifogyott a tollam... A következő évben, 2014-ben már akkori iskolámból kaptam meg a felhívást. Ekkor már tudtam, hogy mire számíthatok, és tudatosabban is készültem a megmérettetésre. Ismét döntőbe kerültem, és meg is nyertem a versenyt, sőt – nagy meglepetésemre – Buzogány Dezső kalligráfus különdíját is megkaptam.

Hogyan készült a versenyre?

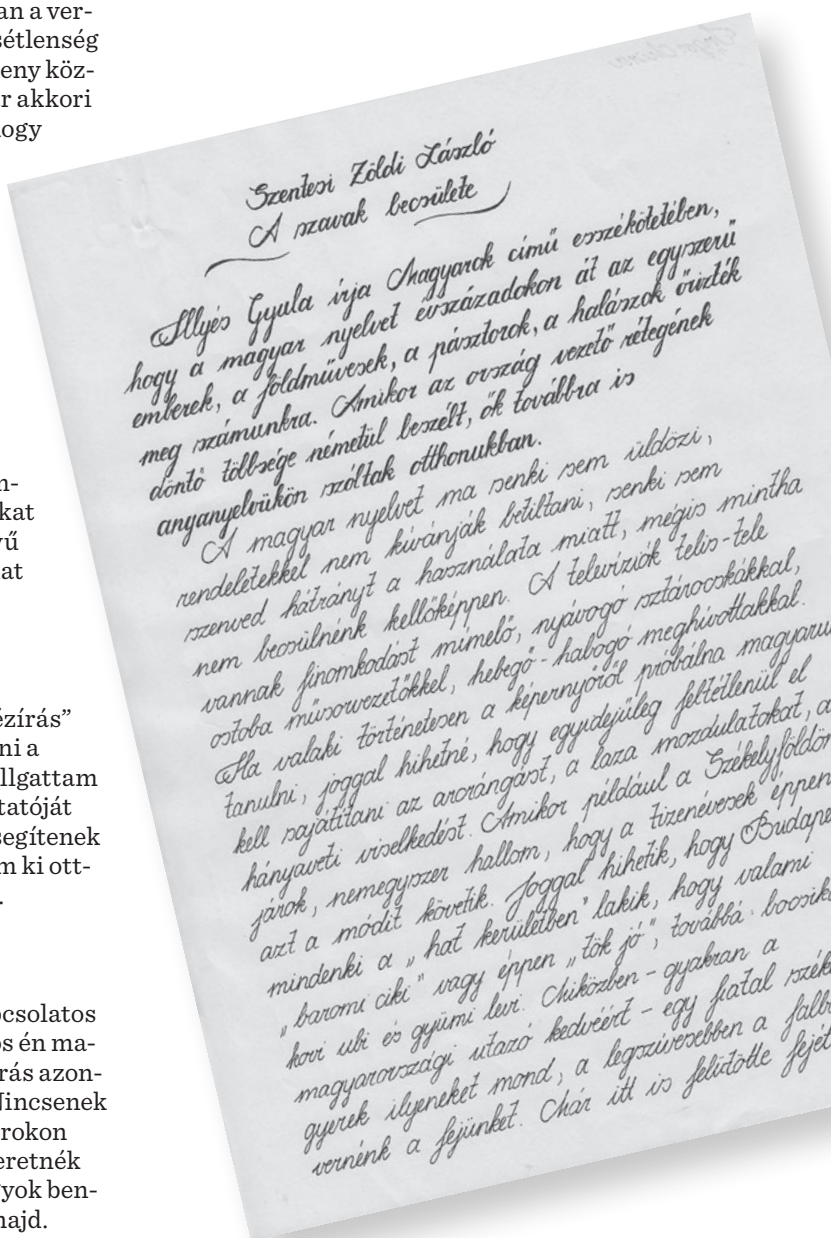
Nem készültem rá különösebben. Tény azonban, hogy az ember a kézírását egész életén át gyakorolja – velem is gyakorta előfordul, hogy meglátok egy tetszetős stílusjegyet, és igyekszem beépíteni a saját írásomba. A kézírás alakulását számos egyéb tényező is befolyásolja. Számomra például nagy jelentősége van a tollnak, amivel írok. Sokat jelentett az is, hogy a Schulek Frigyes Két Tanítási Nyelvű Építőipari Szakközépiszkolában tanult szabványírást sokat gyakoroltam otthon.

Ekkor ismerkedett meg a kalligráfiával is?

A létezéséről már korábban is tudtam, de a „Szépírás a kézírás” verseny után volt alkalmam közelebbről is megismerkedni a kalligráfiával, elsősorban Buzogány Dezső révén. Meghallgattam előadását, és természetesen végignéztem szakmai bemutatóját is. Sok ötletet, inspirációt kaptam tőle, amelyek szintén segítenek szebbé varázsolni az írásomat. Ezeket szívesen próbáltam ki otthon is, például ballagási meghívót terveztem magamnak.

Vannak-e további tervei a kézírással kapcsolatban?

A mai napig előfordul velem, hogy például tanulással kapcsolatos vagy egyéb, magáncélú jegyzeteim betűit díszítem. Sajnos én magam is egyre gyakrabban használom a számítógépet, az írás azonban mindenképpen fontos szelete marad az életemnek. Nincsenek konkrét, távolabbi terveim a kézírással kapcsolatban, de rokon területen képzelmek a jövőm: díszlet- és jelmeztervező szeretnék lenni, a Képzőművészeti Egyetemre készülök. Biztos vagyok benne, hogy a szép betűk szeretete egész életemben elkísér majd.

Az írás hatalmas erejű edzés

Szöveg: **Maczák Ibolya** | Fotó: Nagy Gábor

Saját bevallása szerint többször is meg kellett tanulnia írni – egyszer az általános iskolában, majd munkája révén néhány további alkalommal is. Ezt követően azonban akár egy fakanállal is lehet kalligráfiai igényességű betűket formálni...

Kérdéseinkre **Buzogany Dezső** kalligráfus válaszolt – beszélgetésünk során arra is fény derült, miért hasonlíthatnak az írást tanuló kisiskolások a keleti harcosokhoz, és kell-e szépen írnia a „szépírónak” a mindennapokban.

– Mit jelent az, hogy kalligráfia? Mivel foglalkozik a kalligráfus?

– A *kallosz* (szépség) és a *grafosz* (írás) szavak nyomán létrejött, görög eredetű *kalligráfia* kifejezést „szépírás”-nak fordítják. Ezen manapság kétféle dolgot is értünk: a szépírás egyrészt általános értelemben esztétikus betűformálásra utal, amelynek alapelveit – többnyire – az általános iskola első osztályában sajátítják el a gyerekek. Másrészt a szépírás kifejezés jelenti a betűk művészi formálását és a történelmi betűtípusok reprodukálását, illetve ezekből új betűdizájnok kialakítását is, amíg az szabad kézzel történik. Manapság főként ez utóbbi esetekre csak a kalligráfia szót használjuk. A szó eredeti formája tehát mostanra egyértelműen a művészi szépírás kifejezésévé vált. Kalligráfusból pedig tréfásan fogalmazva két kategória is van: az, aki annak mondja magát, illetve akit mások is annak mondanak... Komolyabbra fordítva a szót, ebben is két alapvető felfogást látok. Az egyik szerint van, aki nem feltétlenül választja hivatásául a szépírást, de megtanul néhány írásmódot, és ezekből kiindulva kreatívan alkalmazza ismereteit különböző tervezőgrafikusi feladatok megoldása során (például poszterek vagy könyvborítók tervezésénél). Egy másik elképzelés szerint (manapság főként külföldön) akkor tartanak valakit kalligráfusnak, ha az illető pontosan reprodukálni tudja az írástörténet során kialakult betűtípusokat is, és ezekből az alapokból is merítkezni tud. Felgyorsult világunkban gyakran a digitális betűhasználat térnyerését tapasztalhatjuk. Ebben elveszni látszik a kézírás és a betűformák kidolgozásának igénye... A kalligráfia pedig lényege szerint éppen ezekkel foglalkozik.

– Milyen képzés során sajátíthatók el a kalligráfiai ismeretek?

– Tíz évvel ezelőtt még ilyen irányú ismereteket tartalmazó tankönyv sem nagyon volt Magyarországon azok számára, akik önálló műfajként szerették volna tanulmányozni, én is kizárólag magánúton sajátíthattam el az alapokat. Mára már némiképpen változott a helyzet, hiszen több továbbképzés, workshop is áll az

érdeklődők – elsősorban a kezdők – rendelkezésére. Van bizonyos szintig iskolarendszerű képzés is a kalligráfia területén, hiszen grafikusok, tervezőgrafikusok és tipográfusok számára elengedhetetlen a betűrajzoktatás. E képzések során azonban – még akkor is, ha „klasszikus formában”, kézírással, szakszerű tollhasználattal teszik ezt – viszonylag kevés ideig tanulnak betűírást a hallgatók. Tudnunk kell azt is, hogy egy kalligráfus számára – akár önképzéssel, akár iskolai keretek között sajátította el a betűírással kapcsolatos alapismereteket – elengedhetetlen a folyamatos gyakorlás melletti önképzés.

– Hol, milyen területeken veszik igénybe a munkáját?

– A kalligráfia felhasználási területét sokszor az alkalmazott technika és az íróanyagok határozzák meg. E tekintetben két nagy irányzat ismeretes: létezik digitális kalligráfia és olyan kalligráfus is, aki analóg módon, azaz hagyományos íróeszközökkel dolgozik. Én az utóbbi utat választottam, különböző (sok esetben régies, merített) papírokra, pergamenekre írok – tintával, tollal, faragott náddal. Voltaképpen akár egy megfelelően „kiképzett” fakanállal is képes lennék erre. Munkám során fontos az egyedi kivitelezés és a személyesség: sokszor hívnak írásbemutatókra vagy olyan munkahelyi rendezvényekre, amelyeken helyben kell írnom – például tréfás, személyre szóló üzeneteket a munkatársak számára. Több ízben készítettem el történelmi dokumentumok reprodukcióját (például nemesi oklevelek szakszerű másolatát) is. Ezeket a feladatokat nyilvánvalóan nem tudtam volna digitális megoldásokkal végrehajtani. De gyakoriak az oklevelekre, ültetőkérttyákra, egyedi címzésű meghívókra irányuló felkérések is. Egyre többször látom azt is, hogy különböző éttermek aktuális ajánlatát (nem az étlapot, hanem az ablaküvegen vagy a fekete táblákon szereplő szezonális kínálatot) is kalligráfus készítette. Ezt a megoldást egyfajta „hungarikumnak” érzem – hiszen tudatosan kerestem hasonló kiírásokat Európa nagyobb városaiban, de eddig még sehol sem találok hasonlóval.

– Mi a lényegesebb egy kalligráfus számára: egy adott írástípus minél tökéletesebb elsajátítása vagy az egyéni ötletek megvalósítása?

– A kalligráfia tanulását mindenképpen az alapoktól – azaz egy vagy több klasszikus betűtípus minél pontosabb elsajátításával kell kezdeni. Ezután következhetnek az egyéni ötletek, amelyek igen fontosak, hiszen a kalligráfus személyiségét tükrözik, és sajátossá, egyedivé teszik az írásképet. Amikor ezzel kezdtem el foglalkozni, úgy gondoltam, legjobb lesz, ha igyekszem valamiféle áttekintést nyerni a betűtípusok világában, ennek következtében gyakorlatilag egyszerre kezdem el több betűtípus megtanulásával foglalkozni. Ez rendkívül hosszú időt vett igénybe, hiszen a tanulás elkezdésétől addig, amíg a korai munkáimat az internet nyilvánossága elé mertem tárni, közel két esztendő telt el. Valószínűleg átlagos körülmények között nem tartana ilyen sokáig a kalligráfia alapjainak elsajátítása (ha például valaki középkori betűtípusokkal kezd, sokkal gyorsabban haladhat), de én nem érzem elfecsérelt

időnek a párhuzamos betűtanulást. Hasonlóan ahhoz, amikor az ember egymás után több nyelvet tanul meg, és bizonyos idő eltelté után rájön bizonyos „trükkökre”, úgy egy idő után az én agyam és izmaid is „ráálltak” a különböző betűtanulási típusok elsajátítására, szinte az ujjaimba ivódottak a különböző betűtípusok, és jó alapokat kaptam egyéni ötleteim megvalósításához is.

– Létezik-e ön szerint mindenki által szépnek tartott írás?

– Azt gondolom, az íráskép szépségében, illetve annak megítélésében sok a szubjektív elem. Egyébként is hajlamosabbak vagyunk egy számunkra kevésbé ismert vagy régebbi típusú írást szépnek tartani, ami maga korában vagy autentikus környezetében nem is számított annak. Szakmai szemmel nézve a szép írást szabályosságnak, egységességnek „fordíthatjuk”. Tehát „hivatalosan” azt tekinthetjük valóban szép írásnak, ami önmagán belül egységes, szabályos. Azaz minden e, o, vagy l, ty „egyforma” benne. Elsőként tehát az egy adott (akár általa kialakított) betűrendszeren belüli szabályosságot kell elsajátítania a kalligráfusnak. Ha ezt a szintet teljesítette, akkor jó, ha a saját ötleteit és személyiségét is bele tudja vinni egy adott ábécé kialakításába. Tehát egy adott írástípus elsajátítása után gondolkodhat saját ötletek megvalósításán – de ezeket is egységesen, következetesen kell alkalmaznia.

– Manapság többféle szépírási versenyt is rendeznek – melyeken ön gyakran vállal bírálói vagy mentori szerepet. Milyen tapasztalatai vannak ezekről?

– Tudnunk kell, hogy Magyarországon még nem lenne könnyű művészi kalligráfia-versenyt rendezni: kérdés, hogy van-e már hozzá elegendő számú gyerek és felnőtt, akinek elmélyült ismeretei vannak e téren. Bár lehet, hogy éppen egy ilyen verseny „ugrasztana ki a bokorból” számos, eddig a háttérben meghúzódó tehetséget. Nálunk egyelőre tehát „írászsépségsversenyek” vannak – gyerekek és felnőttek számára egyaránt –, nem kalligráfiai tudásra épülők. Ezekon természetesen mindenki szépen ír (hiszen aki nem érdeklődik az írás esztétikumáért, az el sem jön egy ilyen megmérettetésre), eltérések inkább a különböző korosztályok írásképében vannak. Az alsó tagozatos gyerekek betűi hasonlítanak leginkább a tanultakéra, felsőben (az egyéniség kialakulásával párhuzamosan) már tapasztalhatók eltérések a „szabványtól”. Egyéni megoldásokat leginkább a középiskolás korosztálytól vagy a még idősebbektől várhatunk.

– Lényeges-e, hogy nyomtatott vagy kurzív betűket használ-e valaki?

– Egy-egy versenyen például nem számít, hogy kurzív, azaz folyóírással vagy nyomtatott betűk használatával nevez a versenyző. Mentális szempontból viszont van jelentősége az előbbi írástípusokban használt kötéseknél. Ezek használata ugyanis másfajta gondolkodást kíván az embertől. A ligatúrák ugyanis vagyiságosak, hiszen a különböző betűkombinációkat különböző kö-

tési pontokon, másféleképpen kapcsoljuk össze. Ebből adódóan a kurzív írásnál előre kell gondolkodni, ezért a megformálása több figyelmet igényel, mint a kötéseket nem igénylő nyomtatott betűké. Különböző kötési pontok vannak, különböző betűkombinációknál másképp viselkednek a ligatúrák. Versenyhelyzetben egyébként is sokat számít, hogy használ-e valaki ligatúrákat, vagy sem, hiszen a kreativitását leglátványosabban ezeken keresztül mutathatja meg. Ezért – bár a lehetőség adott – nem érdemes nyomtatott betűket használni egy-egy versenyen, mert szinte behozhatatlan előnyt ad az illető ellenfeleinek. Ezt a versenyzők is tudják: ötven résztvevőből átlagosan három indul nyomtatott írással.

– Fontosnak érzi-e, hogy egy gyerek szépen írjon az iskolában?

– Mindenképpen meg kell különböztetnünk az iskolában elsajátított írást a kalligrafikus ábécétől – utóbbiakat ugyanis külön meg kell tanulni. Nem törvényszerű, hogy a kalligráfusok írása „civilben” is mintaszerű: be kell vallanom, a saját egyéni, „spontán” írásom nekem sem különösebben szép. A szabályos – ha úgy tetszik, „szép” – betűformálás megtanulásának azonban megvan a maga jelentősége, aminek felbecsülhetetlen haszna van, s amit az élet egyéb területein is kamatoztathatnak a gyerekek. Azt tapasztalom, hogy a szépírási versenyeken jól szereplő fiatalok más tárgyakban vagy éppenséggel a sportban is kiemelkedőek. Ezt nem pótolhatja más – sem a szabadkézi rajz, sem egyéb, hasonló feladatok. A számítógép billentyűzete pedig főleg nem...

– Mit jelent ez pontosan? Mi a szépírás tanulásának legfőbb haszna?

– Az odafigyelés, a koncentrációkészség és a finommozgások elsajátítása és begyakorlása. Ezek természetesen összefüggenek azzal a nem agresszív jellegű, de roppant hatékony kényszerrel, amit az írástanulás jelent. Ennek során tanulja meg a gyerek – a szabad játékot és a viszonylagosan szabad rajzolást követően – hogy miként kezelje azt, ha precízen, korlátok között kell teljesítenie. Ehhez természetesen önuralomra és akaraterőre is szükség van – nyilvánvalóan ez nagy erőpróba egy hat-hét éves gyerek számára. Különösen akkor, ha egy-egy betűt sokszor egymás után kell (lehetőleg szabályosan) megformálnia. Véleményem szerint – jelentőségéből adódóan – nagyon fontos lenne, hogy az írástanulás minél elmélyültebben történjen. Éppen ezért károsnak tartom a betűk erőltetett ütemű elsajátítását, amelyet viharos gyorsasággal követnek a számítógépes és mobiltelefonos gombok a gyerekek kezében... Ezekkel szemben a kézírás – az önkontroll gyakorlása révén – olyan mentális erőt és meditációs lehetőséget ad, amelyet mi nyugatiak a keleti harcművészetek sajátjának érzünk. Magam is meglepődtem, amikor ezt íráseleméleti szakkönyvekben láttam visszaigazolva. Ezek után nem tarthatjuk véletlennek, hogy sok kiváló keleti harcművész volt nagyszerű kalligráfus is a saját korában. A kézírás nyugalmat, monotóniatúrést vált ki az emberből, s képességet arra, hogy nagy odafigyeléssel és precizitással végezze teendőit. Az írás tehát – bizonyos értelemben – hatalmas erejű edzés.

LIFE SAVER

Postcrossing

Ismerkedés, kézírás és nyelvgyakorlás egyben

Szöveg: **Hugyecz Enikő Henriett**

Ki ne ismerné az érzést, amikor a postaládából a csekkek és reklámújságok mellett egy „valódi” levelet pillantunk meg? Főleg, ha nagy gondossággal, kézzel írták rá a nevünket és a címünket? Az én szívemet legalábbis mindig megmelengeti.

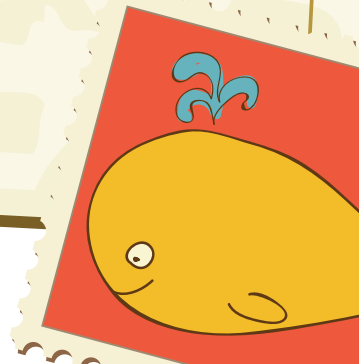
Gyerekkoromban nyáron gyakran táboroztam, ahol sok hozzám hasonló lánnyal ismerkedtem meg. Mivel akkor még nem létezett sem Facebook, sem Skype, ha év közben is tartani akartuk a kapcsolatot, akkor leveleztünk. Természetesen szép levélpapírokra kézzel írott leveleket küldtünk egymásnak, a borítékra még matricák is kerültek. A mai napig őrzöm ezeket a gyerekkori leveleket, és mindig meghatódom, amikor előkerülnek.

Idővel aztán a technikai fejlődés ezeket a levelezőbarátságokat is utolérte, és ma már csak a nagymamámtól kapunk karácsonykor és húsvétkor egy-egy kézzel írt, különleges képeslapot.

Épp ezért nagyon megörültem, amikor rábukkantam a különféle penfriend klubokra (pl. www.penfriend-club.com), majd a Postcrossingra. Az előbbieken főleg elektronikusan leveleztem külföldiekkel – a legtöbben nyelvtanulás és nyelvgyakorlás céljából keresik ezt a lehetőséget.

A Postcrossing viszont valami más, valami több! És nem csak azért, mert több mint 200 országból több mint 600 ezer tagot számlál.

Ahogy oldalukon (www.postcrossing.com) olvasható, a **Postcrossing** lényege, hogy küldünk egy képeslapot egy véletlenszerűen kiválasztott embernek bárhol a világból, majd hasonlóan mi is kapunk egy képeslapot. Az oldal működése roppant egyszerű: az ingyenes regisztráció után már kérhetünk is egy random címet. Ide kell küldenünk egy képeslapot, és ezzel egy időben a mi címünket is megkapja valaki valahol a nagyvilágban, és küldeni fog nekünk egy lapot. Egyszerre tíz képeslapot küldhetünk, a célországok vonatkozásában pedig több lehetőség közül választhatunk: eldönthetjük, hogy szeretnénk-e a saját országunkon belül is levelezni, vagy egyszerre ugyanabba az országba több lapot is küldeni (mivel bizonyos országokból nagyon sok a regisztrált, ha ezt az opciót választjuk, kisebb az esélye, hogy a világ egy távoli kis országát sorolja ki nekünk a „gép”). A képeslapra bármit írhatunk: pár sort magunkról, egy érdekes történetet, egy szép verset, azt, hogy mit ábrázol a képeslap stb. Az egyetlen kikötés, hogy a megadott kódot tüntessük fel a lapon, mert a címzett így tudja majd beazonosítani. Költségmentesen csak a képeslap és a bélyeg ára merül fel. Címzet visszamondani nem lehet, tehát ha kértünk egy címet, akkor kötelességünk el is küldeni a lapot. Célszerű még aznap elszaladni a postára, mert a rendszer méri, hogy hány napig utazik a levelünk (sőt a kilométereket is), hónap végén pedig statisztikát készít a levelezésünkről.

POSTCARD

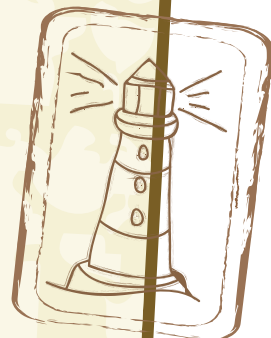
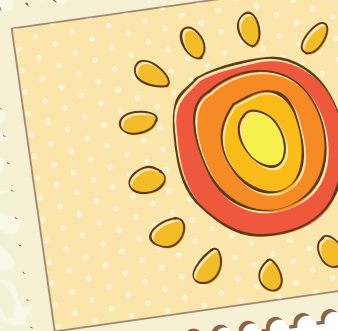
Miért több a Postcrossing, mint a levelezőklubok vagy a nagytól jött szülinapi üdvözlőkártyák? Mert a kézzel írt, személyre szóló üzenet révén ötvözi **a személyességet**, a képeslapoknak köszönhetően **a világ jobb megismerésének lehetőségét** és **a nyelvgyakorlást**.

És ne gondoljuk, hogy egy képeslapnál meg lehet állni! Egyrészt, mert amikor megérkezik az első nekünk küldött lap, már alig várjuk a következőt. Másrészt, mert érdekes embereket ismerhetünk meg: fiatalokat, időseket, családokat, iskolai osztályokat, különféle szakmájú, érdeklődésű embereket a világ közel 200 országából – más kultúrákat, országokat, tradíciókat, nyelveket, népeket. És mi is bemutatathatjuk Magyarországot, a hagyományainkat, a nyelvünket, a környezetünk szépségeit. Nem utolsósorban: ha valaki szimpatikus, a honlapon elkérhetjük a címét, válaszolhatunk neki, és akár valódi barátság szövődhet köztünk. Sőt, egyénileg is kereshetünk levelezőpartnert az oldalon: ha egy felhasználó nyitott a levelezésre, akkor a profiloldalán jelölheti ezt a „direct swaps”

Enikő

Mire használható még a Postcrossing?

- **Közösségerősítés:** Regisztráljon az oldalra az osztály. Minden hónapban válasszanak egy Postcrossing-felelőst, aki kikéri a címet, megveszi és feladja a képeslapot. A szöveget az osztály együtt írja meg, és mindenki írja alá a lapot. A kapott képeslapokkal a diákok kidíszíthetik az osztálytermet.
- **Szépírásgyakorlás:** A hétköznapokban nem mindig ügyelünk a szép kézírásra, de egy-egy képeslap megírásakor az olvashatóság mellett a tetszetős külalakat is gyakorolhatjuk.
- **Nyelvgyakorlás:** Amikor egy új címet kérünk, a cím mellett a felhasználó profiloldalát is megkapjuk – fordítsuk le ezeket (pl. angolórán), hogy még többet tudjunk meg arról, akinek írni készülünk (például, hogy milyen lapokat szeret kapni). A diákok fogalmazzanak meg egy-egy képeslapot, amit egyénileg fel is adhatnak. Gyűjtsük össze a kapott lapokat, és fordítsuk le őket közösen!

Hírek, cikkek a kézírásról

Válogatta: **Balatoni Kinga Cecília**

(A híreket rövidítve közöljük. Teljes terjedelmükben az eredeti oldalon olvashatók.)

A kézírás művészetének alkonya

2009. 09. 21.

Umberto Eco ezzel a címmel jelentetett meg írást a *Guardian*-ban. Eco egy újságbeli cikkre hivatkozik, amelyben (...) tanárok panaszkodnak arról, hogy a gyerekek nem tudnak jól írni a kezükkel. Többnyire szeparált nyomtatott betűkkel írnak. Umberto Eco szerint a bajok már jóval a számítógép és a mobiltelefonok megjelenése előtt kezdődtek. (...)

Régen a diákoknak tintás tollal kellett írniuk, amivel könnyen össze lehetett maszatolni a papírt, a kezét és a ruhát. De épp e miatt a nehézség miatt erősen belenevelték a gyerekekbe a helyes kéztartást. Eco szerint a problémát a golyóstoll megjelenése okozta. A korai golyóstollakkal is könnyen lehetett maszatolni, de ez a fajta toll már sehogy sem inspirálta az embereket arra, hogy a személyiségüket is megjelenítsék az írásban. A golyóstollal való írásnak „már nem volt lelke, stílusa, személyisége” – még a modernebb, nem maszatolós típusúnak sem.

És hogy mindez miért is baj? – teszi fel a kérdést Umberto Eco. Hiszen a gépelés gyors gondolkodást igényel, a helyesírás-ellenőrzők pedig javítják a szövegeinket. Nos, a gond éppen az, hogy az ilyesfajta írás leszoktat minket arról, hogy átgondolva „megkomponáljuk” a gondolatainkat, hiszen a kézírást nem lehet törölni. A kézírás lelassít minket, és gondolkodásra készíti. (...)

Teljes cikk:
www.nyest.hu

Stresszoldás egyszerűen: érdeemes még kézzel levelet írni

2012. 01. 06.

(...) A *Journal of Traumatic Stress* oldalain napvilágot látott tanulmányban olyan katonák vettek részt, akik háború sújtotta zónában szolgáltak. *Benjamin Loew* és a *Denveri Egyetem* munkatársai megállapították, hogy leginkább a szívből írott, papírra vetett néhány szavas levél vagy e-mail enyhítheti a háború keltette legsúlyosabb sebeket, így a poszttraumás stressz tüneteit is. Ezzel szemben a fejlettebb kommunikációs formák, például a telefonhívás vagy a videós csevegés nem bizonyult annyira előnyösnek a katonák mentális egészsége szempontjából.

A jelenséget magyarázó elmélet szerint a levélírás során az emberek jobban átgondolják közlésüket, emiatt kevésbé kerülnek elő vitás helyzetek, és szabadabban képesek megosztani szeretetüket vagy egyéb pozitív érzéseiket. A kommunikáció ezen késleltetett formája képes megvédeni a konfliktust hordozó beszélgetésektől. Ráadásul a leveleket a katonák magukkal vihetik a szolgálatba, így lesz náluk valami, ami az otthonra emlékezteti őket, így érezvén a szeretteik támogatását. (...)

Teljes cikk:
www.hazipatika.com

Hivatkozott tanulmány:
onlinelibrary.wiley.com

Sárközi Mátyás: Elveszett levelek

2014. 01. 21.

(...) A kézírásos levél oly sok mindent elárul feladója személyiségéről: milyen papírt használ, milyen színű tintát (Kosztolányi mindig zöldet). Nagy veszteség a kiveszőfélben lévő kézírás a grafológusoknak is. S szép dolog volt, ha a hölgyek egy életen át megőrizték (olykor selyemszalaggal átkötve) a hozzájuk intézett szerelmes leveleket.

Számomra különös veszteség, hogy a levélírás műfajának befellegzett, hiszen eddigi fő művem *correspondence-regény: Sárközi Márta, a „magyar Mme Sévigné”* Budapestről londoni emigráns fiához (hozzám) intézett leveleire épült, irodalomtörténész-ként pedig nagy haszonnal forгатom kiválóságok vas-kos levelezésgyűjteményeit.

Simon Garfield könyvében Anglia egyik legismertebb modern költőjét, Pilinszky János verseinek fordítóját, Ted Hughes idézi, aki soha nem írt komputeren, mert külön örömet lelt abban, hogy a tolla szinte rajzol, amikor a sorokat papírra veti. A szerző interjút készített a világ legnagyobb irodalmi kéziratgyűjteménye, a *Texasi Egyetem* egyik irattárosával, aki elpanaszolta, micsoda kár a művelődéstörténet számára, hogy nagy elmék és tehetségek váltanak magvas és egyedien fogalmazott mailleveleket egymással úgy, hogy a szöveget ki se nyomtatják. (...)

Teljes cikk:
valasz.hu

A kézírás és az agy

2014. 06. 04.

(...) Az elmúlt évek során több kutatás is foglalkozott azzal, hogyan befolyásolja a billentyűzeten való írás túlsúlyba kerülése a gondolkodás és a tanulás folyamatát. Kiderült például, hogy a gyerekek sokkal gyorsabban tanulnak meg olvasni, ha párhuzamosan kézzel írnak meg a megtanult információkat is. A folyóírás elsajátítása és gyakorlása során ugyanis egy különleges agyi áramkör aktiválódik, magyarázza *Stanislas Dehaene* francia pszichológus. A kézzel írott szó felismerése a jelek szerint egészen másképp stimulálja az agyat, mint a gépelt írás olvasása, folytatja a szakértő. A kutatási eredmények pedig azt sugallják, hogy ennek a bizonyos áramkörnek a „karbantartása” valamilyen módon sokkal könnyebbé és hatékonyabbá teszi a tanulás folyamatát is.

2012-ben az Indianai Egyetem munkatársai olyan gyerekekkel végeztek kísérleteket, akik még sem írni, sem olvasni nem tudtak. A *Karin James* vezette kutatócsoport kártyákra nyomtatott betűket és formákat mutatott fel az ifjú résztvevőknek, akiknek az volt a feladatuk, hogy reprodukálják a látott karaktert. Ez három módszerrel történhetett: az adott karakter pöttyökkel felvázolt körvonalát követték végig, egy billentyűzeten ütötték le a megfelelő betűt, vagy pedig maguk igyekeztek lerajzolni azt egy üres papírlapra. Miután a három közül egy módon „lemásolták” a látott formát, újra megmutatták nekik az adott kártyát, de közben monitorozták agyi tevékenységüket is.

Az eredmények azt mutatják, hogy a másolás módja rendkívül fontos volt a kísérlet kimenetele szempontjából. A szabad kézzel rajzolók gyerekekben a kártya újbóli megpillantásakor mindhárom agyi régió aktiválódott azok közül, amelyeket felnőttkorban az írás és az olvasás során használunk (a bal oldali gyrus fusiformis, az alsó homloki tekervény és a fali lebeny hátsó része). Azon alanyokban, akik gépelték a betűt, vagy csak annak körvonalát követték végig, nem mutatkozott hasonló hatás, vagy csak sokkal gyengébb mértékű aktiváció jelentkezett.

James szerint a rejtély nyitja abban rejlik, hogy ha kézzel írunk, magunknak kell megterveznünk, milyen vonásokkal másoljuk le a formát. Ehhez pedig alaposabban kell tanulmányoznunk magát a mintát is, hogy aztán saját, egyedi vonásainkból sikerüljön felépítenünk azt. Előre „gyártott” betűk használata esetén viszont, ahogy gépelés során történik, elég néhány kulcsfontosságú tulajdonság megjegyzése, így nincs szükség olyan nagy figyelemre.

A szakértő szerint van még egy dolog, ami miatt a kézírás rendkívül fontos szerepet játszik a tanulásban. A betűk elsajátítása során először mindenki alig felismerhető karaktereket ír, amelyek aztán némi gyakorlással egyre jobban hasonlítani kezdenek a mintára. Az egyedi vonások azonban megmaradnak, és ahogy a gyerekek írása fejlődik, azt is megtanulják, hogy mitől

válíkat egy-egy krikszkraksz írott betűvé, vagyis melyek azok a vonások, amelyek felismerhetővé teszik az egyes karaktereket. Ennek köszönhetően egyrészt mások egyedi írását is képessé válnak elolvasni, másrészt sokkal alaposabb tudásra tesznek szert a betűkkel kapcsolatban, mint ha újra és újra ugyanazt a tökéletes végeredményt látnák.

Egy másik vizsgálat során ugyanez a kutatócsoport két csoportra osztotta a részt vevő gyerekeket. Az egyik csapat tagjai maguk vészték papírra az eléjük helyezett betűket, míg a többiek csak nézték, ahogy társaik az írást gyakorolják. Ennek a kísérletnek az eredményei is arra utalnak, hogy csak a betűk tényleges reprodukálása, vagyis az ehhez szükséges motoros idegpályák aktiválása hozza magával az írás elsajátításával kapcsolatba hozott egyéb tanulási előnyöket, például az olvasás gyorsabb elsajátítását.

Teljes cikk:
ipon.hu

Egy nyomós érv a kézírás mellett

2014. 05. 21. / 2015. 04. 01.

Érdekes kísérletet végzett a Princetoni Egyetem és egy Los Angeles-i egyetem két kutatója: arra voltak kíváncsiak, melyik esetben marad meg több a diákok fejében: ha kézzel papírra vagy ha laptopba jegyzeteltek. A feladat az volt, hogy meg kellett hallgatni egy TED-es előadást, majd fél, illetve egy órával később tesztet kellett írni belőle. A tesztben voltak egyszerű, tényre, adatra vonatkozó kérdések, de az előadás tartalmáról kifejtős kérdéseket is feltettek.

Bár jelentős különbség nem mutatkozott a ténybeli tudás visszaadásánál, a kifejtős kérdésekre adott esszé-szerű válaszoknál alaposan elhasáltak a laptoposok a kézzel jegyzetelőkhöz képest.

A különbség a két jegyzetelési mód között az, hogy amikor az ember lappal jegyzetel (és gyorsan tud gépelni) általában egy gyorsíróvá, jegyzőkönyvvezetővé: csak leírja, amit hall, de nem rendszerezi, mint amikor valaki kézzel, lassabban, de tömörebben kénytelen fogalmazni. (...)

Teljes cikk:
444.hu

Hivatkozott tanulmány:
pss.sagepub.com

Nem megy a kézírás a német gyerekeknek

2014. 06. 16.

Nem megy a kézírás a gyerekek nagy részének: egy német kutatás szerint a kisiskolások mintegy 70 százaléka az óvoda után nem rendelkezik azokkal a mozgási képességekkel, amelyek a kézírás feltételei – írja az MTI. Sok gyerek nem tudja befűzni a cipőfűzőjét, nem áll meg egy lábon, és nem jó a kézírása: ezek a képességek összefüggenek egymással – mondta Stephanie Müller oktatáskutató. A jelenség okai a kevés mozgás, az ujjak ügyetlensége, a szülői példa hiánya és az okostelefonok, táblagépek használata.

„Nem annyira mozgékonyak már a gyerekek, mint voltak. Régen kint ugrándoztak, játszottak, fára másztak. Ma a harmadik osztályosok nem tudnak egyenesen hátrafelé menni vagy kapaszkodás nélkül egy lábon megállni” – mondta Müller.

A tépőzár és a nyomógombok miatt ma már nem kell olyan kézügyesség-fejlesztő feladatokat megoldani, mint a cipőfűző befűzése vagy hurkolása, így az úgynevezett nagymozgások és finommozgások nem fejlődnek eléggé. A gyerekek nem látják, hogy a szüleik írának. Az érintőképernyők használatához egész más kézmozdulatokra és izmokra van szükség, mint a ceruza kézben fogásához.

„A legtöbb tanító segíteni sem tud, mert nem tudják, mi minden kell a gyerekeknek a kézíráshoz, aztán a későbbi években már annyi a tananyag, hogy nincs idő az írással foglalkozni. A tanítóképzésben kellene nagyobb hangsúlyt fektetni az írástanításra. Olyan hallgatókkal is találkozom már, akik maguk sem fogják helyesen a ceruzát, és nem írnak jól. Hogy tudnák a gyerekek megtanítani a folyóírást?” – magyarázta Müller. Nem jó, ha csak a nyomtatott, különálló betűk írását tanítják meg, mert az összekötött, úgynevezett zsinórirással sokkal gyorsabban lehet írni, mint ha minden betűt külön le kellene írni. Az írás mozgásfolyamatait automatizálni kell, csak ebből fejlődhet ki az élet során a személyes kézírás, a nyomtatott betűkből sosem. (...)

Teljes cikk:
index.hu

Miért leszünk okosabbak, ha kézírással jegyzetelünk?

2014. 12. 22.

(...) A dolog a következőképp működik. Amikor egy hivatásos gyorsgépelő leírja a tanteremben elhangzottakat, szinte minden szót képes lesz papírra vetni, ahogy a tanár azokat kimondja. Ez a továbbítási folyamat azonban nem igényel valódi gondolkodást. Amíg az agy csak azzal van elfoglalva, hogy a szavakat papírra vesse, a szavak tényleges tartalmával nem is foglalkozik. A tanulástudomány eredménye szerint viszont, ha nem jelezzük az agy számára a tartalom fontosságát, az a nagyobb hatékonyság érdekében el is felejtje az előadásban elhangzottakat. Amikor azonban kézzel jegyzetelünk, nem tudunk minden egyes elhangzott szót leírni. Helyette inkább kifejező idézeteket, összegző kijelentéseket keresünk, és rákérdezzük, ha az előadás egy részét nem értjük.

Ez nagyobb figyelmet igényel, mint ha szóról szóra leírunk mindent, ami elhangzik – ez a ráfordított figyelem az, ami segít emlékezetünkbe vésni a leírt szöveget. Minél nagyobb erőfeszítést teszünk valaminek a megértésére, annál erősebben jelezzük az agy számára, hogy erre érdemes emlékezni. (...)

Teljes cikk:
naprol-lapra.blogspot.hu

Mit veszíthetünk a kézírás eltűnésével?

2014. 09. 16.

(...) A kézírás aktív alkalmazása túlmutat a betűk felismerésén. *Virginia Berninger*, a Washingtoni Egyetem pszichológusa alsó tagozatos gyermekeket vizsgált egy 2006-os kutatásban. Az eredmények azt mutatták, hogy a folyóírás, a nyomtatott betűkkel való írás és a gépelés különböző agyműködési mintázatokhoz kapcsolható, ezek az egyedi mintázatok pedig eltérő végeredményeket hoznak létre. Amikor egy gyerek folyóírással írt le egy szöveget, nem csupán gyorsabban vetette papírra az egyes szavakat, de változatosabb ötletekkel is állt elő, mint a billentyűzetet használó társai. A kísérlet során azt is megállapították, hogy a kifinomultabb kézírással rendelkező gyerekeknél a munkamemóriaért (rövid távú emlékezetért) felelős agyi területek aktívabbnak mutatkoztak. Az előzőekhez hasonló eltérés volt megfigyelhető a nyomtatott és a folyóírást alkalmazók agyi aktivitásában. (...)

Teljes cikk:
www.origo.hu

10+1 érv a kézírás fontossága mellett

1. A kézírás, folyóírás sokkal összetettebb és több képesség és készség együttes alkalmazását igénylő tevékenység, mint a géppel való írás.
2. A folyóírás tanulása során **erősödik a kéz és a szem összehangolt mozgása**, fejlődnek **az agyi idegpályák, a térérzékelés**, az íves mozdulatok, a csukló és ujjak mozgása révén **a kéz finommotoros mozgása**. Javul az ábrázolási készség, a fékezés és lendület folyamatos váltakozása révén a ritmusérzék.
3. A kézírás **nagyobb kognitív kihívást igényel**, agyunk több területét dolgoztatjuk egyszerre, egyidejűleg figyelünk a szöveg tartalmára és a formai kivitelezésre.
A kézzel írt levél vagy fogalmazás elkészítéséhez sokkal **összetettebb és koncentráltabb gondolkodás** szükséges. Megkomponáljuk, előre átgondoljuk a szöveget, hogy legyen eleje, vége és mondanivalója, **figyelünk** közben **a stílusra, a szóhasználatra és a helyesírásra**. Emellett pedig gondot fordítunk **az írás külső megjelenésére** és formai kivitelezésére, hogy az olvasható, áttekinthető legyen, ami térbeli orientációt és az esztétikai érzék dolgoztatását igényli.
4. Kézíraskor nem javítgatunk, törölünk és formázunk utólag, mint a számítógépen. **Mi vagyunk a helyesírás-ellenőrző, a szinonimaszótár és szövegszerkesztő egyszerre**. Ettől lesz az írásunk a leírás pillanatában végleges, „**kőbe vésett**”, felelősségteljesebb. Ha javítani, módosítani akarunk valamit, annak nyoma van (áthúzás, sátirozás).
5. **Aki kézzel ír, annak jobb a memóriája**, és többet gondolkodik. Amerikai felmérések szerint, akik nem írnak kézzel, nem fejlődik az emlékezőtehetségük. Éppen mert a kézírás annyira összetett agyi tevékenységet igényel, sokkal jobban bevésődik, amit leírunk.
6. Kimutatták azt is, hogy a kézzel írók **sokkal kreatívabbak**, hiszen az alkotókészség nagyban függ a memóriától.
7. A kézírás **fejleszti** a verbális kifejezőkészséget, **a kommunikációt**, a szép anyanyelv megőrzését.
8. A kézírás folyamata egyfajta elmélyült, **meditatív állapotot hozhat létre**, amely lehetőséget nyújt arra, hogy lelkünk belső, mélyebb rétegeivel, Bölcsőbb Énünkkel kerüljünk kapcsolatba, és válaszokat kapjunk egyes kérdésekre, megoldást találjunk a problémáinkra.
9. A kézírásunk rendkívül **személyes és egyedi**, mint az ujjlenyomat. Kézírásunk visszatükrözi személyiségvonásainkat, lelkiállapotunkat, hangulatunkat, sőt a személyiségünk fejlődése, illetve érzelmi és hangulati állapotunk változása is nyomon követhető a különböző időpontban keletkezett írásminták összehasonlításával.
10. Ahogy személyiségünk hat a kézírásunkra, úgy **az írásunk is visszahat ránk**. Vagyis kézírásunk tudatos megváltoztatásával változtatni tudunk személyiségünkön. Ezen alapul a **grafoterápia és a grafokontroll** személyiségfejlesztő és gyógyító ereje.
- 10+1. **A folyóírás, kézírás elvesztésével egyéniségünk és önállóságunk egy részét adnánk fel.**

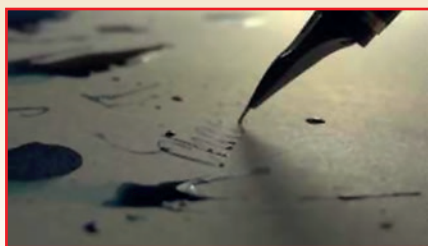
Teljes cikk:

www.azirastukreben.hu

ÉS NÉHÁNY KEDVCSINÁLÓ VIDEÓ

**Kalligráfiai bemutató
(szavak):**

youtu.be/XMolEvB5EqA

Custom Namiki Falcon, Part 2

**Kalligráfiai bemutató
(márkák, logók):**

youtu.be/aly12SpUul4

Kalligráfia

Kezdőknek:

youtu.be/_OgnbSsqKAg

How to write calligraphy letters – italic letters for beginners

2014 nyarán
fő kutatás
arabok, le
köris me
főrele

nyarán Nagy-
kutabán zajl
ak, le
is me
lele a fo
bit pl
aloklik a k
le a cím
e quac

2014 nyarán Nagy-Britanniában egy 2000 fős kutatás zajlott. Alig egy évvel azután, hogy az Egyesült Államok közös nemzeti alaptantervéből eltörölték a folyóírás tanítását. A brit felmérés eredményeit „Lassan haldoklik a kézírás” címmel közzétették az ismertebb médiumok, köztük a *Guardian* is. Az derült ki belőle, hogy a vizsgálat előtti fél évben háromból egy válaszadó egyáltalán semmit nem írt kézzel papírra, az adatközlők átlaga pedig azt mutatta, hogy 41 nap is eltelik, míg bármit „kézírnának” a megkérdezettek. Azt is feltárta a vizsgálat, hogy ha írtak is, csúnyának, rendezetlennek és nehezen olvashatónak tartották a látványt, és egyébként is a kézírás olvasásában problémákról panaszkodtak.

Önök hogy állnak ezzel? Még cetlire írják a bevásárolnivalók listáját? Levelet hagynak a konyhaasztalon a teendőkről? Vagy már WhatsAppon, sms-ben, e-mailben üzennek? Képernyőn vagy dobozban tárolják szeretteiktől kapott írott emlékeiket? És hogy állnak tanítványaik, ismerőseik kézírásával? Könnyű olvasni őket? Előfordul, hogy „géppel írva” is elfogadják vagy éppen úgy kéri a házi feladatot? Mindenesetre az e-naplóban a szülők már nem tanári kézírást olvasnak, és egyre kevésbé kell kézzel aláírni gyermekeink ilyen-olyan irományait.

Lehet a kézírást felváltó digitális írást, a gyors, sőt egyre gyorsabb, két hüvelykujjas üzenetgépelést a lényegét nem érintő, magától értetődő változásnak is tekinteni. Lehet úgy hinni, hogy a kézíráshoz ragaszkodók megrögzött konzervatívok, romantikus idealisták, akik nem értik a hatékonyság új parancsait. Lehet, de nem érdemes.

A „szükséges nehézség”

Szöveg: **Aczél Petra** | Fotó: Nagy Gábor

Mert hogy a fejlődépszichológusok, a kognitív tudósok kitarotán arra figyelmeztetnek, a kézírás nem csupán egy lassú, korszerűtlen eszköz, amit a klaviatúra – akár az autó a lovas kocsit – felvált. Hanem a megismerés egy módja, a megértés folyamatának fontos eleme, amely sokkal többet kíván tőlünk, mint a billentyűzet. Motorikus készségeket, a toll és papír érzékelését, a toll mozgatását és ennek a mozgásnak az összehangolását egy végeredményben értelmes alkotás érdekében. Saját grafikus stílust, amely nem csereszabatos, és amelyet a különböző betűtípusok és szerkesztésmódok csak szimulálnak, nem tudnak egyediségben utánozni. Kézírással más nyomot is hagyunk, mint az elektronikus szöveggel: egyéniségünk, létünk nyomait. Vajon mi lett volna, ha Madáchot egy digitálisan szerkesztett, számítógépen írt szöveg lejegyzése után vonják kérdőre azzal kapcsolatban, mennyiben Aranyé a *Tragédia*?... Francia neurológusok 3–5 év közötti kisgyermekes esetében azt vizsgálták, hogyan járul hozzá a kézírás a szavak felismeréséhez. Az eredmény, amelyet később a felnőtteken is teszteltek, egyértelműen azt mutatta, hogy aki kézzel írta, az jobban felismerte és értette a szavakat. Terapeuták szélütött betegek elvesztett olvasási készségeit úgy „hozzák vissza”, hogy az ujjukkal követtetik a betűk formáját: a testet emlékeztetve az írással az olvasására és a szóra. Egyetemi hallgatókon végzett kutatások azt igazolták, hogy a kézzel jegyzetelők – mivel nem csupán rögzítenek, hanem összefoglalnak és kivonatolnak is a kézírás gazdaságossága érdekében – jobban megértik a tananyagot, mint klaviatúrán kalapáló társaik. 2002-ben a francia oktatásügyben, amelyben korábban a kézírás nem élvezett nagy hangsúlyt, megerősítették tanítását az alapkészségek között, nélkülözhetetlennek tartva a kultúra egy részéhez való hozzáférés és a gépektől független, autonóm emberi létezés megtartásában.

Kényelmes, kézenfekvő és hatékony géppel írni: de ezzel elkerülhető a szükséges nehézség, ami mindenhez kell, ami fontos. A tudáshoz, a kapcsolatokhoz, az emberséghez.

Ezért némi lelkiismeret-furdalással teszem ki a pontot ennek a cikknek a végére. A pontot, ami itt van, az alsó sorban, jobbra lenn. Tudják, ugye? A billentyűzetten...

Az ember keze egyre finomodott, s ennek egyik csúcsteljesítménye az aprólékos, finom kézi munka és a kézzel írás. Keleten máig él a kalligráfia (művészi kézírás) tudománya. A legszebb írásokat múzeumokban mutogatják. Mi pedig most vajon számos ügyes kézi munka, ezermesterkedés, a hímzés, horgolás, kötés felhagyása után elbúcsúzunk az évezredekken keresztül finomodott, majd egyetlen évszázad alatt összeomlott kézírástól is?

Édesapám egész életében ugyanúgy írt: lassan, gyöngybetűkkel, olvashatóan. Fiatalkori írása ugyanúgy nézett ki, mint az időskori. A fia írása is szépen indult, de az egyre gyorsuló írástempó miatt huszonéves korában kezdett egyre olvashatatlanabbá válni. Most pedig már olyan, hogy nem is kell titkosírást alkalmaznia – alig tudja valaki elolvasni, sokszor még ő maga sem. Holott állandóan jegyzetel, s dühíti, ha később a saját kézírása kifog rajta.

Hallgatóink írása az utolsó 25 évben teljesen olvashatatlaná vált. Csak néha akad egy-egy kivétel, kulturált, formált betűs írással beadott dolgozat, pedig zárthelyi írásakor bejelentjük, hogy jegyet csak olvasható írásra tudunk adni. Az írásképp elromlásával együtt jár a rendezetlen, olykor teljesen kusza külalak. A legtöbb dolgozatra rossz ránézni: a sorok mindenfelé dőlnek, fölfelé és lefelé kunkorodnak, beszúrások, kiegészítések, csillagozások bonyolítják – a mai hallgatók számítógépen írnak, megszokták, hogy bármikor, bármit be lehet szűrni. S megjelenik az írásbeli zárthelyikben a számítógépes laza, alig tervezett írásmód szervezetlensége is. A kézírásos dolgozat is töltelékszavakkal kezdődik, nincsenek definíciók, nincs logika, s felbukkannak benne a digitális írás rövidítései is.

Búcsú a kézírástól

Szöveg: **Balázs Géza** | Fotó: Nagy Gábor

Tíz éve pusztán az írásképe láttán határozottan el tudtam dönteni a dolgozatról nemét. Egy-két éve azonban meglepetten vettem észre, hogy elbizonytalanodtam: szinte mindig tévedek. Vajon a nemi határok összemosódása a kézírásban is felbukkant? Avagy csak én láttam már annyi rossz írásformát, hogy elvesztettem a tájékozódóképességemet? Mint ahogy kezdő tanár koromban a sok helyesírási hibát tartalmazó dolgozatok javításakor is elbizonytalanodtam a helyesírásban.

Egyes régről maradt iskolai padokon közepén kis kerek lyukak láthatók. Megkérdeztem hallgatóimat, tudják-e, hogy mik ezek. Nem tudták. A tintatartó helye. Elmeséltem, hogy volt időszak, amikor tintatartóba mártogatott tollheggyel írtak az emberek. Úgy körülbelül a nagyszüleik. Azután következett a töltőtoll, majd pedig kis késleltetéssel (mert a tanárok eleinte nem kedvelték) nálunk is elterjedt a golyóstoll – holott magyar ember világraszóló találmánya. A töltőtoll és az első golyóstollak nagyon drágák voltak. Ma a golyóstoll reklámajándék, csak az asztalomon van: szállodai, iskolai, egyetemi, gyógyszergyári, civil egyesületi, szerkesztőségi, sőt némelyiken egy-egy párt neve olvasható. Bár ceruzát hegyezni nem öröm, könyvbe még mindig csak ceruzával jegyzetelek. Egyszer kipróbáltam a lúdtollal írást. Az alkalom azt a célt szolgálta, hogy ráébredjünk, milyen lassan lehet vele írni. S így írták a kódexeket! A nevemet formáztam meg először – mindenki, aki tollpróbát tart, a nevét írja le. Ez is mutatja, hogy a kézírás mennyire személyiségünk legbelsőbb kifejezése, lelkünk tükré. A grafológusok sokat tudnának erről mesélni.

Sokat írok kézzel is, bár inkább csak firkálgatok. Nem állok át digitális noteszre. De fogalmazni már csak billentyűzettel tudok. Egy-két oldalnyi kézírás után elfárad a kezem, kapkodni kezdek. Géppel sokkal gyorsabban gyártjuk a szövegeket, sokkal többet is írunk, de egyáltalán nem állíthatjuk, hogy ennek következtében jobban informáltabb vagy esetleg megértőbb lenne az emberiség.

Az ember keze egyre finomodott, s ennek egyik csúcsteljesítménye az aprólékos, finom kézi munka és a kézzel írás. Keleten máig él a kalligráfia (művészi kézírás) tudománya. A legszebb írásokat múzeumokban mutogatják. Mi pedig most vajon számos ügyes kézi munka, ezermesterkedés, a hímzés, horgolás, kötés felhagyása után elbúcsúzunk az évezredekken keresztül finomodott, majd egyetlen évszázad alatt összeomlott kézírástól is?

Az ember keze egyre finomodott, s ennek egyik csúcsteljesítménye az aprólékos, finom kézi munka és a kézzel írás. Keleten máig él a kalligráfia (művészi kézírás) tudománya. A legszebb írásokat múzeumokban mutogatják. Mi pedig most vajon számos ügyes kézi munka, ezermesterkedés, a hímzés, horgolás, kötés felhagyása után elbúcsúzunk az évezredekken keresztül finomodott, majd egyetlen évszázad alatt összeomlott kézírástól is?

Még nem írják le a kézírást

Szöveg: **Rimányi Zita****Kovács Gabriella**, Leőwey Klára Gimnázium, Pécs

„Az osztálytársaimmal ellentétben én még szinte mindig kézzel írok, ha hirtelen fel kell jegyezni valamit. Van egy határidőnaplóm, ami mindig nálam van, és abba jegyzetek. Nagyon szépen tartom a nagymamám írását. Nemrég elkértem a kézzel írott receptjeit. Azért is szeretek belőlük főzni, mert gyöngybetűi tükrözik a rendszeretét, lelkiismeretességét. Ha csak ránézek az írására, rögtön magam előtt látom az arcát, eszembe jutnak a hozzá fűződő gondolatok, emlékek. Biztosan megőrzöm ezeket a kedves papírlapokat.”

*Kovács Gabriella***Hotzi Judit**, Tóth Árpád Gimnázium, Debrecen

„A családban gyakran üzenünk egymásnak kis cetlikken. Szeretem ezeket a kézírásos üzeneteket. Persze küldhetnénk SMS-t is, de ez így kedvesebb, személyesebb, közvetlenebb viszonyt jelez, még akkor is, ha csak annyit írunk, hogy elmentünk vásárolni. A kézírás egyedi. Mindenki másként formálja a betűket, mindenkire más vonalvezetés jellemző, a rokonainkét, barátainkét is könnyen felismerjük. Ezért gondolom, hogy a kézírás több, mint a betűk összeolvasása. A tanulásban is segítenek a kézzel írt jegyzeteim, mert nyilakkal és más jelekkel jelezni tudom magamnak az összefüggéseket.”

*Hotzi Judit***Scheffler Ádám**, Győri Szolgáltatási Szakképzési Centrum Deák Ferenc Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskolája

„Az embereknek igényesnek kellene lenniük annyira, hogy ha tudják, más is olvasni fogja az írásukat, akkor rendezetten, olvashatóan írják. A kézírásunk is egy bemutatkozás, sok mindent elárul rólunk. Azt is megmutatja, hogy érdekel-e bennünket az, amiről írunk, amivel foglalkozunk. A szüleim kimondottan szépen írják, amire nagyon büszke vagyok. Én is szívesen írok kézzel, úgy érzem, ilyenkor jobban össze tudom szedni a gondolataim, és jobban ki tudom fejteni magam.”

Scheffler Ádám

február 2. JAMES JOYCE

Sok olyan író van a világirodalomban, akit mindenütt ismernek és szeretnek, de akad néhány olyan is, akit szintén mindenütt ismernek, de annál kevesebben olvassák a könyveit, még ha azok remekművek is. Ez utóbbiak közé tartozik „szabadunk Odüsszeiájának” megalkotója, az 1882. február 2-án született James Joyce.

Szülőhazáját, Írországot 22 éves korában hagyta el végleg, s ezután élete nagyobbik fele örökös vándorlással telt. Mindkét világháború költözésre kényszerítette, így hol Párizsban, hol Triesztben vagy éppen Zürichben telepedett le. Mégis minden egyes műve Írországhoz, sőt szülővárosához, Dublinhoz kötődik. Leveleiben rendszeresen érdeklődött az otthoni eseményekről, a válaszul kapott adatokat pedig beépítette könyveibe. Legfőbb vágya az volt, hogy főhivatású íróként élhessen, ez azonban sohasem sikerült neki, ezért kénytelen volt időről időre egyéb képességeit kamatoztatni: nyelvelkéket és zeneórákat adott, vagy újságcikkeket írt. Közben átesett tíz többé-kevésbé sikeres szemoperáción és még több sikertelen próbálkozásra, hogy kiadhasa a könyveit. *Dublini emberek* című novelláskötetével például negyven kiadó ajtaján kopogtatott, míg végül kilenc év múlva megjelent. Az *Ifjúkori önarcképpel* szerencsésebb volt, de öröme nem tartott sokáig. Hét év alatt elkészített főműve, az *Ulysses* minden korábinál nagyobb botrányt kavart. A 900 oldalas regény, mely egy férfi egyetlen napját meséli el, a leghevesebb indulatokat váltotta ki, már ahol egyáltalán elolvashatták. Hiába mondták néhányan, hogy Joyce „a 20. század legnagyobb írója” és a „regény forradalmi megújítója”, mások „utolsó sarlatánnak”, a regény sírásójának és pornográfának” minősítették. Párizsban aztán el is égették kinyomtatott példányait, Angliában pedig elkobozták a becsempészett köteteket.

Ma már senki sem vitatja, hogy az *Ulysses* remekmű, bár hosszúsága és bonyolult szimbólumrendszere még manapság is távol tartja tőle a legszélesebb olvasóközöniséget.

február 7. MORUS TAMÁS

„Mi emberek csak azért vagyunk itt a földön, hogy egymást kölcsönösen a legnagyobb boldogságban eltöltött élethez segítsük.” Ez a gondolat sajnós még ma is éppoly utópisztikus, mint évszázadokkal ezelőtt, amikor Morus Tamás leírta az *Utópiában*. Sir Thomas More, a híres angol humanista, író és politikus 1478. február 7-én született.

Pályafutása már 13 éves korától töretlenül ívelt fölfelé. Mint a királyi bíró fia a canterburyi érsek udvarában nevelkedett, majd Oxfordban és Londonban folytatott jogi tanulmányokat. Aztán hosszú éveken át VIII. Henrik szolgálatában állt: először a parlament elnökének nevezték ki, majd követ volt, végül pedig a király első embere, vagyis lordkancellár lett.

Nemcsak kitűnő diplomata, hanem csipős nyelvű, jó humorú társasági ember is volt. Nem véletlen, hogy a kor másik neves humanistája, Rotterdami Erasmus a legjobb barátjaként tisztelte. De maga a király is, ha egy jó beszélgetésre vágyott, egyszerűen áthajózott a Temzén, és otthonában látogatta meg kedvenc alattvalóját.

Aztán egyszer csak fordult a kocka. VIII. Henrik elvált első feleségétől, és ezzel egész Anglia is a katolikus egyháztól. Morus egy szóval sem fejezte ki neheztelését, csak éppen lemondott hivataláról. A király két évig türelmesen várt, ő azonban hajthatatlan maradt, és megtagadta a hűségesküt.

15 hónapig sínylődött a Towerben. A szabaduláshoz csak a nevét kellett volna aláírnia, ő viszont ehelyett a *Párbeszéd a balsorsban való vigasztalásról* című értekezését vetette papírra. A mű számunkra azért is különösen érdekes, mert a mohácsi csata előtt játszódik, amikor is két magyar beszélget arról, hogyan kell felkészülni a vértanúságra.

Morus Tamás feje 1535. július 6-án hullt a porba. A sors fintora, hogy egy év múlva a királyné, Boleyn Anna is így végezte, és mindazok, akik annak idején fejet hajtottak a király új házassága előtt. Amikor Morust kivégezték, már két évtizede elkészült az *Utópia*.

Ha megvalósulhatott volna álma a „Seholsincs ország”-ról, amelyben nem létezik hatalom, magántulajdon, nézetkülönbség és megtorlás, minden másképp alakul. De ez is csak utópia, hiszen az elmúlt négy és fél évszázad alatt mindössze annyi változott, hogy Morus Tamást szentté avatták.

Iránytű

Összeállította: **Indri Dániel**

Európai Nyelvi Díjat kapott a budapesti Kőlcsey Ferenc Gimnázium

A nyelvtanulás nemcsak célja, hanem eszköze is annak a francia nyelvi tábornak, amelyet 2008 óta minden évben megszerveznek a 6. kerületi Kőlcsey Ferenc Gimnázium tanulói számára. Az iskolai kereteken kívül számos tudományterület bevonásával, élménypedagógiai módszerekkel fejlesztik a diákok nyelvtudását a pedagógusok, akiket munkájuk elismeréseképp január 22-én Európai Nyelvi Díjjal tüntettek ki. Lotfi Éva, a táborok egyik szervezője elmondta: a gyerekeket nagyon motiválja, ha az iskola falain kívül, olyan közegben tanulhatnak, ahol a nyelv használata természetes. Így nem csak francia nyelvű kommunikációjuk és szókincsük fejlődik, a tematikus műhelyek a személyiségükre, a szociális készségeikre és a csoportmunkára való hajlandóságukra is pozitív hatással vannak.

A francia nyelvi táborokban évente 180-200 diák vesz részt. Előre meghatározott tematikát dolgoznak fel (mint a divat, a gasztronómia vagy az ünnepek), de ezen túl valós helyzetek, problémák megvitatására, megoldására is van módjuk. A különböző korú és nyelvtudású diákok így számos területen fejlődhetnek, több oldalról ismerhetik meg egymást – és egyben saját képességeiket is. A gyerekek az együtt töltött három nap alatt filmet forgatnak, kiállítást rendeznek, és előadásokat tartanak, aminek célja a frankofón kultúra megismerése mellett a sokszínűség és a tolerancia iránti érzékelés is.

Az Európai Nyelvi Díjat január 22-én az Educatio Nemzetközi Oktatási Szakkiállításon vehették át a tábor szervezői. A rendezvényen Tordai Péter, a díjat adományozó Tempus Közalapítvány igazgatója elmondta: az Európai Bizottság 1998-ban indította el a kezdeményezést, amelynek célja az idegen nyelvek tanítása terén megvalósuló, kreatív és példaértékű nyelvtanítási módszerek elismerése. Azóta Európa-szerte több mint hétszáz intézmény vehetett át a nyelvoktatásban elért kiemelkedő eredményeiért Európai Nyelvi Díjat.

Harmadára csökkenhetnek a pedagógusok terhei

Köznevelési Kerekasztal alakul a Felsőoktatási Kerekasztal mintájára, amelyen a köznevelés aktuális kérdéseit tekintik majd át – jelentette be Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere, miután a Nemzeti Pedagógus Karral és szakmai szervezetekkel tárgyalt. A miniszter kiemelte: hónapok óta folyik a munka a köznevelési rendszer átalakítása érdekében. Két teljes év van az intézményfenntartó rendszer mögött, a Klebelsberg Intézményfenntartó Központnak (KLIK) 122 ezer alkalmazottja van, a szervezet nem működhet belső korrekciók nélkül. Összegzése szerint jobb színvonalú, versenyképes képzettséget nyújtó oktatást szeretnének, amely kapcsolódik a magyar oktatás hagyományaihoz is. Megjegyezte: tudták, hogy az átalakítás a pedagógusokra nagyobb munkaterhet ró, és többletfeladatokat ad, ezért gondolták, hogy ezt jelentős béremeléssel együtt lehet csak megtenni.

A megkezdett béremelést folytatják, utolsó ütemére 2017 szeptemberében kerül sor. Az intézkedés eddig plusz 200 milliárd forintot jelentett, idén is folytatódik, és újabb 34 milliárdot fordítanak rá. Kitért az ingyenes tankönyvprogramra is, és jelezte: 2020-ra az 1-8. évfolyamon senkinek nem kell majd fizetni a könyvekért. Megerősítették továbbá a gyermekétkeztetést, napi háromszori étkezést finanszíroznak 318 ezer bölcsődés és óvodás és további 250 ezer iskolás gyermek esetében. Nőtt a pedagóguspályára jelentkezők száma, és elindítottak egy ösztöndíjprogramot is, amelyre több mint 500-an pályáztak. Az Oktatási Hivatal (OH) – amelyet érint a bürokráciacsökkentő csomag – jövőjéről azt mondta: nem szűnik meg egyetlen olyan funkció sem, amelyre a köznevelésnek szüksége van. A változásokból pedig a tanároknak és a diákoknak semmit nem szabad érezniük. Czunyiné Bertalan Judit kiemelte: a tanfelügyeleti, értékelési és minősítési terheket egyaránt felülvizsgálták, illetve felülvizsgálják. A pedagógus kar szakmai tagozatai, a szakértők és a szakszervezetek javaslatai alapján közel harmadára csökkenthető az adminisztráció. Abban is konszenzusra jutottak, hogy nem két-, hanem ötévente kell az értékelési folyamatot elvégezni az intézményeknél, illetve a pedagógusoknál. Akik tavaly vagy idén átesnek a minősítési eljárásán, azoknak nem kell tanfelügyeleti látogatásra készülniük, e látogatások száma is a harmadára csökkenhet. A jövő évre vonatkozóan további eljárásrendi, informatikai egyszerűsítésekre kell számítani.

Horváth Péter, a Nemzeti Pedagógus Kar elnöke jelezte: gyakorlati tapasztalatokkal igyekeznek segíteni az ágazat átalakítását. Szerinte van rá remény, hogy jobbá tegyék a KLIK működését. Kitért arra is: a nyugdíjba vonuló pedagógusok álláshelyének betöltése jelenleg nincs megoldva, ezen is szeretnének változtatni. Szorgalmazta a tananyagtartalom felülvizsgálatát, többek között annak áttekintését, hogy milyen arányban szerepeljen a tananyagban a kompetencia fejlesztése, illetve hogyan jelenjenek meg a munkaerő-piaci elvárások. Ha ezt elvégzik, akkor van lehetőség akár a diákok óraszámának csökkentésére is. (MTI)

PÁLYÁZATOK

Cím: DUE Tehetségkutató Diákmédia Pályázat
Kiíró: Diák- és Ifjúsági Újságírók Országos Egyesülete (DUE)
Határidő: 2016. 03. 15.
Pályázhat: bármelyik iskolatípus tanulói (25 éves korig), szerkesztősejei

A pályaműveket a kategóriákon belül három korcsoportban értékelik: általános iskola, középiskola és felsőoktatás. A pályázati díjak összértéke több mint kétmillió forint. A díjazottak kedvezményes részvételi lehetőséget nyernek a DUE Médiahálózat idei médiatáborába. **Kategóriák:** Az év diákújságírója; Az év diákrádiója, diákrádiója; Az év diák-videóújságírója; Az év diáklapja; Az év diákfotója; Az év online diákmédiája; Az év mentora. A pályázatokat kizárólag elektronikusan lehet beadni.

Részletek és jelentkezés: www.due.hu/palyazat
Tel.: +36-1-222-8213

Cím: Versenytársak – Verseny a versenyről
Kiíró: Diák- és Ifjúsági Újságírók Országos Egyesülete (DUE)
Határidő: 2016. 03. 15.
Pályázhat: 12–22 év közötti diákok

A DUE olyan **vizuális pályaműveket** (fotót, montázst, kollázst, videót) vár, amelyek sokszínűen, újszerűen, egyéni látásmóddal közelítik meg és kreatívan jelenítik meg a versenyt, a gazdaságban folyó verseny fogalmát. A pályamunkákkal a verseny mindennapiságát kell bemutatni, azt, hogy életünk minden területét mennyire áthatja a verseny. A pályaműveket szakmai zsűri értékeli. Az első három helyezett díjazásban részesül, valamint meghívást nyer a DUE 2016. évi nyári médiatáborába, megismerheti a szakma mestertitkait. A legjobb alkotások közönségbemutatója a 23. Országos Ifjúsági Sajtófesztiválon lesz 2016 májusában.

Részletek: www.due.hu

Cím: „Szépírás a kézírás” V.
Kiíró: Budapesti Komplex Szakképzési Centrum Weiss Manfréd Szakközépiskolája, Szakiskolája és Kollégiuma
Határidő: 2016. 03. 16.
Pályázhat: középiskolás diákok és pedagógusai, valamint az iskolák dolgozói

Az első fordulóban Kiss Dénes: Teremtő anyanyelv című írását várják kézzel írva. **Feltételek:** íróeszköz – ceruza kivételével – szabadon választható; A4-es vagy A3-as formátum; nem megengedett a számítógépes betűsablonok kézzel való átírása; segédeszközök használata azonban megengedett. **Amire érdemes odafigyelni:** teljes szöveg összképe, elrendezése; szövegsorok harmóniája; betűk egyenletessége; tévesztés, hiba, hiány. Az első fordulóra beérkező pályamunkákból választják ki azokat a versenyzőket, akiket behívnak a döntőre.

Részletek: wm-iskola.hu/hirek/szepiras-keziras-v

Cím: Építsd meg a Naprendszer!
(csillagászati modellépítés)
Kiíró: Partiscum Csillagászati Egyesület
Határidő: 2016. 03. 23.
Pályázhat: általános és középiskolák tanulói és tanulócsoportjai

A pályázat során a diákoknak egyénileg vagy csoportosan meg kell építeniük a Naprendszer modelljét. Az alkotások tetszőleges technikával (pl. rajz, ragasztás, montázs, agyag, hungarocell, műanyag) és tetszőleges méretben készülhetnek. Az intézményi kategóriákban van, az egyéni/tanulócsoporthoz kategóriában nincs nevezési díj. A pályaműveket digitális formában kell megküldeni (min. 2 fotó, min. 5 megapixel). A pályázó iskolák vállalják, hogy az elkészült pályaművekből 2016. május 30-ig legalább egy hét időtartamban kiállítást rendeznek saját iskolájukban, és a kiállításról 4 db képet küldenek. A pályázaton részt vevők négy kategóriában, összesen 350 000 Ft összértékű díjazásban részesülnek.

Részletek: partiscum.hu
Tel.: +36-30-383-0374

Cím: ELEM-edben VAGY? – a 2016-os Messzehangzó Tehességgondozó Nyári Táborokban ingyenes részvétel
Kiíró: Messzehangzó Teheségek Alapítvány
Határidő: 2016. 03. 31.
Pályázhat: Hátrányos helyzetű, de kiemelkedő teljesítményt nyújtó, 5–8. osztályos tanulók

A pályázat első fordulójában egy természettudományos/művészeti pályamunkát (lásd a részletes kiírást), egy bemutatkozást és a jelentkezési lapot kell benyújtani március 31-ig. A második fordulóban egy részletes szülői adatlapot és egy iskolai osztályfőnök által kitöltött adatlapot kell beküldeni. A pályázat nyertesei térítésmentesen vehetnek részt a Messzehangzó Teheségek Alapítvány nyári, természettudományos vagy művészeti tehességgondozó táborában (várható időpont: 2016. július 11–17.). A nyertesek a későbbiekben részt vehetnek az évközi tehességgondozó programokon és bekerülhetnek az „Útravaló Ösztöndíj” programba is.

Részletek: www.messzehangzo.hu
Tel.: +36-20-665-9993, +36-20-665-9996

Programajánló

Összeállította: **Indri Dániel**

XXV. Weöres Sándor Országos Gyermekszínpajtszó Találkozó

Budapest, március és június között folyamatosan

A Magyar Drámapedagógiai Társaság (MDPT) felmenő rendszerű találkozója várja minden olyan csoport nevezését, amelynek tagjai legalább 80%-ban 6–15 év közöttiek (általános iskolai korosztály). A találkozóra – műfaji és tematikai megkötés nélkül – a csoporttagok életkorának, érdeklődésének és képességeinek megfelelő színjátszó előadások nevezhetők. Az előadások ajánlott műsorideje alsó tagozatos csoportoknál 15 perc, felső tagozatosoknál 25 perc. Nem nevezhető az az előadás, amellyel az Országos Diákszínjátszó Találkozón is indulnak. A részvétel regisztrációhoz kötött: a részvétel előfeltétele, hogy a csoport az országos szervezőnél (MDPT) regisztráljon, és befizesse az MDPT számára az (egyszeri) nevezési díjat. A rendezvénysorozat háromlépcsős lesz, az első lépcső a megyei és fővárosi bemutatókat foglalja magába, a második lépcső a hat regionális találkozó, ahol az első forduló szakmai értékelése során kiemelkedőnek bizonyult előadások kapnak bemutatkozási lehetőséget, míg a harmadik szint az országos fesztivál: a találkozó eseménysorozatának záró, reprezentatív rendezvénye, amelyre szakmai értékelő kollégáink delegálják azokat az előadásokat, amelyeket ebben az évben példaértékűnek találtak.

További részletek és jelentkezés:
www.drama.hu/node/656

Propaganda az első világháborúban

Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, március 20-ig

Az első világháborúval köszöntött be a „véres” 20. század az európai történelemben, és ez volt az a világtörténelmi esemény is, amelyben már főszerepet játszott a propaganda. A totális háború megkövetelte a közvélemény támogatását, így minden háborúzó ország figyelmet fordított a lakosság hazafias és harcias lelkesedésének fenntartására.

A kiállítás arra a kérdésre keresi a választ, hogyan működött a propaganda a Monarchia magyar felében. Milyen technikákkal igyekeztek fenntartani a háborús lelkesedést? Milyen médiumokat használtak ehhez száz évvel ezelőtt? Hogyan hatotta át az emberek mindennapi életét a legkülönbözőbb formákban megjelenő propaganda? Vajon milyen képet közvetített a háborúról a korabeli média, és mi köze volt ennek a harcterek valóságához? Egy külön részben mutatja be a tárlat azokat az értelmiségieket, az irodalmi, színházi és kávéházi élet alakjait, akikre nem hatott a hazafias-harcias szólamokkal élő propaganda, és már a háború idején megfogalmazták a vérontás értelmetlenségét. A látogatók itt olyan kuriózumokat is láthatnak, mint Babits Mihály híres háborúellenes verseinek eredeti kéziratai.

A kiállításon megtekinthető IV. Károly koronázása eredeti filmen, látható háborús sörplakát, az ellenséget

gúnyoló karácsonyi üdvözlőlap, de gyönyörködhetünk Vaszary János vagy Mednyánszky László háborús rajzaiban is. A kiállítást kísérő múzeumpedagógiai foglalkozást elsősorban szervezett középiskolás csoportoknak ajánlják; a tanulók előzetesen megszerzett tudásuk felélevenítésével megvizsgálhatják az első világháborús propaganda eszközeit, eredeti forrásokat, tárgyakat. Előzetes bejelentkezés szükséges a csoportvezetes@oszk.hu címen.
www.oszk.hu

DEÁK 17
GYERMEK ÉS IFJÚSÁGI
MŰVÉSZETI GALÉRIA

Pedagógiai előadás-sorozat

Budapest, Deák 17 Gyermekek és Ifjúsági Művészeti Galéria, 2016. március 4.

Ez évben is várják az érdeklődőket az „Új módszerek a rajz és vizuális kultúra tanításban” programsorozaton minden hónap első péntekjén a Deák 17 Galériában. A sorozat találkozóin minden alkalommal adott témában egy fiatal és egy idősebb rajztanár vagy rajzot tanító tart 30-45 perces előadást, melyet vita, beszélgetés követ. Az előadások témája: kreatív és fejlesztő játékok. A program ingyenes, regisztrációköteles: info@deak17galeria.hu. A legközelebbi előadás **2016. március 4-én 16.00 és 18.00 között lesz**, amikor Olasz Tamásné Katalin mesél a fejlesztő játékok különböző típusairól.

www.deak17galeria.hu/esemenyek/pedagogiai-eloadassorozat---uj-modszerek-a-rajz-es-vizualis-kultura-tanitasban-

DEÁK 17
GYERMEK ÉS IFJÚSÁGI
MŰVÉSZETI GALÉRIA

DEÁK 17
YOUTH ART
GALLERY

CÍM / ADDRESS:
H-1052 Budapest,
Deák Ferenc utca 17. / I. em.

TEL: +36-1-266 0482
WEB: www.deak17galeria.hu
FB: facebook.com/deak17galeria
E-MAIL: info@deak17galeria.hu

HÉTKÖZNAPOK A SULIVAL, HÉTVÉGÉN A CSALÁDDAL MEGYEK A DEÁK17 GALÉRIÁBA!

KIÁLLÍTÁSOK | MÚZEUMPEDAGÓGIA | MATINÉK | TEHETSÉGGONDOZÁS

A Deák 17 Galéria keddtől péntekig 10.00-18.00 között és szombaton 9.00-13.00-ig látogatható.

BUDAPEST

